

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Παιδαγωγικό, Ίστορικό,
Λογοτεχνικό καί
Έγκυκλοπαιδικό Περιοδικό
τῶν ΔΑΣΚΑΛΩΝ & ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Τεύχος 4
Ἀπρίλιος - Ἰούνιος
1977

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΚΑΘΕ 3 ΜΗΝΕΣ

Χρόνος 24ος

ΕΚΔΟΣΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Ξενοφώντος 15α τ.τ. 118
ΤΗΛΕΦ. 3236.547 - 3221.316 - 3245.375

ΕΤΟΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ 1922

ΕΝΩΣΗ

**Τών Διδασκαλικών Συλλόγων
της χώρας και τών Διδασκαλικών
Συλλόγων τών Έλληνικών
Κοινοτήτων του εξωτερικού**

Αναγνωρισμένη

από το Πρωτοδικείο Αθηνών
μέ την 754/1946 απόφασή του
όπως τροποποιήθηκε
μέ τις 7363/46, 10508/48, 3716/51,
4711/66, 570/69 και 3213/72 αποφάσεις

LA TRIBUNE

**PROFESSIONNELLE
DE L' INSTITUTEUR**

rue Xénophonos 15a (118) Athènes - Crece

Publication
mensuelle
de la Fédération
Grecque des
Instituteurs

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

**ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Πρόεδρος
ΚΕΛΛΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Α' Αντιπρόεδρος
ΗΛΙΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Β' Αντιπρόεδρος
ΔΟΡΙΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Γεν. Γραμματέας
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ, Ειδ. Γραμματέας
ΓΡΙΒΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Ταμίας
ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Σύμβουλος
ΚΟΥΦΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σύμβουλος
ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ ΦΩΤΙΟΣ, Σύμβουλος.**

Επιστημονικόν Βήμα του ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● Ένιαία Διδασκαλία στο Δημοτικό Σχολείο Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ	σελ. 2
● Ο φιλόσοφος ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ	10
● Η Διεθνής Ένωση SONNENBERG Δ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ	12
● Διδακτικοί προβληματισμοί. Βίβλος και θρησκεία ΕΜΜ. ΤΣΙΡΑΚΗ	14
● Σκέψεις για τό διδακτικό βιβλίο και την προσφορά του στη μάθηση, Ν. Ε. ΠΡΕΑΡΗ	17
● Ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου σαν παιδικός λογοτέχνης ΚΩΣΤΗ Ι. ΤΣΟΥΧΛΟΥ	22
● Τών Έλλήνων τά ιδανικά, ΔΗΜ. Ι. ΜΠΡΑΝΗ	26
● Βιώματα, ΒΑΣ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΥΛΙΑ	27
● ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ, ΚΩΝ. ΜΠΟΥΤΑ	29
● Διδασκαλία της Γεωμετρίας, ΜΙΧ. ΔΡΑΚΟΥ	30
● Νομοθεσία: Πειθαρχικό Δίκαιο Δ.Υ., Δ. ΑΝΑΓΝΩ- ΣΤΟΠΟΥΛΟΥ	32
● Κριτική του βιβλίου	46

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ	Τιμή τεύχους	δρχ.	10
	Δασκάλων	»	250
	Σχολ. Έφορειών	»	250
	Έξωτερικού	Δολ.	10

Τεύχος 40

Χρόνος 24ος

Άπρίλιος — Ιούνιος 1977

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἡ «ένιαία» ἢ κατὰ μιὰν ἄλλη ὀνομασία «συγκεντρωτική» διδασκαλία τῶν διαφόρων μαθημάτων στὰ σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Παιδείας εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς νεώτατες κατακτήσεις τῆς Διδακτικῆς. Θεωρητικὰ θεμελιώνεται στὴ διαπίστωση ὅτι ἡ κατάτμηση τῶν μαθημάτων κατὰ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ ὠρολογίου προγράμματος ποὺ ὀρίζει χωριστὴ ὥρα γιὰ τὴ διαδασκαλία τῆς ἀνάγνωσης, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς φυσιογνωσίας, τῆς ὠδικῆς, τῆς χειροτεχνίας κτλ. χωρὶς τὸ ἓνα μάθημα νὰ συσχετίζεται μὲ τὸ ἄλλο ὥς πρὸς τὸ θέμα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἐργασίας, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ὀργανικὴ συνοχὴ καὶ ἐνότητα ποὺ ἔχει ὁ ὁμαλὸς ψυχικὸς βίος, ἀπονarkώνει τὸ διαφέρον τῶν παιδιῶν, τὰ καταπονεῖ μὲ τὴν ἐναλλαγὴ τοῦ παραστατικοῦ ὀρίζοντα καὶ δίνει σ' ὀλόκληρη τὴ σχολικὴ ἐργασία κάτι τὸ μηχανικὸ, τὸ ψεύτικο καὶ τὸ νεκρὸ, ἐνῶ ἴσα-ἴσα τὸ σχολεῖο πρέπει στὴ λειτουργία του νὰ ἔχει ζωντάνια καὶ νὰ εἶναι ὄχι ἄρνηση, ἀλλὰ ἀντικατοπτρισμὸς καὶ προέκταση τῆς ζωῆς. Ἀλλωστε καὶ ἡ ἀπλὴ παρατήρηση δείχνει ὅτι τὰ ἴδια τὰ παιδιά δυσφοροῦν καὶ διαμαρτύρονται ὅταν, ἐνῶ εἶναι ἀπορροφημένα σὲ μιὰν ἐργασία ποὺ ἔχει αἰχμαλωτίσει τὸ διαφέρον τους καὶ μ' εὐχαρίστηση ἔχουν ἐπιδοθεῖ στὴ λύση τῶν προβλημάτων τῆς, ὕποχρεώνονται νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν καὶ ν' ἀσχοληθοῦν μὲ ἄλλη, γιὰ τὸν ἀκατανόητο λόγο ὅτι τὸ κουδούνι ἐσήμανε καὶ πρέπει ν' ἀρχίσει ἄλλο μάθημα ἀπάνω σὲ νέο θέμα, ἄσχετο μὲ τὸ προηγούμενο. Μὲ τὸ σύστημα τοῦτο δύσκολα μποροῦμε νὰ διεγείρουμε κάθε φορὰ τὸ διαφέρον τῶν παιδιῶν καὶ ἀναγκαζόμαστε νὰ καταφεύγουμε σὲ τρόπους τεχνη-

τούς πού ψευτίζουν τή σχολική ἐργασία καί κάθε ἄλλο παρά ἀποδοτικά καί ζωηρά καί χαρούμενα κάνουν τὰ παιδιά μας στή δουλειά τους.

Γιὰ τούς λόγους τούτους πού ἡ Ψυχολογία τοῦ «διαφέροντος» καί ἡ «λειτουργική» Παιδαγωγική μᾶς ἔμαθαν τή σημασία τους, ἡ νεώτερη Διδακτική τονίζει τή μεγάλη ἀξία πού ἔχει ἡ «συγκέντρωση» τῶν μαθημάτων γύρω ἀπὸ ἓνα «θέμα», γύρω δηλ. ἀπὸ μιὰ νοηματικήν ἐνότητα πού ἡ ἐπεξεργασία της θ' ἀπασχολήσει τὰ παιδιά συνεχῶς ἐπὶ ὁλόκληρες ἡμέρες, καί ἐβδομάδες ἀκόμη, ἕως ὅτου ἐξαντληθοῦν οἱ ἐσωτερικὲς τῆς δυνατότητες πού ὀρίζονται ἀπὸ τὴν ἀφομοιωτικὴν ἱκανότητα τῶν παιδιῶν καί ἀπὸ τὴν ἐνταση τοῦ διαφέροντός τους. Τὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα ἀπαιτεῖ ἀπὸ μᾶς νὰ προσφέρουμε στὰ παιδιά ὀρισμένες γνώσεις, καθὼς καί νὰ τὰ βοηθήσουμε νὰ ἀποκτήσουν ὀρισμένες ἱκανότητες σὲ κάθε σχολικὴ τάξη ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τους. Ὁ τρόπος πού θὰ ὀργανώσει τὴν ἐργασία μέσα στὴν τάξη γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἀφήνεται καί πρέπει ν' ἀφήνεται στὴν πρωτοβουλία καί ἐπινοητικότητα τοῦ δασκάλου. Ἐπομένως τίποτα δὲν ἐμποδίζει τὸ φωτισμένο δάσκαλο νὰ ἐφαρμόσει στὴν τάξη του τὸ σύστημα τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας. Μάλιστα στὶς τέσσερις πρῶτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ μας Σχολείου τὸ πράγμα εἶναι εὐκόλο, γιατί καί οἱ ἴδιες οἱ γνώσεις καί δεξιότητες πού ὀρίζονται ἀπὸ τὸ πρόγραμμα, προσφέρονται στὴ συνύφανση καί στὴν ὀργάνωσή τους γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ ἄξονα, καί τὰ παιδιά σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία δυσκολεύονται νὰ προσαρμοστοῦν στὴν κατάτμηση τῶν μαθημάτων κατὰ ὥρες καί θέματα χωριστά. Ὅ,τι κάνει τοὺς δασκάλους μας ἕως σήμερα δισταχτικούς στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου, εἶναι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ ἀποκτημένη συνήθεια πού φυσικὸν εἶναι δύσκολα νὰ ἀποβάλλεται, καί οἱ ἀμφιβολίες ὅπως καί οἱ δυσκολίες τῆς πρώτης ἀρχῆς. Τὸ νέο μᾶς φοβίζει. Καί περισσότερο ἀκόμη μᾶς τρομάζει ἡ σκέψη μήπως κάνουμε σφάλματα πού θὰ ματαιώσουν τίς καλὲς προθέσεις μας. Ἄς ἔχουμε ὁμῶς ὑπόψιν ὅτι πάντα κάποια λάθη θὰ γίνουν

στην ἀρχή, γρήγορα ὁμως ἡ πείρα μας θὰ τὰ ἐπανορθώσῃ. Καθὼς καὶ ὅτι ὄχι ἀπὸ τὶς ἑτοιμες ὁδηγίες πού μᾶς δίνονται ἀπὸ τὸν «ἄλλο», ἀλλὰ ἀπὸ τὰ δικά μας σφάλματα διδασκόμαστε περισσότερο. Ἀλλωστε ὁ «πατημένος» δρόμος ἔχει ἀπὸ ψυχολογικὴν ἀποψη μεγαλύτερα μειονεκτήματα. Ἐπομένως ἀξίζει νὰ ἐπιχειρήσουμε κάποτε τὴν ἀλλαγὴ.

Ἡ ἐνιαία διδασκαλία ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸ δάσκαλο μεγάλη προετοιμασία καὶ κατὰ τὴ διαδρομὴ τῆς διαρκὲς παρουσίας πνεύματος, ἐπινοητικότητά, εὐχαμψία, δραστηριότητα. Πρέπει ἀπὸ πρὶν νὰ ἔχει ἐτοιμάσει τὰ «θέματα» πού θὰ ἀποτελέσουν τὸν κεντρικὸ πυρῆνα, νὰ μοιράσῃ ἀνάλογα μὲ τὴν ἑκτασὴ τους τὸ χρόνο, νὰ μαζέψῃ τὸ ὕλικό του, ἀναγνώσματα, τραγούδια, εἰκόνες κτλ., νὰ σημειώσῃ τὸ πῶς κάθε εἶδος καὶ ποσὸ γνώσεων θὰ ἐνταχθεῖ μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ θέματος (ἑτοιμος, φυσικά, ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις, τὰ διαφέροντα καὶ τὶς ἱκανότητες τῶν μαθητῶν του νὰ αὐξομειώνει τὶς ἀπαιτήσεις του) κ.ο.κ. Ὅπως εἶναι μεγάλη παρεξήγηση ἡ ἀποψη ὅτι ὁ δάσκαλος θὰ ὀρίζει τὰ πάντα καὶ οἱ μαθητὲς θὰ ὑποτάσσονται παθητικὰ στοὺς ὁρισμούς του, ἔτσι εἶναι καὶ μεγάλη παρανόηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Νέου Σχολείου ἡ γνώμη ὅτι οἱ μαθητὲς πρέπει νὰ ἔχουν τὸν πρῶτο καὶ τὸν τελευταῖο λόγο μέσα στὴν τάξη, καὶ ὁ δάσκαλος ν' ἀφήνεται νὰ παρασύρεται ἀπ' αὐτοὺς ὅπως καὶ ὅπου ἐκεῖνοι θέλουν. Ἀς μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ νόημά του ὁ δάσκαλος εἶναι καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ φωτισμένος, ὁ πεπειραμένος, ὁ ὑπεύθυνος ὁδηγὸς στὴ σχολικὴ ἐργασία. Οἱ μαθητὲς θὰ κινοῦνται ἐλεύθερα καὶ μὲ δική τους πρωτοβουλία, ἀλλὰ μέσα στὰ πλαίσια πού ἐκεῖνος θὰ ξέρεῖ νὰ χαράζει μὲ τὴ δραστηριότητα καὶ μὲ τὴ συναίσθηση τῆς εὐθύνης του. Σχολεῖο «ἐργασίας» δὲν θὰ πεῖ σχολεῖο ἀταξίας, γιατί ἡ ἴδια ἡ ἐργασία γιὰ νὰ προωθηθεῖ καὶ νὰ συντελεσθεῖ χρειάζεται τὴν τάξη καὶ τὴ μέθοδο καὶ τοὺς κανόνες τῆς — καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸ δάσκαλο τὰ περιμένουν οἱ μαθητὲς. Μὲ λεπτότητα ἀλλὰ καὶ σταθερὰ ὁ φωτισμένος δάσκαλος ξέρεῖ νὰ ὀδηγεῖ, χωρὶς μὲ τὴν αὐθεντία του νὰ συνθλίβῃ τὴν προσωπικότητα τῶν μα-

θητῶν του καὶ νὰ τοὺς μεταβάλλει σὲ ἀνεύθυνα ὄργανα τῶν δι-
δακτικῶν του προθέσεων.

Τὰ θέματα ποὺ μποροῦν ν' ἀποτελέσουν τὸν κεντρικὸ ἄξονα
τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Ἄλλοι διδα-
κτικοὶ ἐδῶ προτείνουν νὰ προτιμοῦνται τὰ πατριδογνωστικά,
ἄλλοι πάλι συνιστοῦν κατὰ πρῶτο λόγο τὰ θέματα ποὺ ἀναφέ-
ρονται στὶς κύριες καὶ ζωτικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου: στέγη,
τροφή, ἄμυνα κτλ. Ἐξάλλου μερικοὶ συμβουλεύουν τὰ θέμα-
τα νὰ εἶναι σταθερὰ καὶ ὀρισμένα, ἔτσι ὥστε ν' ἀποτελοῦν ἓνα
κύκλο ποὺ νὰ ἐπανέρχεται στὴν ἐπόμενη τάξη μὲ μεγαλύτερο
ἄπλωμα τῆς περιφέρειάς του· ἄλλοι πάλι δίνουν ἐξαιρετικὴ ση-
μασία στὰ περιστατικὰ θέματα, στὶς εὐκαιρίες ποὺ παρουσιάζ-
ονται στὸ σχολεῖο ἀπὸ τὴν κίνηση τῆς τριγύρω ζωῆς καὶ τὰ
ἀπρόοπτα γεγονότα της — ἔτσι, λέγουν, ὁ δεσμὸς τοῦ σχολείου
μὲ τὸ κάθε τόσο παρὸν τῆς λαϊκῆς κοινότητος θὰ εἶναι ἄμεσος
καὶ φυσικός. Στὸ ζήτημα τοῦτο δὲν νομίζω ὅτι μπορεῖ ἡ ἐπι-
τρέπεται νὰ δοθεῖ στὸ δάσκαλο ὀρισμένη συνταγή. Πρέπει νὰ
ἀφεθεῖ ἐλεύθερος νὰ διαμορφώνει τὴν ἐργασία του ἀνάλογα μὲ
τὶς τοπικὲς καὶ καιρικὲς συνθῆκες καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν τόνο καὶ
τὸ ὕφος τῆς προσωπικότητάς του. Ἀλλωστε σημασία πρωταρ-
χικὴ δὲν ἔχει τὸ θέμα καθεαυτό, ἀλλὰ ἡ ἐπεξεργασία του καὶ
ὁ τρόπος ποὺ θὰ συσχετισθεῖ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὰ διαφέροντα τῶν
παιδιῶν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, μὲ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς ἀπὸ
τὸ ἄλλο. Θέματα μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρει καὶ ἀπὸ τὸν τριγύρω
φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ κόσμο (τὸ δάσος ἢ ἡ λίμνη τοῦ χωριοῦ —
τὸ ἐλαιοτριβεῖο ἢ τὸ ταχυδρομικὸ κατάστημα καὶ ἡ λειτουργία
του κτλ.) καὶ ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸ καὶ ἱστορικὸ κόσμο (τὰ
Χριστούγεννα ἢ τὸ Πάσχα — ἡ 28η Ὀκτωβρίου ἢ ἡ 25η Μαρ-
τίου κτλ.). Ἀκόμη καὶ μιὰ τυπικὴ γεωργικὴ ἢ κτηνοτροφικὴ
ἀσχολία, λ.χ. ἡ σπορὰ ἢ τὸ κούρεμα τῶν βοσκημάτων, ὅπως
καὶ μιὰ περιστατικὴ ἀφορμὴ (ἡ ἐμποροπανήγυρη στὸ χωριό
μας ἢ σὲ γειτονικὴ περιοχὴ, ὁ ἐγκαινισμὸς ἐνὸς δημοσίου ἔρ-
γου, δρόμου, γέφυρας, σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κτλ.) μποροῦν
νὰ δώσουν ἄριστα τὸ θέμα, ὅπου θὰ ἐνυφανθεῖ ὅλη ἡ σχολικὴ

ἐργασία ἐπὶ ὁρισμένο χρονικὸ διάστημα. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ προσέξει ὁ δάσκαλος εἶναι ἂν ἔχει ἢ ὄχι τὸ ἀπαιτούμενο «ὕλικό» ὄχι ἀπλῶς γιὰ ν' ἀπασχολήσει τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ γιὰ νὰ διαμορφώσει μὲ τρόπο ἄρτιο τὴν ἐργασία του, νὰ κρατήσει ζωηρὸ τὸ διαφέρον τους καὶ γιὰ νὰ κάνει γόνιμη καὶ ἀποδοτικὴ τὴ διδασκαλία του μέσα στὰ πλαίσια ποὺ ὀρίζονται ἀπὸ τὸ πρόγραμμα γιὰ κάθε σχολικὴ τάξη. Περισσότερα νὰ προσφέρει ἀπὸ ὅσα τοῦτο ὀρίζει, ἐφόσον βέβαια ἡ δεκτικότητα καὶ ἡ ἀντιληπτικὴ δύναμη τῶν μαθητῶν του τὸ ἐπιτρέπει, εἶναι ἐλεύθερος· ὄχι ὅμως καὶ λιγότερα. Ὅσο καὶ ἂν τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμά μας εἶναι παλαιωμένο, ἡ μεταβολή του δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν καθένα μας χωριστά, γιὰτὶ τότε θὰ λείψει ἡ συντονισμὸς τῆς ἐργασίας ποὺ εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὴν ὁμαλὴ λειτουργία τῆς δημόσιας παιδείας μας στὰ διάφορα τμήματα τῆς χώρας.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλὰς προϋποθέσεις. Σπουδαιότερες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1ο. Μόνο πεπειραμένοι δασκάλοι πρέπει ν' ἀναλαμβάνουν νὰ διδάσκουν μὲ αὐτὸ τὸ σύστημα. Οἱ ἀρχάριοι καλὸ εἶναι νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τοὺς τρόπους τούτους στὴν ἀρχὴ τῆς διδακτικῆς σταδιοδρομίας τους. Προτοῦ ὁ δάσκαλος ὄχι ἀπλῶς μὲ τὴ θεωρητικὴ γνώση, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμπρακτὴ πείρα ἐξουσιάζει τὴν ὕλη τῶν μαθημάτων του καὶ ἀποκτήσῃ πλήρη ἄνεση στὶς κινήσεις του μέσα στὴν τάξη, ἡ φρόνηση ὑπαγορεύει ν' ἀποφεύγει νὰ χαράζει ἓνα δρόμο ποὺ διαφέρει ἀπὸ 'κεῖνον ποὺ μᾶς ἔχει συνηθίσει ἡ μακρὰ σχολικὴ πράξις. Ἀπὸ τὴ σπουδὴ ποὺ δείξαμε στὴν Ἑλλάδα (ὅπου τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο καὶ τῶν διδακτικῶν μας στελεχῶν καὶ ἐκείνων ποὺ τὰ μορφώνουν ἐπαγγελματικά, δὲν εἶναι τόσο ὑψηλὸ ὅσο σὲ ἄλλες προηγμένες στὸν πολιτισμὸ χῶρες) νὰ ἐγκολπωθοῦμε καὶ νὰ ἐφαρμόσουμε «ὅπως - ὅπως» προοδευτικὰ διδακτικὰ συστήματα, τίς περισσότερες φορές ζημία ἐγίνε καὶ ὄχι ὠφέλεια οὐσιαστικὴ. Στὴ σχολικὴ μας ἐργασία χρειάζεται μεγάλη περίσκεψη. Ἡ πρόοδος δὲν συντελεῖται μὲ τὴν ἐξωτερικὴ μίμηση, ἀλλὰ μὲ τὴ δημιουργικὴ ἐργασία

πού ξέρει νά ἀρκεῖται στά λίγα, ὅταν λείπουν οἱ προϋποθέσεις γιά νά ἐπιτύχει τά περισσότερα.

2ο. Σέ σχολικές τάξεις πού δέν ἔχουν κατὰ κάποιο τρόπο ἐξοικειωθεῖ μέ τήν ἐλεύθερη ἀπό τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ὥρο-λογίου προγράμματος ἐργασία, ἡ ἐνιαία διδασκαλία δέν εὐδο-κιμεῖ. Γιά τοῦτο συνιστᾶται ὁ τρόπος αὐτός ν' ἀρχίζει ἀπό τίς κατώτερες τάξεις, ἀν εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν πρώτη, καὶ προο-δευτικὰ ν' ἀπλώνεται στίς ἀνώτερες. Σέ κάθε σχολεῖο ὑπάρχει μιὰ δημιουργημένη παράδοση, ἓνα κλίμα. Αὐτὰ δέν ἀλλάζουν διαμιᾶς. Ἀνυπόμονος καὶ βιαστικός δέν ἐπιτρέπεται νά εἶναι ὁ δάσκαλος. Ὅταν θελήσει ν' ἀλλάξει ἀπότομα τὸν τρόπο ἐργα-σίας τῶν μαθητῶν τοῦ πού ἔχουν συνηθίσει σέ ἄλλη μέθοδο, θὰ κουρασθεῖ (καὶ ἡ κόπωση γρήγορα τὸν ἀπογοητεύει) καὶ συχνὰ ἡ ἀπόδοση θὰ εἶναι δυσανάλογα μικρότερη πρὸς τίς προσδοκίες καὶ τὸ μόχθο του. Φρόνιμο εἶναι ν' ἀρχίζουμε τὸ καινούργιο μέ τὰ νέα παιδιὰ πού μᾶς ἔρχονται στὸ σχολεῖο ἀπὸ τὴν πρώτη τοῦ τάξη.

3ο. Οἱ διάφορες μαθήσεις πρέπει φυσικὰ καὶ ἀβίαστα νά ἐντάσσονται μέσα στὸ σχῆμα τοῦ κεντρικοῦ θέματος. Αὐτὸ θὰ μᾶς δείξει τί καὶ πῶς θὰ προσφέρουμε στά παιδιὰ ἀπὸ τὴν Ἀνάγνωση καὶ τὴ Γραφή, τὴν Ἀριθμητικὴ καὶ τὴ Φυσιογνω-σία, τὰ Θρῆσκευτικὰ καὶ τὴν Πατριδογνωσία, τὴ Χειροτεχνία καὶ τὸ Τραγούδι, ὥστε ἡ ὕλη ἀπὸ κάθε μάθημα ὀργανικὰ νά συνυφαίνεται μέσα στὴ νοηματικὴν ἐνότητα καὶ στὸν τύπο τῶν ψυχικῶν διαθέσεων πού ἀποτελοῦν τὸ κεντρικὸ θέμα. Κάποτε ὅλα αὐτὰ ταιριάζουν ὠραιότατα καὶ ἐναρμονίζονται ἀβίαστα τὸ ἓνα μέ τὸ ἄλλο. Κάποτε ὅμως δυσκολευόμαστε νά τὰ ταιριά-σουμε. Καὶ τότε μερικοὶ ἢ δένουν μ' ἐντελῶς ἐξωτερικὸ καὶ βε-βιασμένο τρόπο τὰ ἀταίριαστα πρὸς τὸ θέμα, ἢ ἀποφασίζουν νά παραλείψουν καὶ νά ὑπερπηδήσουν μαθήσεις πού εἶναι οὐσια-στικὲς γιά τὴν κατάρτιση τῶν μαθητῶν. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀπαράδεκτα. Τὸ πρῶτο, γιὰτὶ ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴ φύση καὶ τὴ σκοπιμότητα τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας (τί εἶδους ἐνιαία διδασκαλία εἶναι αὕτη, ὅταν δέν ἀγκαλιάζει φυσικὰ τίς

γνώσεις καὶ τὶς ἱκανότητες ποὺ ἔχουμε νὰ καλλιεργήσουμε;) — τὸ δεύτερο, γιατί ἡ ἐνοποίηση τῶν μαθήσεων δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰσβάρος τοῦ γενικοῦ καταρτισμοῦ τῶν μαθητῶν μας.

Κάτι ἄλλο μᾶς ἐπιβάλλεται σὲ τέτοιες περιπτώσεις νὰ κά-
νουμε· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐξῆς: νὰ προσφέρουμε τὰ ὅσα δὲν ται-
ριάζουν μὲ τὸ θέμα μας, σὲ ὥρες χωριστὲς καὶ ἀνεξάρτητα ἀπ'
αὐτό. Ἡ ἐνιαία διδασκαλία δὲν ἀποκλείει τὴ διδασκαλία τῆς
ὕλης ὀρισμένων μαθημάτων σὲ ὥρες τακτὲς καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν
ἄλλη ἀπασχόληση μὲ τὸ κεντρικὸ θέμα. Ἡ ἀντίθετη τακτική,
ἐφαρμοζόμενη μάλιστα στὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο μὲ τὰ πενιχρὰ
διδασκτικά του μέσα καὶ τὴν ἄλλη ἰσχύνητά του, θὰ μᾶς ὀδη-
γοῦσε σὲ ἀσύγγνωστες ὑπερβολές. Ἐξ ἄλλου μερικὰ μαθήματα
(ὅπως ἡ Γραμματική, τὰ Μαθηματικά, ἡ Γυμναστική) σὲ ὀρι-
σμένα στάδια τῆς διαδρομῆς τους ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τους
ἐπιβάλλουν ν' ἀσχοληθοῦμε ἰδιαίτερα καὶ ἐντατικότερα μὲ τὶς
ἀπαιτήσεις τους. Μποροῦμε λοιπὸν γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα
νὰ τ' ἀφήσουμε ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ ἐνιαίου θέματος. Καὶ ἡ
νὰ τὰ διδάξουμε χωριστὰ ἢ νὰ τὰ συμπεριλάβουμε μέσα στὴν
ἐνιαία μας διδασκαλία ἀργότερα, μὲ τὴν εὐκαιρία ἐνὸς ἄλλου
θέματος, ὅπου θὰ μποροῦν νὰ ἐνταχθοῦν φυσικὰ καὶ ἀβίαστα.
Στὴ διδακτικὴ μας ἐργασία πρέπει νὰ εἴμαστε ἐλαστικοὶ καὶ
ὄχι δύσκαμπτοι. Ἀλλωστε τὸ Νέο Σχολεῖο δημιουργήθηκε
ἀπὸ τὴ δυσφορία ποὺ ἔφεραν τὰ ἄκαμπτα σχήματα τῆς παλαιᾶς
Διδακτικῆς. Νὰ ξαναπέσουμε στὸ «ἀπόλυτο» — θὰ ἦταν μιὰ
πλάνη «χειρῶν τῆς πρώτης».

Ὁ δάσκαλος ποὺ ἐφαρμόζει τὴν ἐνιαία διδασκαλία εἶναι
ἀπαραίτητο νὰ κρατεῖ ἡμερολόγιο τῆς διδακτικῆς ἐργασίας
στὴν κάθε τάξη. Στὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ θὰ σημειώνει τὰ μικρό-
τερα θέματα ποὺ ἔχουν κάθε φορὰ ἐξετασθεῖ, τὶς ἀφορμὲς ποὺ
ὀδήγησαν σ' αὐτὰ (ἓνα ἐπίκαιρο γεγονὸς, ἓνα φυσικὸ φαινό-
μενο, ἓνα τυχαῖο συμβάν, μιὰ ἀπορία ποὺ πρόβαλε μέσα ἀπὸ
κάποιο ἄλλο θέμα διδακτικῆς ἐργασίας κ.τ.δ.), τὸ βαθμὸ τῆς
συμμετοχῆς τῶν παιδιῶν στὴ συζήτηση, τὶς ἐργασίες ἐφαρμογῆς

— πού δόθηκαν στὰ παιδιὰ ἢ ζητήθηκαν ἀπ' αὐτὰ καὶ ὅποιαν ἄλλη
ἄξια λόγου παρατήρηση. Τὰ καταμέρος θέματα ὠριαίας ἐργα-
σίας μπορεῖ νὰ σημειώνονται καὶ σὲ κινητὰ δελτία, ὅπου θὰ
γράφεται καὶ ὁ κύκλος τῶν γνώσεων, στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ
7 θέμα (π.χ. Φυσικὴ Ἱστορία, Μυθολογία, Λειτουργικὴ κ.τ.λ.),
καὶ ἀκόμη οἱ σημειώσεις αὐτὲς νὰ κρατοῦνται σὲ σχῆμα μεγά-
λου πίνακα ἐβδομαδιαίου, μὲ ὑποδιαίρέσεις ἀνάλογες πρὸς τὰ
διδασκόμενα μαθήματα. Ἔτσι ὁ δάσκαλος θὰ ξέρεي πάντα ποῦ
βρίσκεται σὲ σύγκριση μὲ τοὺς «σκοποὺς» τῆς ἐτήσιας, μηνιαίας
ἢ καὶ ἐβδομαδιαίας ἐργασίας του, θὰ βλέπει τὰ κενὰ ποῦ ὑπο-
λείπονται καὶ γενικὰ θὰ εὐκολύνεται νὰ ὀργανώσει ἀρτιότερα
τὴ διδακτικὴ του ἐργασία.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ

‘Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Γιώργου ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ ‘Επιθεωρητού Δ.Ε.
Περιφέρειας Μοιρών Κρήτης

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ, αν και σπάνιο είδος ανθρώπου, δεν έλλειψε και στους καιρούς μας, απ’ τις ανθρώπινες κοινωνίες. Τόν άνθρωπο αυτό, πού ζει πάντα στους λαμπρούς χώρους του πνεύματος, τόν βάπτισε έτσι, πρώτος, ο αρχέγονος αδερφός του, ο ‘Ηράκλειτος: «Χρή γαρ εἶδ’ μαλα πολλῶν ἱστορίας φιλοσόφους ἀνδρας εἶναι».

‘Ο άνθρωπος αυτός, έμβασθύνει στήν έρευνα τῶν πραγμάτων τοῦ Κόσμου. Στ’ αστραποβόλα μάτια του, τονίζεται ὁ ανιδιοτελής χαρακτήρας τῶν θεωριῶν τοῦ πνεύματος. ‘Η φαντασία του εἶναι πολύπλευρα δημιουργική και κυριαρχική, φτάνοντας στό σημείο νά χάσει τήν έπαφή του, φορές, μέ τήν πρακτική ζωή. ‘Ωστόσο, ὁ φιλόσοφος, δέν πάσχει από τό ἐλάττωμα τῆς πνευματικῆς διασποράς. ‘Αντίθετα, συγκεντρώνεται απόλυτα στό αντικείμενο, πού ἐξετάζει και μέ τήν μεγάλη εὐκινησία τοῦ πνεύματος, πού τόν διακρίνει, πραγματοποιεῖ ἕνα έργο διάρκειας.

‘Από τά πανάρχαια χρόνια, ὡς τις μέρες μας, ὁ φιλόσοφος εἶναι ὁ ἴδιος: Συλλογίζεται ἐλεύθερα, γι’ αὐτό και σωστά, έχει ισχυρή αντίληψη, κοφτερή κριτική σκέψη, ξεκάθαρη συνείδηση τοῦ πραγματικοῦ και εὐκολα καταμετρά, τις συχνές αποκλίσεις του, ανάμεσα στ’ όνειρο και στήν πραγματικότητα. Προ-

τιμᾶ νά σκεφτεῖ, παρά νά δράσει. Μπορούμε πάντοτε νά διαγνώσουμε, πῶς ἡ νοημοσύνη του δέν ἀφησυχάζει πάνω στά δεδομένα τῶν αἰσθήσεων· ἀλλά, μέ τήν διαίσθηση και τήν ἐνόρασή του, συλλαμβάνει και κατανοεῖ ἕνα κόσμο, πέρα από τόν κόσμο μας, ἀδιάγνωστο και ἀνεπίγνωστο, σέ μας.

‘Ο αρχέγονος, ένθεος αὐτός έραστής και φίλος τῆς σοφίας και τῆς γνώσεως, εἶναι αὐστηρά ανιδιοτελής και κυριαρχεῖται ἐνδόμυχα, από μία ἐμφυτη δυνατή ὁρμή, πρὸς τό εἶδέναι. Τό πρώτο ξεκίνημα αὐτῆς τῆς ὁρμῆς, ἡ πηγή τῆς, θά λέγαμε, ἡ ζειδωρη, εἶναι ὁ θαυμασμός. Τόπε τοῦτο, ὁ Πλάτωνας, στό «Θεαίτητό του: «Μάλα γαρ φιλοσόφου, τοῦτο τό πάθος, τό θαυμάζειν οὐ γαρ ἄλλη ἀρχή φιλοσοφίας ἢ αὕτη».

‘Ο φιλόσοφος ρίχνει τό έρευνητικό του βλέμμα πάνω στά πράγματα τοῦ οὐρανοῦ και τοῦ κόσμου. ‘Αναζητεῖ νά θρεῖ και νά μάθει τήν σύσταση και τήν καταγωγή τῶν όντων. ‘Ετσι, ἀπολυτρώνεται από τήν ὁποια χοϊκή του περιπέτεια και σπάζει τά δεσμά τῶν καθημερινῶν μεριμνῶν τοῦ θίου. Ξερριζώνει τά ζιζάνια και τά τριβόλια πού συμπνίγουν τόν λόγο τῆς ψυχῆς του.

Τό πνεῦμα, τοῦ φιλοσόφου, εἶναι ὁλοένα ἀνήσυχο. ‘Αγρυπνεῖ, γιά τήν εὐρεση τῆς ἀλήθειας. Κινεῖται εὐλίγιστο,

μέσα στο κύκλο των γενικών ιδεών του. Στόν κύκλο αυτό, γίνεται ή συστηματική έρμηνεία των γεγονότων και μέ την σαφή αυτή ανακύκλωση πραγματοποιείται ή σωστή ιεράρχηση, μέ διαλογισμό, ό διαχωρισμός και ή κατάταξη των γεγονότων αυτών και φαινομένων. Συνεπώς, θάνατι πιά σέ θέση ό φιλόσοφος, μέ την έρευνα αυτή και σπουδή του αντικειμενικού πνεύματος, ως υποκείμενο πιά, νά προβεί στην όποια σύνθεση και πρόγνωση.

Ή προσπάθεια αυτή του φιλοσόφου, δέν είναι άσήμαντη και τυχαία. Στόν κοινό άνθρωπο, μπορεί νά διαφαίνεται σαν μία άμυδρή κίνηση, πού προχωρεί άπ' την πραγματικότητα και διά μέσου της διαλεκτικής και των αντιθέσεων φτάνει ως την Έκσταση.

Τόν τίτλο του φιλοσόφου, πρώτοι οι Έλληνες τόν πήρανε, δίκαια και θαρραλέα και κανέναν, ως τώρα, δέν τούς τόν άμφισβητεί, γιατί πρώτοι αυτοί, θέσανε τίς θάσεις της θεωρητικής γνώσεως, και γεύτηκαν τό άγαθό της σοφίας τό «δωρηθέν έκ θεών». Πρώτοι αυτοί, άπ' όλους τούς θνητούς της Γης!!

Ό σύγχρονος φιλόσοφος, δέν έχει καθόλου άπαλλαχθεί άπ' τά άνεξιτήλα στοχαστικά άρχέτυπα των προσωκρατικών άδερφών του. Μέσα του σκηνώνει ή ψυχή του Ξενοφάνη, πού πρότεινε στους Έλληνες ένα κοσμογονικό σύστημα μ' ένα μόνο θεό σφαιροειδή και αιώνια περιλαμπρο. Μελετά τόν φυσικό κόσμο και τά μυστικά και άνεξιχνίαστα θάθη της ανθρώπινης ζωής. Διαπιστώνει μέ την μελέτη του αυτή, πώς ό όρθολογισμός, μέ την έλευθερία έναρμονισμένος, καθώς και μέ την άνιδιοτελή λατρεία του ώραίου, είναι τά πιο πολύτιμα και τό πιο αιώνια δώρα πού πρόσφερε ή άρχαία ελληνική φιλοσοφική σκέψη, στην ανθρωπότητα.

Ό φιλόσοφος των καιρών μας, πιστεύει, πώς οι προσωκρατικοί, καθόρισαν τά πλαίσια όλων των τύπων, των

φιλοσοφικών συστημάτων. Όσα κι αν ανακάλυψε, ό σύγχρονος φιλοσοφικός στοχασμός, όσες κι αν παρουσίασε καινοφανείς ιδέες. Τίποτα από τούς τύπους της φιλοσοφίας, ούσιαστικά δέν άλλαξε. Ή άρχαία σκέψη των Έλλήνων σοφών εκπροσωπεί όλες τίς τάσεις και όλα τά ρεύματα της φιλοσοφίας, όλων των εποχών και όλων των αιώνων. Άπ' τίς πηγές αυτές ξεκινάει ό συγκαιρινός φιλόσοφος, γιά νά μελετήσει την έμπειριαρχία, τόν όρθολογισμό, τόν ιδεαλισμό, τόν ρεαλισμό, τόν δογματισμό, τόν σκεπτικισμό, την μηχανική και την τεχνολογική θεωρία, τόν πανθεισμό και τόν θεισμό.

Άν είναι της έμπειρικής σχολής, θά θρεί την εύκαιρία, νά συνομιλήσει μέ τά άρχαία πνεύματα, πού την εκπροσωπούν, των Στωικών και των Έπεικουρείων. Άν είναι ρεαλιστής, θά θρεί τόν Παρμενίδη. Άν όπαδός του κριτικού ρεαλισμού, τόν Άριστοτέλη. Άν άσχολεϊται μέ την φαινομενολογία — τόν πιο σύγχρονο κλάδο της φιλοσοφίας — θά μελετήσει τόν πανάρχαιο ίδρυτή της, τόν Άρίστιππο. Άν είναι της κοινωνιολογικής θεωρίας της γνώσεως επιβάλλεται νά διαβάσει τόν Τεισία, τόν Πρωταγόρα και τόν Άριστοτέλη... Άν είναι ύλιστής, πού είναι της μόδας σήμερα, θά στοχαστεί μαζί μέ τόν Ήράκλειτο και τόν Έμπεδοκλή. Κι αν θέλγεται από την νιτσεϊκή μηδενιστική θιοθεωρία του υπερανθρώπου, τόν Καλλικλή, θά σκεφτεί... Όλοι οι μαιάνδροι των στοχασμών θά τόν οδηγήσουν, τό σύγχρονο φιλόσοφο, στις άστειρευτες πηγές της άρχέγονης, φιλοσοφικής ελληνικής σκέψης!

Ό σύγχρονος φιλόσοφος, κατάφορτος νεολογισμών, πάει ν' άπαλλαχθεί από την άπατηλή άπροοδιοριστία, κατά την πορεία της αναζήτησης και αποκάλυψης της αληθείας. Έτσι, έχασε τίς μεταφυσικές χώρες του θάμβους και μπόρεσε ν' άνεβεί μονάχα στις κορφές

(Συνέχεια στή σελ. 12).

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΩΣΗ SONNENBERG

Ἡ Διεθνὴς Ἑνωσις τοῦ Sonnenberg γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο: Internationaler Arbeitskreis Sonnenberg ἔχει ἔδρα τὸ Braunschweig τῆς Κάτω Σαξωνίας, τῆς γνωστῆς ὁμοσπονδίας χώρας — κράτους τῆς Δυτ. Γερμανίας.

Οἱ σκοποὶ τῆς εἶναι πολιτιστικοὶ καὶ μορφωτικοὶ καὶ διατυπώνονται ὡς ἑξῆς:

1. Διευκόλυνση τῆς ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς, στοὺς φιλοξενοούμενους τῆς καὶ σ' ὅλους ὅσους παίρνουν μέρος στὰ προγράμματά τῆς καὶ τίς ἐκδηλώσεις τῆς.

2. Συμβολὴ στὴν ἐξάλειψη τῶν προκαταλήψεων πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ γενικὰ ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς ὅλου τοῦ κόσμου.

3. Προώθηση τῆς ἀλληλοκατανόησης τῶν ἀνθρώπων μὲ ζωντανὴ γνωριμία μεταξύ ἀτόμων καὶ ομάδων.

4. Καλλιέργεια πνεύματος κοινωνικῆς εὐθύνης πού εἶναι τὸ βασικὸ κριτήριό τῆς ὁμαδικῆς καὶ ἀτομικῆς δράσης σὲ μιὰ κοινωνία.

Οἱ βασικὲς ἰδέες πίσω ἀπὸ τοὺς σκο-

ποὺς αὐτοὺς εἶναι ἡ εἰρήνη, ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ κοινωνικὴ εὐθύνη.

Γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν τῆς αὐτῶν ἡ Διεθνὴς Ἑνωσις τοῦ Sonnenberg ὀργανώνει ποικίλα προγράμματα μορφωτικά, ἐκπαιδευτικά καὶ ψυχαγωγικά (σεμινάρια, συνέδρια, συναντήσεις) ὅλο τὸ ἔτος γιὰ νέους καὶ ἐνήλικους. Διαθέτει καὶ ἰδιόκτητες ἐγκαταστάσεις, τὸ Διεθνὲς Σπίτι, στὴν τοποθεσίᾳ Sonnenberg κοντὰ στὴν ὁμορφὴ κωμόπολιν Andresberg πάνω στὰ βουνὰ Harz τῆς Κ. Σαξωνίας καὶ σὲ ὁψόμετρο 700 μ. μέσα στὰ ἔλατα.

Τὰ προγράμματα ἀποτελοῦνται ἀπὸ διαλέξεις, συζητήσεις, ὁμαδικές ἐργασίες, προβολὴ ταινιῶν πάνω σὲ διάφορα θέματα σχετικὰ μὲ τὸ πρόγραμμα, ἐπισκέψεις σὲ ἀξιοθέατα τῆς περιοχῆς, ψυχαγωγικὲς ἐκδηλώσεις. Ἡ Ἑνωσις προσκαλεῖ εἰδικούς ἐπιστήμονες πού εἰσηγοῦνται τὰ θέματα γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα γίνονται ἔπειτα οἱ συζητήσεις. Ἡ διάρκεια τῶν προγραμμάτων συνήθως εἶναι ἓνα δεκαήμερο. Τὸ ὅλο πρόγραμμα κινεῖται γύρω ἀπὸ ἓνα κύριο θέμα ἀπὸ τὴν ἐπιστῆμη, τὴν κοινωνικὴ ζωὴ, τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς καὶ κυρίως

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 11)

τῆς ἐγκοσμιότητος. Ἡ ὑπαρξὴ του, ὡς πνευματικοῦ φορέα, ὁλοένα ἀπειλεῖται, ἀπὸ τὴν δαιμονικὴ μαγανεία τῆς διαλεκτικῆς τοῦ μηδενός. Πέφτει σ' ἓνα ὕψος οὐσίαν ὅπου ἡ ἀνυπαρξία εἶναι ἡ ἀνεπικοινωνήτη ὑπαρξὴ.

Ὡστόσο, ὁ φιλόσοφος, εὐρωπαϊκοῦ τύπου, ξεπερνάει τὰ πρότυπα τῆς ἐγγελιανῆς διαλεκτικῆς καὶ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῆς γενέθλια μοῖρας, γιὰ τὴν σφουρηλάτηση ἑνὸς πεπρωμένου. Ἀμφισβητεῖ τὰ ὑπερτάτα ἀγαθὰ τῆς προό-

δου, καθὼς τ' ἀμφισβήτησε ὁ Βαλερύ, ὁ Τόυνμπυ, ὁ Ἐλιοτ ἢ ὁ Μπερξόν. Φρίττει, καθὼς συναισθάνεται θαδιά, πῶς ἡ ἐπιστῆμη μᾶς ὁδηγεῖ στὸν πυρηνικὸ ἀφανισμό, ἢ βιομηχανία στὴν ρύπανση τῶν φυσικῶν χώρων, οἱ ἐπαναστάτες στὰ ὁλοκληρωτικὰ καθεστῶτα.

Ὅμως, ὁ φιλόσοφος τῶν καιρῶν μας, δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὴν τάση, καθὼς θὰ ἔλεγε ὁ Κάντ νὰ ἐγγίσει τὸ ὑπερβατικὸ μεγαλεῖο καὶ δὲν ὑποτάσσεται στίς κοινὲς ἀξιοθρήνητες ὑποχρεώσεις τῶν πολλῶν.

τήν εκπαίδευση.

Ἡ συμμετοχή σ' ἓνα πρόγραμμα γίνεται μέ δήλωση τοῦ ἐνδιαφερομένου σέ ἔντυπο πού τοῦ στέλλεται ὅταν ἀλληλογραφήσει μέ τήν Ἑνωση. Ἡ δαπάνη στή συμμετοχή αὐτή εἶναι μικρή καί καλύπτει ὅλα τά ἔξοδα παραμονῆς. Πολλές φορές ἡ Ἑνωση φιλοξενεῖ μέ δικές της δαπάνες ἄτομα, κυρίως ἐκπαιδευτικούς, ἀπό χῶρες πού εἶναι κάπως μακριά ὅπως ἡ Ἑλλάδα, τό Ἰσραήλ καί ἡ μετὰθασή τους ἀπαιτεῖ ἔξοδα πολλά.

Οἱ κύριες γλώσσες πού χρησιμοποιοῦνται στά προγράμματα καί τίς ἐκδηλώσεις εἶναι ἀγγλική, γαλλική καί γερμανική. Ὅταν ὅμως ὑπάρχουν φιλοξενούμενοι καί συμμετοχοί ἀρκετοί πού δέν μποροῦν νά χρησιμοποιήσουν τίς παραπάνω γλώσσες εἶναι δυνατό νά γίνεται μετάφραση καί σέ μιά ἄλλη γλώσσα. Αὐτό ρυθμίζεται μέ θάση τίς δηλώσεις συμμετοχῆς στίς ὁποῖες οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀναφέρουν ὅπωςδήποτε τή γλώσσα πού ἐπιθυμοῦν. Τό Διεθνές Σπίτι τοῦ Sonnenberg διαθέτει σύστημα ἀμεσης μετάφρασης στίς διάφορες γλώσσες καί καλεῖ ἐιδικούς διερμηνεῖς κάθε φορά.

Ἡ Διεθνής αὐτή Ἑνωση γνώρισε μεγάλη διάδοση καί τά τελευταῖα 25 χρόνια δημιουργήθηκαν ἐθνικές ἐνώσεις στίς χῶρες: Βρεταννία, Φιλλανδία, Σουηδία, Νορβηγία, Δανία, Ὁλλανδία, Βέλγιο, Μάλτα, Λουξεμβούργο, Γαλλία, Ἰταλία Ἡνωμένες Πολιτεῖες, Αὐστρία, Ἑλβετία καί Ἰσραήλ. Οἱ ἐνώσεις αὐτές πού διαπνέονται ἀπό τίς ἴδιες ἀρχές μέ τήν Διεθνή αὐτή Ἑνωση ὀργανώνουν δικά τους ἀνάλογα προγράμματα κάθε χρόνο στίς χῶρες των καί χρησιμοποιοῦν καί τήν ἐθνική τους γλώσσα.

Στό Διεθνές Σπίτι ὑπάρχει καί βιβλιοθήκη διεθνῆς μέ βιβλία καί περιοδικά καί τμήμα ἡμερήσιου τύπου μέ ἐφημερίδες ἀπό διάφορες εὐρωπαϊκές χῶρες. Ἐπίσης αὐτόμα-

το τηλέφωνο γιά ἀπευθείας ἐπικοινωνία μέ τίς διάφορες χῶρες. Φιλοξενήθηκαν μέχρι σήμερα πάνω ἀπό 100.000 ἄτομα ἀπό διάφορα μέρη τοῦ Κόσμου.

Τά μέλη τῆς Δ. ΕΝΩΣΗΣ, εἶναι πάνω ἀπό 3.000. Ἡ ἐτήσια συνδρομή εἶναι 12,80 γερμ. μάρκα γιά τοὺς νέους καί 25 γμ. γιά τοὺς ἐνήλικους. Ὅσοι πάρχουν μέρος σέ κάποιο πρόγραμμα τῆς Δ.Ε. ἢ μιᾶς ἐθνικῆς ἐνωσης μποροῦν μέ αἴτησή τους νά γίνουν μέλη. Ἡ Δ.Ε. ἐνημερώνει τά μέλη της ἐκδίδοντας ὁμώνυμο τριμηνιαῖο περιοδικό στίς γλώσσες: ἀγγλική, γαλλική, γερμανική. Τό περιοδικό, ἐκτός ἀπό τά προγράμματα, κάθε τριμήνου, δημοσιεύει εἰδήσεις γύρω ἀπό τή δραστηριότητα τῆς Δ.Ε. καθώς καί ἄρθρα ἢ περιλήψεις ἀπό εἰσηγήσεις καί συζητήσεις.

Ὁ ἐνδιαφερόμενος μπορεῖ νά γράψει γιά κάθε πληροφορία σέ ἀγγλική, γαλλική ἢ γερμανική γλώσσα στή διεύθυνση:

INTERNATIONALER ARBETKRSII
JONNENBERG D. 3300 BRAUN-
SCHW E. G. BANKPLAZ 8
POSTFACH 2940 BRD
Δυτική Γερμανία

Τά καλοκαιρινά προγράμματα προσφέρονται γιά τοὺς ἐκπαιδευτικούς γιατί μποροῦν νά συνδυάσουν τίς διακοπές τους μ' αὐτά. Ἐκτός ἀπό τήν ἐνημέρωση καί τήν ἀνταλλαγή ἀπόψεων σέ ἐκπαιδευτικά θέματα μέ συναδέλφους ἀπό ἄλλες χῶρες κυρίως εὐρωπαϊκές, εἶναι μιά πολύ κατάλληλη εὐκαιρία γιά τήν ἀσκηση σέ μιά ξένη γλώσσα πού δέν γνωρίζει κανεῖς νά τή χρησιμοποιεῖ καλά. Γιά νά ἐξασφαλίσει κανεῖς θέση εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπικοινωνήσῃ μέ ἐπιστολή καί νά δηλώσῃ στή συνέχεια

(Συνέχεια στή σελ. 14)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΒΙΒΛΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΤΣΙΡΑΚΗ
Διδασκάλου Α' Περιφ. Χανίων

«Μή κάμεις εις σεαυτόν είδωλον, μηδέ όμοίωμα τινός, όσα είναι έν τώ ουρανώ άνω ή όσα έν τή γή κάτω ή όσα έν τοίς ύδασι ύποκάτω τής γής' μή προσκυνήσής αύτά, μηδέ λατρεύσής αύτά' διότι έγώ κύριος ό θεός σου, είμαι θεός ζηλότυπος, ανταποδίδων τάς άμαρτίας τών πατέρων επί τά τέκνα, έως τρίτης και τετάρτης γενεάς τών μισούντων με και κάμνων έλεος εις χιλιάδας γενεών τών αγαπώντων με, και φυλαττόντων τά προστάγματά μου.» ("Εξαδος Κεφ. Κ, 4-6).

Διάλεξα τούτο τό απόσπασμα από τή Βίβλο, γιατί τόσο παραστατικά δείχνει μέ τί άκριβώς θρησκευτικές πεποιθήσεις και δοξασίες αρχίζουμε μέ επίσημο τρόπο να θεμελιώνουμε τό θρησκευτικό συναίσθημα του έννιάχρονου έλληνόπαιδα

(Συνέχεια από τή σελ. 13)

συμμετοχή σ' ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα τής έπιθυμίας του ένωρίς τήν άνοιξη (μέχρι Μάιο).

Κ. Δ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ
Καθηγητής Παιδαγωγικών

ΣΗΜ. Σύντομα θά δώσουμε μία σύντομη περιγραφή ενός 10ήμερου προγράμματος μέ μορφή σεμιναρίου πού παρακολουθήσαμε τόν Αύγουστο του 1976 στο Sonnenberg Τό θέμα τής συνάντησης ήταν α) Έκπαιδευτικός προγραμματισμός και β) εκπαιδευτική πραγματικότητα.

του 20ου αιώνα. Άλλοι, σ' άλλους καιρούς τό διάλεξαν, έμείς τό θρήκαμε, τό δέσαμε «σκοινί λουρί» και τό τραβούμε. Έτσι τό μικρό χριστιανόπουλο, τό μαλακό άκόμη και έύπλαστο ψυχικά, συναισθηματικά και άπροσανατόλιστο θρησκευτικά, είναι ύποχρεωμένο για ένα όλόκληρο χρόνο να ξεχάσει ότι είδε και έμαθε στο σπίτι, στην Έκκλησία, στο Σχολείο δυό χρόνια, για να αφήσει τό είναι και τή σκέψη του να καλπάζει μέσα σ' ένα κυκεώνα αντίφάσεων και θρύλλων ενός λαού πού έζησε πολλούς αιώνες πριν από τήν άποκάλυψη τής δικής του θρησκείας, του δικού του άληθινού θεού. Είναι ύποχρεωμένο τό έλληνόπουλο σήμερα, όπως και παλιότερα, να ζήσει τήν άδελφοκτονία του Άδελ, τόν πανικό ενός κατακλυσμού, να διδαχτεί από πρώτο χέρι πως ό θεός βοηθά κείνον πού έξαπατά τούς γονείς του, να δεί τόν θεό του να ζητά επί πυρός τόν Ισαάκ, να θλέπει τόν άγγελο Κυρίου να σφάζει τά παιδιά τών Αιγυπτίων. Αυτό τό έννιάχρονο έλληνόπουλο πρέπει να περάσει από τίς Νειλωτικές πεδιάδες, να ζήσει 40 όλόκληρα χρόνια στην έρημο αποτέλεσμα θεϊκής κύρωσης για να φτάσει τελικά στη Χαναάν, όπου τά πάντα θά του ανήκουν, φτάνει μόνο, μέ τή βοήθεια του θεού, να έξοντώσει τούς κατοίκους της. Μαθαίνει πως δέν είναι και τόσο άπαραίτητο να έργασθεί, αφού μπορεί να άρπάξει και να κλέφει. Έτσι, μέ τό τέλος τής σχολικής χρονιάς, τό παιδάκι θά ξέρει πιά τό θεό του, όχι σαν θεό τής αγάπης και τής συγγνώμης,

μά σαν ένα θεό τιμωρό, σαν δράκου-
λα, έτοιμο σέ κάθε στιγμή νά τιμω-
ρήσει άνελέπτα όσους δέν πάνε μέ
τά νερά του.

Είναι ν' άπορεί κανείς πού βασί-
στηκε ό πρώτος εκείνος νομοθέτης
πού έβαλε τή Βιβλική Ιστορία τόσο
πρώιμα στά Σχολεία μας, γιά νά προ-
καλέσει στίς ψυχές τών παιδιών τέ-
τοιες βιβλικές καταστροφές. Γιατί
τί άλλο μπορεί νά προκύψει γιά τό
παιδί πού έμβολιάζεται μέ θρύλλους
καί παραδόσεις ενός γιά πολλούς
αίώνες θάρραρου, άξεστου καί απο-
λίτιστου λαού, πού τίποτε άλλο δέν
γνώριζε, από τό νά τρέχει από δώ
κι από κεί γιά νά βοσκήσει τά κο-
πάδια του. Ίσως στήν έντύπωση
πώς ό Ίσραηλιτικός λαός πίστεψε
πρώτος στό μονοθεϊσμό, πού σαν
μονοθεϊσμός άφορούσε καί τόν α-
ληθινό θεό. Πρόκειται όμως γιά μιά
καταφανή παρανόηση καί παρεξή-
γηση, γιατί ή θρησκεία πού δίδαξε
ό Μωυσής στους Ίσραηλίτες, δέν ή-
ταν στήν πραγματικότητα μονοθε-
ϊστική, αλλά αδιάλλαχτα μονολατρ-
κή. Ό θεός τους έπρεπε νά είναι
άποκλειστικά θεός του Ίσραήλ, ό
προστάτης μόνον εκείνων καί ό έ-
χθρός όλων τών άλλων θεών καί άν-
θρώπων. Καί μόνο τό γεγονός πώς
πίστευαν στήν ύπαρξη καί άλλων
θεών, από τούς όποιους ό θεός τους
τούς προστάτευε, δείχνει πόσο πο-
λύ απέιχαν από τή λατρεία ενός
μόνο θεού.

Δέν επρόκειτο λοιπόν γιά τόν έ-
να καί μοναδικό θεό, πού πρώτοι ά-
νακάλυψαν οι Ίσραηλίτες. Άπλώς
επρόκειτο γιά ένα θεό δικό τους,
πού μπορούσαν νά τόν μεταφέρουν
μαζί τους σέ κάθε μετακίνησή τους
από βοσκότοπο σέ βοσκότοπο.

Οι Ίσραηλίτες, όπως είναι γνωστό,
ήταν ένας λαός νομαδικός, πού προ-
τιμούσε πάντα απόμερες τοποθε-
σίες γιά βοσκοτόπους, πού άρκετά
συχνά έπρεπε νά τις αλλάσσει γιά

νά εξασφαλίσουν τροφή στά ζώα
τους. Η μετακίνηση όμως αυτή τούς
έφερνε συχνά σέ προοριβές μέ
γειτονικούς λαούς, φυλές μέ διαφο-
ρετικές από τίς δικές τους θρησκευ-
τικές πεποιθήσεις. Γιά τό λόγο αυ-
τό άκριβώς, καί γιά νά μή προκαλεί-
ται τό θρησκευτικό συναίσθημα τών
άλλων φυλών, οι Ίσραηλίτες δέν
έπιτρεπόταν νά έχουν προσωπο-
ποιημένο τό θεό τους σέ αγάλματα.

Ήταν όμως πολύ δύσκολο γιά έ-
να λαό πού έζησε τόσα χρόνια στήν
Αίγυπτο μέ τούς δικούς της θεούς,
νά ουλλάθουν τήν ιδέα «ένός φυ-
λετικού όδοιπορούντος θεού». Καί
μόλις βρίσκει τήν εύκαιρία μέσα
στήν έρημο, θά θυμηθεί ξανά τήν
άγελαδόμορφη θεά τής Αιγύπτου
καί θά κατασκευάσει τό χρυσό μο-
σχάρι. Μόνο μέ τήν πάροδο του χρό-
νου, όταν πιά θά πεθάνουν όλοι έ-
κείνοι πού ζήσανε καί άνδρώθηκαν
στίς πεδιάδες του Νείλου καί ή νέα
γενιά μεγάλωσε στήν απομόνωση
καί τή μοναξιά τής έρήμου, μπόρεσε
νά γίνει παραδεκτή ή ιδέα γιά τήν
ύπαρξη ενός δικού τους κατ' άπο-
κλειστικότητα θεού. Καί γιά νά μήν
τόν ξεχνούν ποτέ, τόν είχαν τοπο-
θετήσει μέσα σέ κάποια σκηνή, πού
τήν μεταφέραμε όπου κι άν πήγαι-
ναν.

Παραπέρα, τό σύνολο του ήθικού
τους κώδικα, πού στηρίζεται πάνω
στή θεϊκή κύρωση, δέν ξεπερνά τά
όρια ενός πρωτόγονου λαού. Οι δια-
τάξεις του είναι εκείνες πού πρέπει
νά διέπουν τίς άμοιβαίες σχέσεις
τών μελών μιās νομαδικής φυλής.
Καί παρ' όλο πού οι διατάξεις αυτές,
καί όσες άκόμη αποδίδονται στό Μω-
υσή, δέν ξεπερνούν όπως προανα-
φέραμε τό επίπεδο τής ήθικής μιās
πρωτόγονης κοινωνίας, έχουν του-
το τό προσόν: Διεκδικούν τήν πρω-
τοτυπία πώς είναι οι άμεσες έντολές
του θεού τής φυλής καί πού ή κατα-
στράτηγσή τους συνεπάγεται κοι-

νωνική προσβολή και ήθική κύρωση.

Φαίνεται ή αξία πού πήραν οι Έβραίοι στον κόσμο νά όφείλεται κυρίως στό ότι αυτοί δημιούργησαν μιά γραπτή λογοτεχνία, μιά Ιστορία, μιά συλλογή νόμων, χρονικών, διβλία συμβουλών, ποιήματα, μυθιστορήματα και πολιτικούς λόγους πού όλα μαζί αποτελέσανε αυτό πού έμεινε γνωστό σαν Έβραϊκή Βίβλος ή Παλαιά Διαθήκη, και πού έκανε την εμφάνισή της στον Ιστορικό χώρο γύρω στον 4ον ή 5ον π.Χ. αιώνα. Φυσικά δέν πρόκειται για κάτι τό πρωτότυπο και τό μοναδικό, αλλά μάλλον για συρραφές και έρανίσματα από τίς προφορικές και γραπτές δοξασίες των λαών μέ τούς όποιους ήρθαν σέ επαφή. Και δέν ήταν βέβαια και λίγοι αυτοί οι λαοί. Γιατί ή αφήγηση της Δημιουργίας του Κόσμου, του Άδάμ και της Εύας, του κατακλυσμού μέ την όποία αρχίζει ή Βίβλος, μοιάζει πάρα πολύ μέ άνάλογους θαυλωνιακούς θρύλους, γνωστούς σ' όλους τούς σημερινούς λαούς. Επίσης οι θρύλοι για τον Μωϋσή και τον Σαμψών, έχουν τά συμερικά και θαυλωνιακά τους πρότυπα. Παρ' όλα αυτά, ό Χέμπερτ-Τζώρτζ Γουέλς εξακολουθεί νά πιστεύει πώς «πρόκειται για μιά Ιστορία βαρβάρων βασιλιάδων πού κυβέρνησαν ένα βάρβαρο λαό».

Αυτή λοιπόν την Ιστορία θάλαμε «ώραιοποιημένη» όπως συνηθίζουμε για κάθε Ιστορία, στά Σχολεία μας. Όχι βέβαια σαν Ιστορία, μά σαν θρησκευτικά, μέ μόνη τή πρόφαση πώς μιλεί για ένα μόνο θεό, ίσως-ίσως άκόμη γιατί της κολλήσαμε την φίρμα της Παλαιάς Διαθήκης. Κανένας βέβαια δέν άμφισβητεί πώς μέσα στη Βίβλο υπάρχουν και τά «καλά» στοιχεία πού μέ την πρωτόγονη απλότητά τους διδάσκουν και φρονηματίζουν. Όμως οι αντιφάσεις και τά τρωτά σημεία πού παρουσιάζει ή Βίβλος, δέν μπορούν νά ι-

σοσκελιστούν μέ τό ήθικό κέρδος των θετικών της σημείων. Μιά ήθική ζημία όσο άσήμαντη κι άν είναι, είναι πάντα ήθική ζημία. Όσο κι άν την ώραιοποιήσουμε, όσο κι άν διαλέξωμε προσεχτικά τά κομμάτια πού θά διδάξωμε, πάντα ό κίνδυνος του θρησκευτικού άποπροσανατολισμού του παιδιού υπάρχει. Γιατί δέν είναι αυτή καθ' έαυτή ή Βίβλος πού θλάπτει. Βλάπτει περισσότερο ή μικρή ήλικία του μαθητή πού τή διδάσκεται. Μιά λοιπόν και δέν μπορεί νά άπαλειφθεί όλότελα από τά σχολικά μας προγράμματα, νομίζω πώς θά μπορούσε νά μετατεθεί ή διδασκαλία της σέ άλλη τάξη, σέ ευθετότερο χρόνο, όπου τό παιδί, αφού θά έχει χωνέψει άρκετά την Καινή Διαθήκη, θά διδαχτεί και την Παλαιά. Μέ τον τρόπο αυτό, θά μπορέσει νά θγάλει τά συμπεράσματά του και θά διαμορφώσει μιά ύγιη θρησκευτική συνείδηση. Στο κάτω κάτω, γιατί τό παιδί νά μήν ακολουθήσει την έξελικτική πορεία της θρησκείας μέχρι τό μονοθεϊσμό, γνωρίζοντας και τίς άλλες θρησκείες, πού όπως και νά τό ώφελήσουν. Μά και τίποτε άλλο νά μην άποκομίσει από τή διδασκαλία των κυριωτέρων θρησκειών, πολυθεϊστικών και μή, θά βοηθηθεί νά ανακαλύψει μόνο του τον Ένα και άληθινό θεό, όπως είναι, και όχι όπως του σερβίρεται από τή Βίβλο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Χέμπερ-Τζώρτζ Γουέλς: Έπιτομή Παγκοσμίου Ιστορίας.
2. Άγία Γραφή. Έκδοση Βιβλικής Έταιρείας. Άθήνα.
3. ΟΥΝΕΣΚΟ: Ιστορία της Άνθρωπότητας, Τόμος 2ος, Έκδόσεις ΙΤεγόπουλος - Νίκας.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

N. E. ΠΡΕΑΡΗ, MED. Πανεπιστημίου DUNDEE 'Αγγλίας

Μπορείτε νά φαντασθείτε ένα μαθητή νά πηγαίνει στο σχολείο μέ τή σάκκα του άδεια από βιβλία; Ή άπάντηση, βέβαια, είναι όχι, γιατί όλοι μας έχομε συνηθίσει νά θλέπομε τό μαθητή μέ τήν τσάντα στο χέρι καί τό σώμα του νά γέρνει άπό τή μία μεριά, γιά νά συγκρατήσει τό βάρος της, πού δέν είναι λιγότερο από 5-6 κιλά. Κι ό μαθητής, είναι ύποχρεωμένος νά τό κάνει, νά πηγαиноφέρνει δηλαδή τό βάρος αυτό από τό σχολείο, 450 φορές περίπου στο διάστημα της σχολικής χρονιάς. Αυτή τήν εικόνα έχομε όλοι στο νοϋ μας, γονείς καί δάσκαλοι, όταν μιλούμε γιά κάποιον πού άσκει τό «έπάγγελμα» του μαθητή. Γιατί «έπάγγελμα» πιά έχει καταστήσει καί ή μαθητική εργασία καί μάλιστα από τά πλέον άνθυγιεινά.

Καί όμως, εμείς θά προσπαθήσομε ν' αντιστρέφομε έντελώς τήν καθιερωμένη αυτή εικόνα του μαθητή — μέ τήν τσάντα ΓΕΜΑΤΗ ΒΙΒΛΙΑ — καί στη θέση της θά θάλομε μία νέα εικόνα του μαθητή — μέ τήν τσάντα ΧΩΡΙΣ ΒΙΒΛΙΑ —. Καί οδς θεδαιώνομε πώς καί μέ τή νέα αυτή εικόνα, τό παιδί θά έξακολουθεί νά άσκει τό «έπάγγελμα» του μαθητή Πώς; Αυτό θά φανεί από τίς σκέψεις καί τίς προτάσεις πού άκολουθούν.

1. Είναι γνωστό ότι τό διδακτικό βιβλίο έχει τήν ίδια περίπου Ιστορία μέ τό σχολείο, γιατί από τότε πού καθιερώθηκε τό δεύτερο — τό σχολείο — σαν κοινωνικό καί κρατικό

ϊδρυμα, συνακόλουθα θεοπίσθηκε καί γιά τή βελτίωση του διδακτικού βιβλίου. Γιατί τό διδακτικό βιβλίο θεωρήθηκε σαν τό μόνο «έργαλείο» γιά τήν έξάσκηση του μαθητικού επαγγέλματος. Καί σήμερα τό διδακτικό βιβλίο άποτελεί ένα από τά σοβαρότερα αντικείμενα μελέτης των εκπαιδευτικών φορέων της πολιτείας. Καλαίσθητο σέ εμφάνιση, άρτιο σέ περιεχόμενο, καλοτυπωμένο καί εικονογραφημένο φτάνει στα χέρια των εκπαιδευτικών καί των μαθητών τους. Καί φθάσαμε στο σημείο νά έναποθέτομε τίς έλπίδες μας γιά τήν προκοπή των παιδιών μας στο «καλό βιβλίο» καί στην «καλή θέληση» του δασκάλου. Κανείς, πιστεύομε, δέ θά έχει αντίρρηση σ' αυτό.

2. Όμως, πέρα από τό «καλό βιβλίο» καί τήν καλή θέληση» του δασκάλου, ή παιδαγωγική ψυχολογία μās έδειξε ότι κι ένας άλλος παράγοντας χρειάζεται γιά νά προκόψει ό μαθητής. Κι ό τρίτος αυτός παράγοντας είναι ό μαθητής ό ίδιος καί σαφέστερα «ή καλή θέληση» του μαθητή. Ό μαθητής γιά νά μάθει καί τό πρώτο — τόδιδ)κό βιβλίο—. Οι προσπάθειες πού κατά καιρούς καταβλήθηκαν γιά τή βελτίωση του σχολείου, οι ίδιες περίπου έγιναν «πρέπει νά θέλει νά μάθει». Ή παιδευτική πράξη δηλ. ζητά τήν «ένεργό συμμετοχή» του μαθητή στο έργο του σχολείου. Άν ό «δέκτης», πού δέν είναι άλλος από τό μαθητή, κρα-

τεί τις κεραίες του κλειστές, τό έργο του δασκάλου πέφτει στό κενό. Γι αυτό κατά κόρον μιλούμε γιά τή «διάγερση τών παιδικών διαφερόντων», γιά τή «συμμετοχή του μαθητή στή διδακτική πράξη», γιά «τήν ίκανοποίηση τών έκάστοτε αναγκών, άποριών, καί απαιτήσεων» τής παιδικής ψυχής καί τέλος γιά τήν άρχή τής «αυτενέργειας».

3. Πότε όμως τό παιδικό διαφέρον βρίσκεται σέ άκμή; Ποιές είναι οι κατάλληλες προϋποθέσεις γιά νά εξασφαλίσουμε τήν ένεργό συμμετοχή του παιδιού στή διδακτική πράξη; Πότε καί κάτω από ποιές προϋποθέσεις ή παιδική ψυχή μπορεί νά έχει ανάγκες, άπορίες καί απαιτήσεις γιά νά μάθει; Καί τέλος ποιά μέσα μπορεί νά είναι συντελεστικά γιά νά προάγομε τήν αυτενέργεια του παιδιού;

4. Όλοι σχεδόν οι παιδαγωγοί, δικοί μας καί ξένοι, συμφωνούν πώς κάθε διδασκαλία όφείλει νά ξεκινά από τις άστείρευτες πηγές περιέργειας, τις όποιες κρύβει τό παιδί στά έγκατα τής ψυχής του. Γιά νά κινητοποιήσουμε τήν πνευματική δραστηριότητα του παιδιού όφειλόμε νά υποδουλίσαμε τήν περιέργειά του, νά δημιουργήσουμε κάποια πνευματική ανάγκη, τό πρόβλημα εκείνο, τή λύση του όποιου ένδόμυχα θά ποθήσει. Πρώτιστο συνεπώς μέλημα του δ)λου είναι νά γεννά άπορίες, προβλήματα έρωτηματικά στίς ψυχές τών παιδιών, γιά τή λύση τών όποιών μόνοι τους θά ζητήσουν νά μάθουν τις αντίστοιχες γνώσεις. Ή δημιουργία κενών στόν παραστατικό κύκλο τών μαθητών είναι άριστο μέσο γιά τή διεύερση του διαφέροντος. Τό διαφέρον άκόμη διατηρείται ζωηρό όταν τό διδακτέο προκαλεί τήν αυτενέργεια του παιδιού. Τό παιδί ένθουσιάζεται γιά κάθε τι πού κινείται καί δρ ά. Όταν τό διδακτέο γίνεται δράση, κίνηση, καί εξέλιξη

συναρπάζει τό παιδί καί θέλει νά συμμετέχει ένεργώς σ' αυτό τό γίγνεσθαι. Τό τετριμμένο δέν προκαλεί τό διαφέρον' ό,τι προπαντός προσέχομε είναι τό νέο, τό έκτακτο, τό προβληματικό, τό παράδοξο.

5. Καί τώρα έρχόμαστε στό μαθητή μέ τή τσάντα γεμάτη βιβλία. Του τά φορτώνομε από τό Σεπτέμβριο καί τόν υποχρεώνομε νά πηγαινοφέρνει από τό σχολείο τις ένόπτες πού θά διδαχθεί τόν Ίούνιο! Τό πρόβλημα θέβαια δέν είναι μόνο τό πηγαινέλα. Είναι κι αυτό ένα από τά κακά. Τό μεγαλύτερο κακό όμως είναι ότι, παίρνοντας τό παιδί στά χέρια του τά βιβλία, μέ τό άνοιγμα του σχολείου, κάνει εκείνο πού κάθε κανονικός άνθρωπος θά κάμει στήν ίδια περίπτωση. Ώθούμενο από τήν περιέργειά του θά τά φυλλομετρήσει μιά — δυό φορές, θά θαυμάσει τις εικόνες πρώτα, θά ρίξει μερικές φευγαλέες ματιές στους πιό χτυπητούς τίτλους καί... μετά θά τά κάνει πέρα. Ή περιέργειά του, ό πόθος του γιά μάθηση, τό διαφέρον του θά διαρκέσουν τό πολύ μερικές έβδομάδες. Καί πέρα απ' αυτά. Είναι μιά κατηγορία παιδιών πού, έστω κι αν δέν τό όμολογούν φανερά, ένδόμυχα δοκιμάζουν κάποιο φόβο καί άπογοήτευση όταν τά φορτώνομε μέ τά πολυσέλιδα βιβλία καί ξεύρουν ότι όλος αυτός ό όγκος τών σελίδων θά περάσει από τά μάτια τους. Καί έτοι είναι μάλλον θέβαιο ότι τά αποθαρρύνομε αντί νά τά ένθαρρύνομε μέ τήν προσφορά μας. Άφήνω πού τις πιό πολλές φορές οι γονείς τών παιδιών, ώθούμενοι από «υπερβάλλοντα ζήλον», υποκαθιστούν τό δάσκαλο καί τά υποχρεώνουν νά διαβάσουν, προκαταβολικά, τήν Ίστορία, τή φυσική, τά θρησκευτικά καί τά περισσότερα κεφάλαια του Άναγνωστικού... γιά νά τά ξεύρουν σάν έρβει ή ώρα τους.

Καί τότε τί μένει νά κάνει ό δά-

σκαλος; Γιά τί νέο, έκτακτο, προ-
 δηματικό, παράδοξο θά μιλήσει;
 Ποιά έρεθίσματα του απομένουν
 γιά νά κεντρίσει τήν περιέργεια, τό
 διαφέρον καί τό ζήλο τών παιδιών
 γιά μάθηση; Πώς θέλομε τήν ένε-
 ργό συμμετοχή του παιδιού στή δι-
 δακτική ενέργεια όταν δέν του ά-
 φήνομε καμμιά εύκαιρία γι αυτό;
 Ποιό διαφέρον θέλομε νά έχει τό
 παιδί όταν ξεύρει προκαταβολικά
 ότι σήμερα θά μιλήσουμε γιά τό Βά-
 πτισμα, τήν Έκστρατεία του Δράμα-
 λη, τή Γαλλία, τό Βάτραχο κλπ.,
 κλπ.; Καί γιά νά φανεί άκόμη καθα-
 ρότερα πόσο τό σημερινό διδακτι-
 κό βιβλίο οδηγεί στά αντίθετα απο-
 τελέσματα, από εκείνα πού προσδο-
 کوμε, παίρνω ένα παράδειγμα ά-
 πό τό βιβλίο «Φυσική Ίστορία ΣΤ΄
 Δημοτικού, έκδόσεως 1976». Τό προ-
 τασσόμενο σέ κάθε ένότητα τμήμα
 μέ τόν τίτλο «Δραστηριότητες» κα-
 ταντά νεκρό σύμβολο γιατί, έτσι πού
 προσφέρεται στό παιδί, δέν ώθει
 πρós καμμιά απολύτως δραστηριό-
 τητα. Γιατί ό άνθρωπος συναρπάζε-
 ται καί δρā, μόνον όταν τά έρεθί-
 σματα του προσφέρονται ζαφνικά
 καί άπρόσμενα όπως είναι λ.χ. ένας
 άπρόσμενος ήχος, μιá εικόνα, μιá
 λέξη τήν ώρα πού δέχ τήν περιμέ-
 νεις. Ποιές αντιδράσεις ζητούμε λ.χ.
 από τό παιδί τό μήνα Μάιο γιά τό μά-
 θημα «Τά μάτια καί ή δραση» όταν
 πριν από όχτώ μήνες έχει δεί καί
 ξαναδεί τό ίδιο μάθημα μέ τό φυλ-
 λομέτρημα του βιβλίου; Κι έτσι μέ
 όλα αυτά τά δεδομένα αφήνομε τό
 δάσκαλο άβοήθητο στό δύσκολο έρ-
 γο του καί τό μαθητή αδιάφορο γιά
 εργασία μέ τήν προσφορά τών διδα-
 κτικών βιβλίων.

6. Καί τώρα είναι φυσικό νά τεθεί
 τό έρώτημα: θά καταργήσουμε τά δι-
 δακτικά βιβλία όπως προσφέρονται
 σήμερα, αφού φάνηκε ότι δέν έξυ-
 πηρετούν τό σκοπό γιά τόν όποίο
 προορίζονται; Ή απάντησή μας εί-

ναι: Ναι. Δέ μένομε όμως στήν κα-
 τάργηση, αλλά στή θέση της έχομε
 νά κάνομε μιá πρόταση.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ Τ΄ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΗΣΟΜΕ ΜΕ ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τό φύλλο εργασίας θά έχει τήν
 ίδια καλαισθητη εμφάνιση, άρτιο πε-
 ριεχόμενο, καλή έκτύπωση καί εί-
 κονογράφηση. Δέ θά είναι όμως θι-
 βλίο μέ τή σημερινή του μορφή.
 Κάθε φύλλο εργασίας θά είναι ανε-
 ξάρτητο καί θά περιέχει μιá μόνον
 ένότητα. "Αν λ.χ. ή Φυσική Ίστορία
 της ΣΤ΄ περιέχει 30 μαθήματα, ό μα-
 θητής, αντί νά πάρει στά χέρια του,
 από τήν αρχή του σχολικού έτους,
 όλα τά μαθήματα δεμένα σέ βιβλίο,
 θά παίρνει, κάθε φορά, πού έχει
 μάθημα Φυσικής, ένα αυτότελές
 ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, μέ αυξοντα άρι-
 θμό, καί τό όποίο θά περιλαμβάνει
 μιá μόνον ένότητα — μάθημα —. Πώς
 θά είναι συνταγμένο ένα φύλλο έρ-
 γασίας δέ θά πούμε έδω διαζοδικά.
 Ένδεικτικά μόνο λέμε πώς τά φύλ-
 λα εργασίας θά είναι ισομεγέθη καί
 θά έχουν περιεχόμενο καί στίς δυό
 τους όψεις. Στήν πρώτη όψη θά ύ-
 πάρχει χώρος γιά τό όνομα του μα-
 θητή καί τήν ήμερομηνία. "Επειτα
 θ' ακολουθεί ό τίτλος του μαθήμα-
 τος καί άμέσως μετά τό μάθημα διε-
 ζοδικά, όπως είναι καί στά σημερινά
 βιβλία. Μόνον πού πρέπει ή κάθε
 ένότητα νά τελειώνει στήν πρώτη
 όψη. Στή δεύτερη όψη θά ύπάρχει
 χώρος γιά άτομική εργασία του μα-
 θητή λ.χ. Ιχνογράφηση, απάντηση
 σέ έρωτήσεις, συλλογή πληροφορι-
 ών, γραφή περιλήψεων κλπ. Είναι
 άκόμη δυνατόν γιά μεγάλες ένότη-
 τες νά ύπάρχουν δυό ανεξάρτητα
 φύλλα εργασίας μέ τό ένδεικτικό,
 άς πούμε, 12α. 12β. Τά φύλλα έργα-
 σίας θά τά έχει ό δάσκαλος στή βι-

βλυσθήκη της τάξεως και όχι οι μαθητές.

Η διανομή των φύλλων εργασίας στους μαθητές θα γίνεται από το δάσκαλο στην κατάλληλη στιγμή.

7. Και τώρα ας έρθουμε στην πράξη. Παίρνουμε για παράδειγμα τό μάθημα της Φ. Ίστορίας. Τά παιδιά βρίσκονται στην τάξη με τή τσάντα πού περιέχει ορισμένους φακέλλους — ντοσιέ — και τά λοιπά χρειώδη. Τό μόνο πού ξεύρουν είναι ότι τό Πρόγραμμα προβλέπει μάθημα Φ. Ίστορίας, τίποτε άλλο. Έτσι είναι φυσικό νά βρίσκονται σέ μία κατάσταση άναμονής. Στην περίπτωση αυτή δε χρειάζονται πολλά πράγματα για νά δάλομε τό μυαλό νά δουλεύει. Μιά λέξη στόν καθαρό πίνακα, μία εικόνα, μία σύντομη διήγηση, ένας ήχος από μαγνητοταινία — λ.χ. θέλασμα προβάτου, δόμβος της μέλισσας Κλη — είναι άρκετά έρεθίσματα για νά στρέψουν τήν προσοχή του παιδιού και τό ρού της συνειδήσεως του κατευθείαν στό στόχο. Αυτό άλλωστε είναι τό σωστό έρέθισμα, γιατί έρχεται σέ μία στιγμή πού ό άλλος δέν τό περιμένει και γι αυτό υπάρχει και ή ανάλογη αντίδραση από μέρος του άτόμου.

Άφού έτσι γίνει ό έντοπισμός του θέματος ό δάσκαλος χωρίζει τόν πίνακα σέ δύο μέρη και καλεί τά παιδιά, βοηθώντας τα μέ κατάλληλες έρωτήσεις, νάπουν ό,τι σχετικό ξεύρουν για τό θέμα πού διαπραγματεύονται.

Όλες οι σωστές πληροφορίες γράφονται στή μία μεριά του πίνακα μέ τή σειρά πού τίς δίνουν τά παιδιά και στήν άλλη μεριά γράφονται οι λανθασμένες πληροφορίες. Έδώ υπάρχει αύτενέργεια στήν ιδανική της μορφή.

Γιατί κάθε παιδί θα κινητοποιήσει τόν έαυτό του νά προσθέσει κάτι στή συλλογική αυτή προσπάθεια. Κι ας μή σπεύσουμε νά πούμε τί μπορεί

νά ξεύρουν τά παιδιά. Τά σημερινά παιδιά, μέ τόν πλούσιο παραστατικό κύκλο πού έχουν, τά ξεύρουν σχεδόν όλα. Μόνο πού χρειάζεται ή κατάλληλη διδακτική τεχνική για νά τά φέρουν σέ φώς.

Όταν τά παιδιά πούν όλα όσα έχουν νά πούν — και δέν θα είναι λίγα — τότε πιά θ' ακολουθήσει ή διανομή του ΦΥΛΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, πού θα περιέχει συστηματικά τό υπό διαπραγμάτευση θέμα.

Οι μαθητές θα διαβάσουν σιωπηρά μία φορά τήν ένότητα και είναι θέβαιο πώς θα δοκιμάζουν εύαρεστα συναισθήματα, όταν στή μελέτη τους συναντούν μία — μία τίς πληροφορίες πού έζωσαν στό προηγούμενο στάδιο της διδασκαλίας. Αυτό τό φύλλο εργασίας θα μπει στόν φακέλλο της Φ. ΙΣΤΟΡΙΑΣ κι αυτή τήν ένότητα θα μελετήσει καλύτερα ό μαθητής στό σπίτι του, κάνοντας και τίς άτομικές εργασίες, μέχρι ν' ακολουθήσει νέο φύλλο εργασίας. Η ίδια διαδικασία θ' ακολουθηθεί και σ' άλλα μαθήματα. Ό μαθητής δηλαδή θα καταχωρεί στόν ανάλογο φακέλλο τά φύλλα εργασίας όπως του τά προσφέρει ό δάσκαλος.

8. Τά πλεονεκτήματα αυτού του τρόπου προσφοράς της διδασκομένης ύλης είναι φανερά από μόνα τους. Πρώτα-πρώτα κερδίζουμε σίγουρα τό διαφέρον και τήν αύτενεργό συμμετοχή του παιδιού. Τά παιδιά είναι σίγουρο πώς θα δίνουν μόνα τους τά τρία τέταρτα των πληροφοριών σέ κάθε ένότητα. Μόνον οι έπιστημονικοί όροι, τά κύρια όνόματα και οι αριθμοί πιθανόν νά τούς διαφεύγουν. Αυτά όμως θα τά βρίσκουν στό φύλλο εργασίας ή μπορεί νά τούς τά δίνει και ό δάσκαλος στή συζήτηση. Δεύτερο, τά διβλία θα σκηματίζονται προοδευτικά μέ τήν πάροδο του χρόνου. Κι έτσι, ενώ ό μαθητής θα ξεκινά τή σχολική χρονιά χωρίς διβλία, θα τήν τελει-

ώνει έχοντας «κατασκευάσει» ο ίδιος τα κανονικά βιβλία. Τρίτο, απαλλάσσουμε τα παιδιά από το αναγκαστικό κουβάλημα τόσο του όγκου χαρτιού όσο το χρόνο από το σπίτι στο σχολείο και αντίστροφα. Τέταρτο, απαλλάσσουμε τα παιδιά από το φόβο και την απογοήτευση που τους προκαλεί ο όγκος των βιβλίων, όταν τους τα δίνουμε μονοκοπανιά στην αρχή της σχολικής χρονιάς και ξέρουν ότι είναι υποχρεωμένα να μάθουν όσα περιέχουν. Τέλος, παραμερίζουμε τους γονείς και τους θείους, οι οποίοι, έχοντας στα χέρια τους τα βιβλία, κάνουν τό... δάσκαλο και μάλιστα άκαιρα. Αντίθετα οι γονείς και οι θείοι μπορεί να βοηθήσουν τα παιδιά, αν από την επαγγελματική τους πείρα τους δίνουν περισσότερες πληροφορίες στα ήδη διδαγμένα και όχι στα αδιδασκα μαθήματα, γιατί έτσι με την άκαιρη επέμβασή τους μειώνουν το διαφέρον και την περιέργεια του παιδιού την ώρα που τα χρειάζεται ο δάσκαλος*.

9. Μέσα ως τώρα λέχθηκαν δεν υποστηρίζουμε ότι το θέμα είναι εξαντλημένο στις λεπτομέρειές του. Θα χρειασθεί περαιτέρω μελέτη για την προσαρμογή του στα διάφορα μαθήματα και στις διάφορες τάξεις. Προβλήματα ακόμη θα υπάρχουν στη σύνταξη, έκτυπωση, διακίνηση και φύλαξη των φύλλων εργασίας. Αυτά όμως είναι περισσότερο τεχνικά ζητήματα και δε μειώνουν, νομίζουμε, το προτεινόμενο σχέδιο.

Κρίμα μόνο που η ιδέα δεν προέρχεται από το Έξωτερικό, γιατί θα είχα την ευχέρεια να στολίσω το γραπτό με ξένα ονόματα κι έτσι αυτόματως θ' αποκτούσε σπουδαιότητα. Είλικρινά λυπάμαι γι αυτό. Άλλά η ιδέα είναι μόνο δική μου.

Ν. Ε. ΠΡΕΑΡΗΣ

* Το ζήτημα αν οι γονείς πρέπει να επεμβαίνουν καθόλου στο έργο του σχολείου — δεν έχει σημασία, άκαιρα ή επίκαιρα, είναι ένα θέμα που θέλει ξεχωριστή συζήτηση.

Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου

σάν παιδικός λογοτέχνης

(100 χρόνια από τή γέννησή του 1877 - 1977)

ΚΩΣΤΗ Ι. ΤΣΟΥΧΛΟΥ διδασκάλου — λογοτέχνη

«Τότε οί νεκροί πεθαίνουνε, όταν τούς λησμονάνε» Κ. Ουράνης

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Ἐκατό χρόνια συμπληρώνονται φέτος (1877—1977), από τή γέννηση τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου. Τό γεγονός γιορτάζεται μέ κάθε εἰδους ἐκδηλώσεις σ' ὅλη τή χώρα, γιατί ἡ πνευματική ἀκτινοβολία τοῦ Παπαντωνίου φωτίζει καί θερμαίνει τό πανελλήνιο.

Στήν ἐκφραση τιμῆς καί ἀναγνώρισης τῶν πανελλήνων στό σεμνό καί σπουδαῖο Εὐρυτάνα ποιητή καί πεζογράφο, γράφονται τά λίγα αὐτά, γιά νά τονίσουν τήν προσφορά του στήν παιδική λογοτεχνία καί νά τοῦ ὑπογραμμίσουν τήν εὐγνωμοσύνη τῶν παιδιῶν καί δασκάλου.

II. ΛΙΓΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Γεννήθηκε στό Καρπενήσι (καταγωγή τῆς μητέρας του) τό 1877 καί πέθανε στήν Ἀθήνα, μέσα στό τρέμ, καθώς πήγαινε γιά συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας, τό 1940. Ἦταν δασκαλοπαιδί. (Πόσους σπουδαίους δέν ἔχουν ἀναδείξει οἱ δασκαλικές οἰκογένειες!). Ὁ πατέρας του Λάμ-

pros, ἦταν σπουδαῖος καί μορφωμένος δάσκαλος καί ἔγραψε τό δοξαστικό καί τό ἀπολυτικό τοῦ Γρανιτσιώτη νεομάρτυρα Μιχαήλ, τό 1881.

Ὁ παπούς του ἦταν παπάς στό Ριζαριό τῆς Καρδίτσας. Κυνηγημένος ἀπό τούς τούρκους ἦρθε στήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα μέ πολυμελή οἰκογένεια. Ἡ παπαδοδασκαλική καταγωγή του φωτίζει πολλές πτυχές τῆς προσωπικότητάς καί τοῦ χαρακτήρα τοῦ Ζαχαρία καί τοῦ ἔργου του.

Ἦρθε στήν Ἀθήνα τό 1890 καί, ἀφοῦ τελείωσε τό γυμνάσιο, γράφτηκε στήν Ἱατρική, χωρίς ποτέ νά πάρει πτυχίο, γιατί τόν ἀπορρόφησε ἡ λογοτεχνία καί ἡ ζωγραφική. Παρακολούθησε καί εἰδικά μαθήματα ζωγραφικῆς καί ἔτσι καλλιέργησε μιά πλούσια κλίση πού εἶχε.

Στά 1909—1911 ἔζησε στό Παρίσι, σάν ἀνταποκριτής (τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας «Ἐμπρός» καί, μόλις γύρισε, διορίστηκε νομάρχης στή Ζάκυνθο, Καλαμάτα καί Σύρο.

Τό 1918 διορίστηκε διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καί μετά, καθηγητής τῆς ἐφαρμοσμένης διακοσμητικῆς στό Ἀμαλεῖο Ὁρφανοτροφεῖο καί καθηγητής στή Σχολή

Καλῶν Τεχνῶν. Τό 1923 πήρε τό Ἀριστείο Γραμμάτων καί Τεχνῶν καί τό 1938 ἔγινε Ἀκαδημαϊκός.

III. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ:

Ὁ Παπαντωνίου ἄρχισε νά γράφει ἀπό νέος. Δεκαοχτάχρονος δημοσιεύει στήν «Ἑστία» τό διήγημα «Ψωμᾶς», πού προκαλεῖ ζωηρή αἰσθησι. Στό ἀπόγειο τῆς ἀξίας του, κατὰ τήν ὑποδοχή του στήν Ἀκαδημία, (15 Ὀκτωβρίου 1938), ὁ Γρ. Ξενόπουλος ἔλεγε:

«... Πολλές λεπτομέρειες, πινελιές, φράσεις, θά μπορούσαν νά σταθοῦν καί σέ σημερινό σου διήγημα».

Συνεργάστηκε σέ πολλά περιοδικά καί ἐφημερίδες, ὅπως «Ἀκρόπολη», «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων», «Χρόνος», «Σκρίπ», «Ἐμπρός» καί στά περιοδικά: «Εἰκονογραφημένα Ἑστία», «Παναθήναια», «Νουμᾶς», «Ἐθνικό Ἡμερολόγιο», «Νέα Ἑστία», «Γράμματα» κ.ά.. Στά 1898 δημοσιεύει τά «Πολεμικό Τραγούδι», ποιήματα ἐμπνευσμένα ἀπό τόν Ἑλληνοτουρκικό πόλεμο, τό 1918 τό περίφημο ἀναγνωστικό τοῦ δημοτικοῦ «Τά ψηλά βουνά», 1920 «Χελιδόνια» παιδικά ποιήματα, 1923 «Πεζοί ρυθμοί», 1927 «Διηγήματα», 1931 «Παιδικά τραγούδια», 1932 «Τά θεῖα δῶρα», 1934 «Ὁθων» ἱστορική μονογραφία, 1934 «Ἅγιον Ὅρος», 1936 «Βυζαντινός Ὁρθρος» καί τό θεατρικό ἔργο «Ὁ ὄρκος τοῦ πεθαμένου» 1929, πού σημείωσε θεατρική ἐπιτυχία. Σπουδαία καί ἀσύγκριτα εἶναι τά τεχνοκριτικά του σημειώματα καί ἡ ζωγραφική του προσφορά.

Ἐγγραφε μέ ἐμπνευση καί συναίσθηση εὐθύνης. Βασάνιζε τή γραφίδα του καί διακρίνεται γιά τή φυ-

σιολατρεία, τήν ὠραιοπρέπεια, τήν ἐγκράτεια καί τήν ἠθικοπαιδευτική του στόχευση.

Ἡ γλώσσα του εἶναι σωστή πανδαοία. Ὁ κόσμος του ἤρεμος, γαλήνιος, ἥσυχος, φυσικός, ἠθικός, ἀπαλός. Ὁλόκληρος ὁ Παπαντωνίου «εἶναι μιά συνείδηση μέτρου», λέει ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος.

Ὁ Αἰμ. Χουρμούζιος, μιλώντας γιά τό ὄφος του, τόν παρουσιάζει τέλειο δάσκαλο. Τόν εἶπαν «στυλίστα» τῆς λογοτεχνίας. Χρησιμοποίησε τή δημοτική καί τήν ὑπηρετήσε μέ πίστη καί ἀφοσίωση, χωρίς πάθος καί ὀξυτητες. Ὅταν, καί οἱ πιά μαχητικοί δημοτικιστές, σέ ἐπίσημες στιγμές, συμβιδάζονταν μέ τήν καθαρεύουσα, ὁ Παπαντωνίου ἔμεινε πιστός ἱερέας τῆς. Καί ἡ ἀντιφώνησή του στήν Ἀκαδημία ἔγινε στή δημοτική καί προκάλεσε αἰσθησι γιά τή συνέπεια καί τό θάρρος του. Κατέχει ξεχωριστή θέση στή νεοελληνική γραμματολογία καί θά συγκινεῖ πάντα μικρούς καί μεγάλους, γιατί εἶναι πηγαῖος ἐπιδέξιος τεχνίτης τοῦ λόγου καί σεμνός ἐργάτης τῆς τέχνης.

IV. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:

Ἀλλά ἡ μεγάλη του προσφορά εἶναι ἡ παιδική του λογοτεχνία. Γιός δασκάλου καί ἐγγόνι παππᾶ, εἶχε μέσα του συνειδητοποιήσει τήν εὐθύνη τοῦ λογοτέχνη ἀπέναντι στά παιδιά τοῦ λαϊκοῦ σχολείου. Ἡ λογοτεχνία εἶναι ὁ ἀδιάστος δάσκαλος, ὁ μύστης ἱερέας, πού συγκλονίζει τά ἄδυτα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καί ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο σέ ἀνώτερες σφαίρες. Ὅπως καί στό ἄλλο του ἔργο, ἔτσι καί στήν παιδική του λογοτεχνία ἀφοσιώθηκε μέ πάθος καί εὐθύνη. Ἡ παιδική λογοτεχνία εἶναι δύσκολη κακοτοπιά γιά

τούς λογοτέχνες. θέλει μαστοριά και τέχνη, μά πιότερο γνώση της παιδικής ψυχής και αγάπη για τό παιδί.

Έχουμε σημειώσει (βιβλίο μας «Αηδονολαλιές» 1963) :

«Πιστεύω ότι ένας σπουδαίος λογοτέχνης μπορεί και νά μὴν εἶναι καί καλός παιδικός. Ένας όμως τέλειος παιδικός λογοτέχνης εἶναι ἀπωσδήποτε σπουδαίος».

Τούτη τή δυσκολία γνωρίζοντας κι' ὁ Καζαντζάκης, ἔγραφε κάποτε στὸν Παντελή Πρεβελάκη: «Κι' ἐγὼ θά 'θελα, ὅπως λέγαμε νά γράψω γιά παιδιά. Μά δέν ἔχω τό δικό σου χάρισμα νά μιλῶ μέ ἀπλότητα».

Αὐτό τό χάρισμα κι ἄλλα πολλά εἶχε ὁ Ζ. Παπαντωνίου. Γιαυτό κι ἔδωσε σπουδαίو παιδικό ἔργο. Τά ποιήματά του, τά πεζά του, τά πεζοτράγουδά του, ἀποπνέουν ἀπλότητα, φυσικότητα, ὁμορφιά καί χάρη. Διδάσκει χωρίς στόμφο καί κηρύγματα, τέρπει φτιασιδια καί μπικλιμπίδια. Ὁ λόγος του, ὁ στίχος του, καθαρός, δεμένος, ἀπλός, φυσικός, πηγαίος, θυμίζει δρυσοῦλες τοῦ βουνοῦ καί θρόισμα δάσους.

Τά ἔργα του «Χελιδόνια», «Παιδικά τραγούδια», «Τά θεῖα δῶρα», μά πιό πολύ τό ἀλησμόνητο ἀναγνωσμάτ' αὐτο τοῦ Γ' Δημοτικοῦ «τά ψηλά βουνά», εἶναι ὑπόδειγμα παιδικῆς λογοτεχνίας καί εἶχαν σκοπό, ὅχι μόνο νά διδάξουν, μά νά κάνουν τά παιδιά ν' ἀγαπήσουν τήν ποίηση καί τή λογοτεχνία.

Ἄς μᾶς μιλήσει, ὅμως, ἓνας μαθητής τότε καί σήμερα σπουδαίος λογοτέχνης καί διανοούμενος, ὁ Δημοσθένης Γούλας, ὅπως μᾶς ἐξομολογιέται στό ἔργο του «Δυό μορφές τῆς Ρούμελης» σελ. 57 τῆς ἐντυπώσεως του ἀπό τό ἀναγνωστικό «Τά ψηλά βουνά»:

«Εἴμαστε στήν τρίτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ, μπροστά μας ὁ δάσκαλος κι ἐμεῖς σκυμένοι στό ἀναγνωστικό

μας «Τά ψηλά βουνά» τοῦ Παπαντωνίου. Τί λαχτάρα ἦταν ἐκείνη νά τό τελειώσουμε μιά ὥρα γρηγορώτερα, νά τό χαροῦμε, νά τό γευτοῦμε κυριολεκτικά. Οἱ μαθητές, τό ζέρουμε, δύσκολα πιάνουν φιλίες μέ τά βιβλία τους. Ὅ,τι νιώθουν σάν ἐξαναγκασμό τ' ἀποφεύγουν. Μὲ «τά ψηλά βουνά» ὅμως, νιώθαμε ἕναν ἀλλοιώτικο ἐξαναγκασμό πού ξεκίναγε μέσα ἀπ' τά παιδικά μας στήθεια: Νά κάτσουμε λίγο ἀκόμα τό βράδυ μέ τή φωτιά τοῦ τζακιοῦ ἢ τό λαδοκάντηλο, νά τό διαβάσουμε ἀκόμα λίγο — ἂν ἦταν δυνατόν νά τό ρουφήξουμε ὡς τό τέλος».

Τί ἀντίθεση μέ τή σημερινή πραγματικότητα! Βιβλία ἀπαίσια, ἀποκρουστικά, παιδοκτόνα. Ποῦ καί ποῦ κανά κείμενο τοῦ Καρκαθίτσα ἢ τοῦ Παπαντωνίου δίνει λίγη νόστα καί προκαλεῖ τό διαφέρον τῶν ἀηδιασμένων παιδιῶν. Πεζά καί ποιήματα τοῦ Παπαντωνίου, ὅπως «τό εὐλογημένο καράβι, τό ἄλογο, τό θυμωμένο καράβι, τό ἀθάνατο πουλί, ὁ πόνος, σύννεφα, ὁ τραγουδιστής, τό τραγούδι τοῦ ἡλίου, ὁ πλάτανος, ὁ γεροπλάτανος, ὁ γεροβοσκός, ὁ πεῦκος, τοῦ σκύλου ἢ οὐρά, φωνακλό ὄρνιθα, δέκα γίδες τοῦ Μπιλιόνα, τή μάνα μου τή Ρούμελη» κ.ἄ. πολλά, πού ὑπάρχουν στά ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ, ἀποτελοῦν παράδειγμα μέτρου καί εὐθύνης, διδάσκουν ἀθίαστα, «τέρπουν καί ὠφελοῦν».

«τ' αὐγό σου νάχεις πρῶτα
καί νά τό κάνεις
τόν κόσμο κυρά κόττα
πρίν ξεκουφάνεις...»
(φωνακλό ὄρνιθα)

«Πόσα χρόνια πέρασα
κι ἄσπρια καί γέρασα
πάνω στά ψηλῶματα
βόσκοντας τά πρόβατα»
(ὁ γερο-βοσκός)

Υ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Ὁ Ζ. Παπαντωνίου ἀγαπήθηκε ὅσο λίγοι νεοέλληνες λογοτέχνες. Κι ὄχι μόνο γιατί πραγματικά εἶναι σπουδαῖος, ἀλλά γιατί ἡ εὐαίσθητη ψυχὴ του πρόσφερε ὅ,τι ἐκλεκτό εἶχε σὸ παιδί καὶ τὸ ἔκανε ν' ἀγαπήσει τὴ λογοτεχνία καὶ τὸ δημιουργό της. Κι ἡ ἀγάπη εἶναι ἀγνή καὶ ἰσχυρὴ στὴν παιδικὴ ἡλικία. Τὴν ἡλικία πού ὅλα τὰ μετράει ὄχι μὲ τὴ σκοπιμότητα καὶ τὴ λογικὴ, ἀλλὰ μὲ τὸ συναίσθημα καὶ τὴ διαίσθηση.

Ἄμποτε νὰ βρίσκονται κατὰ καιροὺς κι ἄλλοι πολλοὶ λογοτέχνες, τοῦ ὕφους καὶ τῆς στάθμης τοῦ Παπαντωνίου καὶ νὰ πλουτίζουν τὴν παιδικὴ λογοτεχνία μὲ πραγματικὴ τέχνη!

Γιατί, ἡ παιδικὴ μας λογοτεχνία, βρίσκεται σὲ νηπιακὴ ἡλικία. Ὁ Ζ. Παπαντωνίου ὡς σταθεὶ παράδειγμα γιὰ μίμηση, σ' ὅλους ὅσοι μποροῦν ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία καὶ τὸ καλὸ παιδικὸ βιβλίο. Ἡ προσφορὰ τους θὰ εἶναι ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ. Τότε, θὰ μποροῦν νὰ ἐπαναλάβουν τὰ ἀπλά, μὰ μεγάλα λόγια τοῦ ὄριμου Παπαντωνίου, πού, ὀπλισμένος μὲ μεταφυσικὴ ἐγκαρτέρηση, ἐξομολογιέται στὴν «Προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ»:

«Ἐδῶσα στὰ παιδιά χαρές
σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρια
πού γύριζαν τὸ δρόμο».

ΚΩΣΤΗΣ Ι. ΤΣΟΥΧΛΟΣ

Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἰδανικά

Ἀνέκαθεν τῶν Ἑλλήνων τὰ ἰδανικά εἶναι: Ἡ Θρησκεία, ἡ Πατρίδα καὶ ἡ Ἐλευθερία. Ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες ἀγωνίζονται ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστιῶν. Ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας.

Ἰδανικά εἶναι κρίκοι πού συνδέουν τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν, τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἐθνῶν. Εἶναι παράγοντες πού ἐξασφαλίζουν τὴν ὁμοφωνία, τὴ συνοχή, τὴν ἀλληλεγγύη, τὴν ἐνισποίηση τῆς δράσεως. Εἶναι συντελεστές ἀνυψώσεως τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ ὀλικῆς στάθμης τῆς ζωῆς.

Οἱ ἀγῶνες, πού ἔκαναν οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τῆς πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα, γιὰ τὴ διάσωση, διατήρηση καὶ προαγωγή τῶν εὐγενῶν ἰδανικῶν των, εἶναι πολυάριθμοι καὶ πολυθρύλητοι. Σκληροὶ καὶ ὑπεράνθρωποι. Ἀμυντικοὶ καὶ ἀνθρωπιστικοί. Ἱεροὶ καὶ ἐκπολιτιστικοί. Εὐγενεῖς καὶ μεγαλειώδεις. Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἔγιναν διάκονοι τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τοῦ ἐπεκτατισμοῦ. Οὐδέποτε ἔγιναν ἐκπονητές κατακτητικῶν σχεδίων. Οὐδέποτε θεραπευτές ἀνοσιῶν ἐκπονημάτων.

Ἡ Θρησκεία, ἡ Πατρίδα καὶ ἡ Ἐλευθερία, ἰδανικά ἀφθαρτα καὶ αἰώνια, δοκῶν καὶ ἠλεκτρίζουν τὸν Ἕλληνα. Τὸν συγκινοῦν καὶ τὸν ἐμψυχώνουν. Δίνουν στὴ ζωὴ του οὐσία καὶ περιεχόμενο. Νόημα καὶ ἀξία. Τὰ ζεῖ ἐνωμένα καὶ ἀδιάσπαστα. Τὰ ζεῖ σάν μιά κοινότητα ἀχώριστη καὶ ἀδιαίρετη. Σάν μιά τριάδα ὁμοούσια καὶ ἁτμητή. Τοῦ λόγου τὸ ἀληθές τὸ ἐπιμαρτυροῦν καὶ τὰ παρακάτω ρήματα: «Οὐδὲν γλυκύτερον πατρίδος». «Τάν ἢ ἐπὶ τᾶς». «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». «Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακὴ». Αὐτά, καὶ ἄλλα πολλά, ἐπιβεβαιώνουν τοῦ λόγου τὸ ἀληθές.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἀποδειχθεῖ ἰδεώδεις ὑπερασπιστές, ὑπέροχοι πρωταθλητές, τῶν ὑπερόχων αὐτῶν ἰδανικῶν. Ἀγωνίζονται, γιὰ νὰ τὰ προασπίσουν, μέ αὐτοθυσία καὶ αὐταπάρνηση, μέ πάθος καὶ ἡρωϊσμό, μέ πεποίθηση καὶ συνέπεια.

Πρῶτοι ἐπιχειροῦν νὰ τὰ καταλύσουν οἱ Πέρσες. Τοῦ Μαραθῶνα ὁ κάμπος γίνεταί κολυμπήθρα, ὅπου καθαγιαζόνται. Γυρίζουν ἀπρακτοί. Ἐπιχειροῦν καὶ πάλι νὰ τὰ στραγγαλίσουν. «Παῖδες Ἑλλήνων εἶτε: Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών», εἶναι τὸ σάλπισμα. Οἱ θάρβαροι Ἀσιάτες κατατροπώνονται. Ὁ Λεωνίδα ἐνσαρκώνει τό: τάν ἢ ἐπὶ τᾶς. Καὶ γίνεται μέ τοὺς τριακοσίους του τῶν στενῶν ἡ δόξα, τῶν θερμοπυλῶν ὁ φάρος. Οἱ Σαλαμινομάχοι γίνονται τῆς πατρίδος οἱ ἐλευθερωτές καὶ τῆς θρησκείας οἱ προστάτες.

Οἱ Βυζαντινοὶ γίνονται πρόμαχοι καὶ μεταλαμπαδευτές τῆς Θρησκείας τοῦ Ναζωραίου. Πολεμοῦν κατὰ θαρβάρων ἀπίστων. Πολεμοῦν μέ πείσμα, μέ φανατισμό. Ὑπερασπίζονται τὴ βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὑπερασπίζονται τὸ Χριστιανισμό. Ὑπεραμύνονται γιὰ τὰ «ιερά καὶ τὰ ὅσια».

Κατὰ τῆς στυγεραῆς δουλείας ἀγωνίζονται ὑπεράνθρωπα. Ἀγωνίζονται ἀγῶνα ἀδυσώπητο πολυδιάστατο. Ἀγῶνα ἐπιθιώσεως. Ἀγῶνα κατὰ τῶν ποικιλωνύμων ἀντιξοοτήτων. Ἀγῶνα γιὰ τὴ διάσωση τῆς ἐθνικῆς κληρονομιάς, γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων.

Τὸ '21 εἶναι ἓνα ξέσπασμα. Ἐνα ξεχείλισμα Ἡφαιστείου. Ἐνας χείμαρρος ἀκαταγώνιστος, ἀκράτητος. Ἡ Οἰκουμένη μένει ἐμβρόντητη. Μένει κατάπληκτη. Συνειδητοποιεῖ πλέον, ὅτι ἀνώτα-

(Συνέχεια στὴ σελ. 28)

ΒΙΩΜΑΤΑ

Μέ τις ώρες αγωνιζόταν ὁ δάσκαλος ν' ἀνοίξει τὴν πόρτα τοῦ σχολείου. Εἶχε σκεθρώσει ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τ' ἀνεμοβρόχι καὶ οὔτε πού ἔδειχνε σημάδια εὐνοϊκά. Ἦταν καταντίκρυ στοῦ Νοτιά καὶ τίς διακοπές πού ἔμεινε τὸ σχολεῖο κλειστό δὲν περίμενε καὶ καλύτερη τύχη.

Ἐσπρωχνε μέ τὰ χέρια του, μέ τὴν πλάτη του, ἰδρῶνε, ξίδρῶνε καὶ κείνη, λές καὶ τὴν ἔπιασε μέγκενη, στεκόταν ἀνυποχώρητη, ἀκόμα καὶ στά πιά θάια καὶ ὀρμητικά σπρωξίματα τοῦ δασκάλου.

Τὸ παιδομάνι ὅλο καὶ πλήθαινε κι ἀνέμελο ριχνόταν στοῦ παιγνίδι· μόνο τὰ μεγάλα παιδιά ἔτρεξαν καὶ κύκλωσαν τὸ δάσκαλο. Ἴσως μερικά ἀπὸ αὐτὰ νὰ χαίρονταν καὶ νὰ παρακαλοῦσαν νὰ μὴν ἀνοίγε ποτέ. Ὅμως τὰ πιά πολλά πῆραν μέρος στοῦ ἐπίπνο αὐτοῦ ἔργου, γιατί ὁ δάσκαλος εἶχε πιά ἀποκάνει.

Γιὰ μιά στιγμή πέρασε ἡ ἰδέα ἀπὸ τὸ μυαλό του νὰ σπάσει τὸ τζάμι καὶ νὰ μπεῖ ἀπὸ τὸ παράθυρο, ὅποτε τὰ πράγματα ἀπλούστευαν, θά θρυσκόταν ἡ εὐκολία καὶ ἡ πόρτα θά ἀνοίγε. Ἡ ἰδέα ὅμως αὐτὴ δὲν τελεσφόρησε. Δὲν ἤθελε μέ κανένα τρόπο ν' ἀκολουθήσει ἀνορθόδοξα μέσα ὁ δάσκαλος καὶ νὰ δείξει στοὺς μαθητές του ὅτι ὑποχωρεῖ. Ἡ ὥρα ὅμως περνοῦσε καὶ ἡ πόρτα δὲν ἀνοίγε. Τὴν ἰδέα τοῦ τζαμιοῦ τὴν ἔριξε καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς μεγάλους μαθητές, μὰ ὁ δάσκαλος ἔκανε πῶς δὲν ἀκούσε.

— Χτυπάτε παλαμάκια, εἶπε μόνο στὰ παιδιά, νὰ γίνει γραμμὴ γιὰ προσευχὴ καὶ λογάριαζε νὰ κάνει τὸ μάθημα κάτω ἀπὸ τὸ γέρικο εὐκάλυπτο, ἐκεῖ πού οἱ ἀκτίνες τοῦ Ἀπριλιάτικου ἡλίου δὲν ἔφταναν καὶ τὰ χαμομήλια ἀνάμεσα στὴ χλόη, οἱ κρίνοι μέ τὸ λεπτό τους ἄρωμα καὶ τὰ χελιδόνια πού μέ ὀρμὴ ἐσπάζονταν τὸν ξάστερο αἰθέρα, προ-

καλοῦσαν καὶ σκανδάλιζαν.

Ἡ ἀνάγκη ὅμως, πολλές φορές, σὲ ὑποχρεώνει νὰ συμβιθάζεσαι μέ τὴ δική της τὴ θέληση, καταπῶς ὀρίζει ἐκείνη κι ὄχι ὅπως εὐσεῖς ἐπιθυμεῖς. Καὶ τούτῃ τὴ φορά ἡ ἀνάγκη πρόσταζε τὸ μάθημα νὰ γίνει μέ πίνακα, μέ γράψιμο στὰ θρανία καὶ ὄχι ξάπλα στὴ χλόη καὶ σπρώξιμο τῆς ὥρας.

Νέος, εὐσυνειδήτος, φιλόπονος ὁ δάσκαλος δὲν ἄντεχε στὰ σχόλια τῶν περαστικῶν καὶ οὔτε συμφωνοῦσε ἡ λογική του μέ τέτοιου εἴδους μάθημα. Δεκαπέντε ἡμέρες, παιδιά καὶ δάσκαλος, χόρτασαν τὴ φύση. Ἐκτονώθηκαν! Ξεκουράστηκαν! Δὲν πῆγαινε ἄλλο!

— Κώστα, Πέτρο, Γιάννη, ἔλα καὶ σὺ θανάση πού εἶσαι γεροδεμένος. Ἐλάτε μαζί μου ἄλλη μιά φορά νὰ προσπαθήσουμε ὅλοι μαζί. Προσέξτε ὅλοι μαζί. Ἐεεε. Ὅπ. Καὶ ἡ πόρτα ὑποχώρησε μέ δυνατό πάταγο. Ξάφνιασε καὶ τὸ κοπάδι τῶν περιστερῶν, πού σάν θολίδα πέταξαν καὶ χάθηκαν. Ξάφνιασε καὶ τὸ μαθητόκοσμο, πού ξέσπασε στὰ παλαμάκια καὶ στὰ ἐπιφωνήματα. Ἐνα χαμόγελο εὐγενικό, γεμάτο χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση διαγράφηκε στὰ χεῖλη τοῦ δασκάλου. Ἦταν τὸ ἐπινίκιο χαμόγελο ἔπειτα ἀπὸ μιά σκληρὴ προσπάθεια.

— Καὶ τώρα τὸ μάθημα! Πρῶτὴ ὥρα Ἐκθεση! Λογάριαζε νὰ γράφουν οἱ μεγάλες τάξεις κάτι ἀπὸ τίς πασχολιάτικες διακοπές. Ὅλοι ὅμως οἱ μαθητές ζήτησαν νὰ γράφουν ἐλεύθερο θέμα. Μόνο μιά φωνὴ κοριτσοῦ ἀκούστηκε νὰ διαμαρτύρεται, ἀλλὰ πνίγηκε καὶ αὐτὴ στὶς φωνές καὶ τίς διαμαρτυρίες τῶν ἄλλων.

Οἱ μαθητές, ἀπὸ μιά φυσικὴ τάση τοῦ παιδιοῦ γιὰ ἀνακοίνωση, ζήτησαν νὰ ἐκθέσουν τὰ ἔντονα, τὰ πηγαῖα ψυχικά τους βιώματα, ἐλεύθερα καὶ ἀνεμπόδιστα ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἔζησαν, καὶ τὰ θέματά τους ἦταν. «Ἡ προσπάθεια».

«Ἡ ἐπιμονή», «Ἡ πόρτα πού δέν ἀνοι-
γε», «Τό σπρώξιμο». Καί τοῦ δασκάλου
ἐκδηλῇ ἡ χαρά του, διάχυτη ἡ ἱκανο-
ποίησή του. Ἕνα τυχαῖο καί ἀνεπάν-

τεχο ἀρέθισμα, ἔδινε ὑπόσταση, ἔδινε
σάρκα καί ὅσά στό πρῶτο στάδιο τῆς
διδασχῆς, πού τό λένε ἀφόρμηση.

ΒΑΣ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΥΛΙΑΣ

(Συνέχεια ἀπό τή σελ. 26)

τοι ρυθμιστές τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων
εἶναι πράγματι ἡ Θρησκεία, ἡ Πατρίδα
καί ἡ Ἐλευθερία. Εἶναι ἡ ἱερή κιθωτός
τῶν Ἡ ἱερή παρακαταθήκη των. Εἶναι
ἡ πνοή των.

Τά ἰδανικά αὐτά: Θρησκεία — Πατρί-
δα — Ἐλευθερία — ὁδηγοῦν τόν Πατρι-
άρχη Γρηγόριο τόν Ε' στήν ἀγχόνη.
Ὅδηγοῦν τό Διάκκο στήν πυρά. Τά Ψα-
ρά, τό Μεσολόγγι καί τό Ἀρκάδι στό
ὀλοκαύτωμα. Τό Σούλι στό γκρεμό.
Ὑψώνουν τρόπαια νίκης καί θριάμβων.

Τό 1912—13 ὁδηγοῦν στή λύτρωση
πολλῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων καί τόν
ἐδαφικό διπλασιασμό τῆς Ἑλλάδος. Τό
1940 ὁδηγοῦν στήν ἀπόκρουση τῶν ἰτα-
μῶν εισβολέων.

Τῶν Ἑλλήνων τά ἰδανικά εἶναι, καί
θά εἶναι: Ἡ Θρησκεία, ἡ Πατρίδα καί
ἡ Ἐλευθερία. Αὐτά εἶναι οἱ ἀνώτατοι
ρυθμιστές τῆς ζωῆς των.

ΔΗΜ. Γ. ΜΠΡΑΝΗΣ

(Διδάσκαλος 1ου Δ.Σ. Δραπετσώνας

1' Ἑκπ. Περιφ. Πειραιῶς)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ: 'Η ψυχὴ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821

Τό 1788 φαίνεται νά ξεπροβάλλη εἰς τό μικρό χωριό Πολιανή Μεσσηνίας τό ἄστρον τῆς ἐπαναστάσεως. 'Η παράδοσις λέγει ὅτι ὁ Θεός τόν προώρισε καί διὰ τὰ δύο ἰδανικά: τήν θρησκείαν καί τήν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος.

Μικρός ἀκόμη ἂν καί κληρικός ἡ ψυχὴ του δέν ἤμποροῦσε νά βλέπη σκλαβωμένην τήν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων. Διότι μιὰ σκλαβωμένη ψυχὴ καλῶς ἢ κακῶς ὑποτάσσεται εἰς τήν βίαν. 'Η ψυχὴ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ρασοφόρου ἀντέταξεν βίαν εἰς τήν βίαν. 'Ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ ξεσηκωμοῦ ὀλοκλήρου τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. 'Ἦτο διάνοια καθοδηγήσεως, ἐνθουσιασμοῦ καί αὐτοθυσίας. 'Ο τράχηλός του δέν σηκώνει ζυγόν, χλευάσματα δέν ἀνέχεται. Ἀνεβαίνει εἰς τὰ θρυλικά θουνά τῆς Μεσσηνίας καί ὀλοκλήρου τῆς Πελοποννήσου καί ὑψώνει τήν καθάρια φωνή τῆς ἐλευθερίας. Εἶναι τό ἀηδόνι πού δέν συνηθίζει εἰς τό κλουβί ἀλλά τοῦ ἀρέσουν τὰ θουνά καί τὰ λαγκάδια διότι ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ ἀέρας τῆς ἐλευθερίας.

'Η Ἑλλάς δέν τόν χωρεῖ. Πηγαίνει εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν καί ἐκεῖ γίνεται φιλικός. "Οχι μόνον καί μόνον νά βαπτισθῇ ἀλλά νά βαπτίσῃ ὅλους τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας μέ τόν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας.

'Επιστρέφει πάλιν εἰς τήν πατρίδα. "Οχι μέ ἄδεια χέρια. Θέρνει μαζί του ὑποσχέσεις ὀφηλῶν προσώπων. Ἐρχεται τώρα πιό ἀνδρεῖος, πιό χαρούμενος, διότι σέ λίγο θά ἰδῇ τοὺς σκλαβωμένους Ἑλληνας νά μπαρουτοκαπνίζονται.

Οἱ ὕδραῖοι διὰ λόγους μᾶλλον ἀτομικούς διατάζουν. Οἱ Σπετσιῶται ὁμῶς φαίνονται πιό ἐνθαρρυντικοί. Προύχοντες Πελοποννήσιοι καί πιό ὀφηλὰ ἀκόμη ἰστάμενα πρόσωπα ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ ἐθνεγέρτου ρασοφορεμένου Δι-

καίου δυσπιστοῦν καί ἐδῶ διὰ λόγους εὐνοήτους. 'Ο Παπαφλέσσας ὁμῶς ἦτο ἔξυπνος καί καχύποπτος καί ὅλας τὰς παγίδας πού τοῦ στήνουν ξεφεύγει καί περιοδεύει ὅλην τήν Πελοπόννησον, διότι τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας τόν ὠθεῖ εἰς τόν ξεσηκωμόν τῶν ραγιαδῶν.

Μοιάζει σάν τόν χεῖμαρρον πού παρασύρει τὰ πάντα. Εἶναι ἀκράτητος καί τοὺς θροντοφωνᾷ ἢ τώρα ἢ ποτέ. Οἱ Τούρκοι ἄρχισαν νά ὑποψιάζονται ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Πολύ ἀργά ὁμῶς: διότι ἡ φωτιά τοῦ Δικαίου ἄρχισε ν' ἀπλώνῃ τίς πύρινες γλῶσσες καί νά καίῃ τὰ θρώμικα χέρια τῶν Τούρκων.

Εἰς τήν ἥρωικήν Μάνην κατορθώνει νά πείσῃ τόν Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη νά ὑψώτῃ τήν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Καί πράγματι: Μανιάτες, Μεσσηνιοὶ καί Ἀλαγώνιοι εἰς τὰς 23 Μαρτίου 1821 καταλαμβάνουν τήν Καλαμάταν καί δοξολογία γίνεται εἰς τόν μικρόν ναόν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Οἱ Τούρκοι ἔχουν παραδοθῇ καί τὰ στρατεύματα τὰ κλέφτικα τοῦ Κολοκοτρώνη καί Μαυρομιχάλη προχωροῦν διὰ τόν ξεσηκωμό ὄλων τῶν Ἑλλήνων καί διὰ τήν ἀπελευθέρωσιν καί ἄλλων πόλεων τῆς Πελοποννήσου. 'Ο Δικαῖος δικαιώνεται καί αἱ καχυποφαίαι τῶν προκρίτων σθῆνουν. 'Ο Παπαφλέσσας γίνεται ἄλλος ἄνθρωπος. Γίνεται τό «δένδρον πού μεγαλώνει μέ τό αἷμα πού ἔχυσε εἰς τό Μανιάκι πολεμῶντας τήν στρατιάν τοῦ Ἱμπραήμ τόν Μάιον τοῦ 1825».

'Η ἱστορία τόν κατέταξεν μεταξύ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ 1821 καί ὁ λαός ἐξέφρασεν τήν συγκίνησίν του μέ τό ὠραῖο δημοτικὸ τραγούδι: «Τοῦ θλέσσα ἡ μάνα κάθεται στήν Πολιανή στή ράχη.....».

ΚΩΝ)ΝΟΣ ΜΠΟΥΤΑΣ
Διδάσκαλος 4ου Δ.Σ. Παλ. Φαλήρου

Διδασκαλία τής Γεωμετρίας

Επειδή η Γεωμετρία εξετάζει τό χώρο, μέ τά στοιχεία καί τίς ιδιότητές του, αφού βέβαια αφαιρέσει τήν ύλη από τήν όποία είναι καμωμένος, άρα μπορεί νά θεωρηθεί σάν κλάδος τής φυσικής γιατί καί η φυσική θεωρεί τό χώρο σάν θεμελιώδες φυσικό μέγεθος καθ' όσον μέσα στό χώρο συμβαίνουν τά φυσικά φαινόμενα.

Παρόδειγμα τό συστήματα μετρήσεως τής φυσικής C.G.S. ή M.K.S. έχουν βασικό μέγεθος τό μήκος (cm ή m) από τό όποίο σχηματίζεται τό έμβαδό (cm² ή m²) καί ό όγκος (cm³ ή m³). Έπομένως ή διδασκαλία τής Γεωμετρίας μπορεί ν' ακολουθήσει τή μέθοδο διδασκαλίας τής Φυσικής Πειραματικής καί τάνάπαλιν, δηλαδή Πειραματική διδασκαλία. Οι βασικές ψυχολογικές άρχές κατά τόν Ριαjet καί τούς Άμερικανούς είναι: 1) Δημιουργία καταστάσεως μαθήσεως (πρόκληση ένδιαφέροντος), 2) Δημιουργία εύκαιριών γιά πειραματισμό καί 3) Βαθύτερη έπεξεργασία καί κατανόηση. Όπως στή Φυσική έτσι καί στή Γεωμετρία χρειάζεται δυνατή σύνδεση τής

Παρατηρητικότητας του παιδιού μέ τό φυσικό (φαινόμενο) Γεωμετρικό σώμα ή τό Πείραμα. Η Γεωμετρία χωρίζεται σέ δύο μέρη ως πρός τήν εξέτασή της: 1) Γεωμετρία χωρίς άριθμούς καί 2) Γεωμετρία μέ άριθμούς δηλαδή μετρητή Γεωμετρία τόσον ή πρώτη όσο καί ή δεύτερη διδάσκονται μέ τή νέα μέθοδο διδασκαλίας τής «ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΣ» πού είναι ή πιό σύγχρονη καί πιό άρθή. Στή Διδασκαλία τής Γεωμετρίας χωρίς άριθμούς θ' ακολουθοϋμε ώρισμένα στάδια, όπως δείχνονται στό παρακάτω πίνακα, χρησιμοποιώντας τίς διδακτικές άρχές τής έποπτείας, αϋτενέργειας καί έργασίας: Παρόδειγμα πορείας διδασκαλίας:

Έστω ότι θέλουμε νά διδάξουμε μιά έννοια π.χ. τής εύθείας:

Πρώτα λέμε νά γράψουν τά παιδιά στό πρόχειρό τους ή στό τετράδιο τής γεωμετρίας τους τόν παρακάτω πίνακα πού τόν γράφουμε πρώτα έμείς στό πίνακα καί τόν αντιγράφουν.

Φυσικό άντικείμενο	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Εικόνα	Όνομα	Σύμβολο	Σχέσεις

Ξεκινούμε από τό Φυσικό Γεωμετρικό σώμα (Παραλληλεπίπεδο).

Δάσκ. έρώτηση: Τι είναι; (δείχνει τό παραλληλεπίπεδο). (Άν. Στερεό γεωμ. σώμα). Καί ποιό είναι; (Άν. Παραλληλεπίπεδο). Έτσι γίνεται ή σύνδεση τής παρατηρητικότητας του παιδιού μέ τό φυσικό γεωμετρικό σώμα. Δείχνουμε τίς διάφορες όψεις του παραλληλεπίπεδου καί έρωτούμε: Η μπροστινή όψη είναι επίπεδη ή καμπύλη; όμαλή ή όχι; (Άν. Όμαλή, επίπεδη). Η πάνω όψη πώς είναι επίπεδη ή καμπύλη, όμαλή ή όχι; (Άπάντηση: Όμαλή, επίπεδη). Τά δύο επίπεδα τής μπροστινής όψης καί τής πάνω όψης, άν τά θεωρήσουμε ότι έπεκτείνονται, ότι προχω-

ρουν, τέμνονται ή δέν τέμνονται; (Άπάντ. Τέμνονται, κόβονται). Εάν βάλουμε μιά κλωστή τεντωμένη εκεί πού κόβονται σκεπάζει τό μέρος πού κόβονται (τέμνονται) ναι ή όχι; (Άν. Ναι). Άς πάρουμε τήν εικόνα τής τομής. Τοποθετούμε στόν πίνακα τό παραλληλεπίπεδο στήν τρίτη στήλη καί χαράσσουμε μέ τήν κιμωλία τήν εικόνα τής τομής (εύθ. γραμμής). Εξηγούμε ότι άν τήν εικόνα αϋτή τη θεωρήσουμε ότι προχωρεί καί από τό δυό άκρα αϋτό τό λέμε «εύθεια γραμμή» καί τό συμβολίζουμε έτσι Χ— — — — Ψ ή ΧΨ.

Η έργασία αϋτή θά καταγράφεται βήμα — βήμα στόν πίνακα καί στό τετράδιό τους. Π.χ. Στήν άρχή πού δείχνουμε τό φυσικό γεωμ.

άντικείμενο τό ζωγραφίζουμε τό σχήμα του στην πρώτη στήλη. Όταν τελειώσει ή περιγραφή τήν καταγράφουμε έμείς ή ένας μαθητής στόν πίνακα καί οι άλλοι στά πρόχειρά

τους στή δεύτερη στήλη. Από τή δεύτερη στην τρίτη στήλη γίνεται όπό τούς μαθητές ή «Ανακάλυψη». Στή 4η καί 5η στήλη τούς βοηθοῦμε, όπως δείχνει ό παρακάτω πίνακας.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ

Φυσικό άντικείμενο	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Εικόνα	Όνομα	Σύμβολο	Σχέσεις
	Η τομή δυό έπιπέδων		Εύθεια	X-----Ψ ↔ ΧΨ	

Όστε ή σειρά είναι: Φυσικό αντικείμενο, περιγραφή τής έννοιας ή εικόνα της, τό όνομά της τό σύμβολό της καί ή σχέση της μέ άλλες άν υπάρχει καί είναι γνωστή. Στο πρώτο αυτό μάθημα έννοιας τούς βοηθάμε αλλά στή διδασκαλία άλλων έννοιών θά τίς ανακαλύπτουν μόνοι τους. Η «Ανακάλυψη» είναι στή 3η στήλη. Η όλη πορεία στηρίζεται στή κατάλληλη «έρώτηση» του δασκάλου.

Η πλαϊνή όψη (έπίπεδο) μέ τό μπροστινό έπίπεδο συναντώνται καί κόβονται έδώ (δείχνουμε τοποθετώντας τό δάκτυλό μας τήν πλαϊνή άκμή). Τά άκρα αυτό πού συναντώνται τά δύο έπίπεδα όρίζουν μία άλλη εύθεια. Πόσες τέτοιες εύθειες διαφορετικές όπό έπίπεδα του παραλληλεπιπέδου πού τέμνονται όρίζονται; (12).

Ακολούθως δείχνουμε στά παιδιά ένα κομμάτι τεντωμένο χοντρό σχοινί καί λέμε ότι μοιάζει μέ εύθεια, δείχνουμε μετά ένα σπάγγο τεντωμένο, μετά κλωστή τεντωμένη λέγοντας πώς μοιάζουν μέ εύθεια. Έξηγοῦμε ότι ή εικόνα τής λεπτής τεντωμένης κλωστής

μοιάζει μέ εύθεια καί τή χαράσσουμε στόν πίνακα. Έξηγοῦμε ότι ή εύθεια πού έχουμε υπό νοῦ μας άν κλείσουμε τά μάτια μας μοιάζει μέ τήν τεντωμένη κλωστή αλλά δέν είναι καμωμένη από κανένα υλικό, είναι άυλη.

Έξηγοῦμε ότι γιά νά κατασκευάσουμε εύθειες χρησιμοποιοῦμε τό όργανο πού λέγεται χάρακας καί λέμε στά παιδιά νά χαράξουν στά πρόχειρά τους τό καθένα από τρεις εύθειες καί νά τίς όνομάσουν. Έξηγοῦμε ότι μία εύθεια έχει μόνο μήκος. (Δέν έχει ούτε επιφάνεια, ούτε όγκο) Ακολούθως έρωτοῦμε νά μός δείξουν σέ διάφορα φυσικά αντικείμενα εύθειες (αΐθουσα, βιβλίο, έδρα κλπ.).

Θέτουμε τήν έρώτηση: Πώς θά έξηγούσατε, σέ κάποιον, πού δέν ξέρει τί είναι εύθεια, νά μάθει τί είναι εύθεια; Όμοίως τώρα προχωροῦμε στην έννοια του σημείου (δυό γραμμές πού τέμνονται), του εύθ. τμήματος, ήμieuθείας κλπ. καί ακολουθούν οι άσκήσεις.

ΜΙΧ. ΔΡΑΚΟΣ

Διδάσκαλος

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΜΕ ΒΑΣΙΝ ΤΗΝ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΝ

Δημήτριος Γ. Αναγνωστόπουλος
Πτυχιούχος Παιδ. Ακαδημίας - ΠΑΣΠΕ
Τμήμ/τος Δημοσίας Διοικήσεως ΠΑΣΠΕ
Τμημ./ρχης Κ.Υ. Υπ. Παιδείας καί Θρησκευμάτων

Παραγραφή-Διαγραφή πειθαρχικών αδικημάτων. Έναρξεις καί λήξεις πειθαρχικής διώξεως.

Παραγραφή.

Πρό της έναρξεως της ισχύος του Υ.Κ. είχε γίνει δεκτόν υπό του Σ.τ.Ε., ότι τά πειθαρχικά αδικήματα τών δημοσίων υπαλλήλων δέν υπόκεινται κατ'άρχην εἰς παραγραφήν, ἐκτός ἐάν ἄλλως ὠρίζετο ὑπό του νόμου (Δ.769/33, 1008/36). Ἀπό της ισχύος ὁμως του Υ.Κ. κατειρώθη γενικῶς ἡ παραγραφή τῶν πειθαρχικῶν αδικημάτων ἐφ' ὅλων τῶν ὑπαγομένων εἰς τόν Υ.Κ. ὑπαλλήλων.

Διὰ τῆς κατὰ τά ἀνωτέρω θεσπισθείσης γενικῆς ἀρχῆς τῆς παραγραφῆς τῶν πειθαρχικῶν αδικημάτων ἀνέκυψεν ἡ ὑποχρέωσις τῶν πειθαρχικῶν Συμβουλῶν, ὅπως προσδιορίζουν ἐπακριβῶς τόν χρόνον, καθ' ὃν διεπράχθη τὸ ἀδίκημα. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ αὐτὴ ὑποχρέωσις ὑπάρχει καί διὰ πάντα πειθαρχικόν προϋσταμένον, διότι οὕτω μόνον κθίσταται ἐφικτός ὁ ἔλεγχος, περὶ τοῦ ἐάν τοῦτο ὑπέκυψεν ἢ ὄχι εἰς παραγραφήν. (Σ.τ.Ε. 968/58). Γῆν ἀποφιν αὐτὴν δέχεται καί τὸ ἰσχύον πειθαρχικόν δίκαιον.

Διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρ. 134 τοῦ Ν. 157/57 τάσσονται χρονικά ὅρια ἐντός τῶν ὁποίων δεόν νά χωρῇ ὁ καλασμός τοῦ πειθαρχικοῦ αδικήματος (Σ.τ.Ε. 681/70).

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δά πρέπει νά ἐπισημανθῇ καί τὸ ὅτι ἡ παραγραφή ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸ πειθαρχικόν ἀδίκημα, οὐχί δέ καί εἰς

τήν πειθαρχικὴν ποινὴν, ἥτις τελεσιδίκως καταγνωσθεῖσα, δὲν ὑπόκει-
ται εἰς παραγραφὴν.

Τὰ πειθαρχικὰ ἀδικήματα, συμφώνως πρὸς τὸ ἰσχύον πειθαρχικὸν
δίκαιον παραγράφονται μετὰ δύο ἔτη, ἀφ' ἧς ἡμέρας διεκράχθησαν, κλῆν
ἀν πρόκειται περὶ τῶν χαρακτηρισθέντων ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς βαρέων πει-
θαρχικῶν τοιοῦτων (ἀρθρ. 134 παρ. 4 τοῦ Ν. 1811/51), ἀτεῖνα παραγράφ-
ονται μετὰ πενταετίαν. Αἱ κατὰ τοῦ ὑπαλλήλου ἀπευθυνόμεναι πράξεις
πρὸς δόξιν τοῦ ἀδικήματος διεκδικοῦν τὴν παραγραφὴν, ὁ χρόνος ὅμως
ταύτης δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν τριετίαν ἐν συνόλῳ μέχρι τῆς ἐκδό-
σεως τῆς καταγνωστικῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τῶν βαρέων δὲ ἀδικημάτων
τὴν ἑκταετίαν.

Ἵνα οὕτω ἐπέλθῃ παραγραφὴ πειθαρχικοῦ ἀδικήματος δεόν
ὁλόκληρον τὸ δι' αὐτὴν ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου ἀνώτατον χρονικὸν
διάστημα (τριετία ἢ ἐπὶ βαρέων πειθαρχικῶν ἀδικημάτων ἑκταετία)
νὰ ἔχῃ διανυθῇ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς καταγνωστικῆς ἀποφάσεως, ὡς
τοιαύτης νοουμένης τῆς πρῆτης, βάσει τῆς ἀρξαμένης πειθαρχικῆς διώ-
ξεως, ἐκδιδομένης ὑπὸ τοῦ μονομελοῦς ἢ συλλογικοῦ πειθαρχικοῦ ὀρ-
γάνου καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Συνεπῶς, εἰάν πρὶν ἢ συμπληρωθῇ ὁ ἐ-
κείστοτε πρὸς παραγραφὴν τοῦ ἀδικήματος ἀπαιτούμενος χρόνος, ἐξεδό-
θῃ καταγνωστικὴ ἀπόφασις, προσβληθεῖσα δι' ἀιτήσεως ἀκυρώσεως ἡκυ-
ρώθῃ ὑπὸ τοῦ Σ.τ.Ε., δηλαδή δύναται τὸ ἐκδόν ταύτην πειθαρχικὸν
ὄργανον νὰ ἐπιληφθῇ καὶ αὐθις τῆς ἐκδίκασεως τοῦ ἀδικήματος μο-
λονότι ἔχει συμπληρωθῇ τὸ ἀνώτατον ὄριον παραγραφῆς.

Ἐν τῆς νομολογίας τοῦ ΑΣΔΥ (Α. 1555/54) ἐπὶ τοῦ θέματος
τῆς παραγραφῆς παραθέτομεν τὰ ἀκόλουθα:

Αἱ κατὰ τοῦ ὑπαλλήλου ἀπευθυνόμεναι πρὸς δόξιν τοῦ πειθαρχι-
κοῦ ἀδικήματος πράξεις ἐπιφέρουν, ὡς ἐλέχθη, τὴν διανοκὴν τῆς πα-
ραγραφῆς. Τοιαῦται διουκητικαὶ πράξεις εἶναι ἡ ἀσκησις πειθαρχικῆς
διώξεως (παραπομπῆς), ἢ

κλήσεις εις απολογίαν ή ή τακτική άνάνησεις. 'Επί πειθαρχικών άδικημάτων, άποτελούντων συγχρόνως και κοινωνικών άδίκημα αι πράξεις της κοινωνικής οιαδικασίας άποτελούν λόγον οιακοπής της παραγραφής του πειθαρχικού άδικήματος.

'Η άτυπος συλλογή στοιχείων ή ένδειξεων και διεξαγωγή συναφοών, έν άγμορφ του ύπαλλήλου, άλληλογραφίας, ως και οιαδήποτε έλλη προπαρασκευαστική ή προδικαστική ένέργεια, μή γενομένη υπό τον τύπον της οιαόξεως, όέν συνεπάγεται την οιακοπήν της παραγραφής.

'Η άποστολή έγγραφου προς ύπάλληλον, δι' ου ζητούνται παρ' αυτού ώρισμένα έκτελεστικά ή πληροφορικά σχετικά προς ένέργειας ή παραλήψεις έκ των όποιων θά ήούνατο ένδεχομένως νά άντηθώσιν στοιχεΐα προς θεμελίωσιν πειθαρχικής κατ' αυτού οιαόξεως, όέν συνεπάγεται την οιακοπήν της παραγραφής.

'Η οιακράξις νέου πειθαρχικού άδικήματος, τό όποϊον οιαπράττεται άκριβώς διά νά άποκρυφί προηγούμενον τοιούτον του ύπαλλήλου καθ' όν χρόνον οιανύεται τό στάδιον της παραγραφής τούτου, άποτελεί λόγον οιακοπής της παραγραφής.

Τό Σ.τ.Ε. έδέχθη ότι τό άδίκημα της χαρακτηριστικώς άναξιόπρεπούς διαγωγής, ως και τό τοιούτον της χαρακτηριστικώς άναξίας οημοσύου ύπαλλήλου διαγωγής, έκαστον τό όποϊον ούναται νά έπιφέρη ως κύρωσιν την κοινήν της όριετικής καύσεως, υπόκεινται εις πενταετή παραγραφήν έν άντιθέσει προς τά πειθαρχικά άδικήματα της έν ύπηρεσία άναξιόπρεπούς διαγωγής ή της άναξίας οημοσύου ύπαλλήλου διαγωγής, έκαστον των όποιων υπόκειται εις οιαετή παραγραφήν (714/67).

'Από την κρίσιν οιακροτώθη ότι ή άφετηρία της παραγραφής εις ώρισμένα πειθαρχικά παραπτώματα όέν οιαγράφεται σαφώς, οιαότι π.χ. τό παράπτωμα της "έκ συστήματος κακής συμπεριφοράς προς τους κολίτας", ως έκ της φύσεώς του, όέν ούναται νά νοηθή ότι οιαπράχθη ώρισμένην ήμέραν. Είς τάς περιπτώσεις ταύτας, ως άφετηρία όέον όπως λαμβάνεται ή χρονολογία, καθ' ήν έλαρον χώραν τά ούσιωδέστερα περιστατικά, τά όποϊα συνιστούν τό πειθαρχικό άδίκημα.

'Ως έλέχθη άνωτέρω, ό νόμος έθέσπισε τό άπαράγραπτον των πειθαρχικών άποφάσεων. Συνεκώς αύται ούδέποτε άποβάλλουν την ίσχύν των και έκτελούνται, έν αόσει περιπτώσει, έστω και άν, έκ οιαφόρων λόγων άνεστάλη ή άνερλήθη ή έκτέλεσός των επί όσονοήποτε χρονικών οιαόστηθ μα έστω και άν τό οιαόστημα τούτο ίσοϋται προς τό οιαόστημα τό προ-βλεπόμενον υπό του νόμου διά την παραγραφήν του πειθαρχικού άδικήματος.

Διαγραφή.

Πάσα πειθαρχική κοινή έγγράφεται εις τό μητρώον του ύπαλλήλου και λαμβάνεται ύπ' όν εν εις πάσαν περίπτωση κρίσεώς του προς

προαγωγήν ἢ πειθαρχικὴν τοῦ ὑπόθεσιν κλπ. Παρὰ ταῦτα ὁ νόμος ἐπιβάλλει, ὅπως οἰαγραφῶνται αἱ ποιναὶ ἐκ τοῦ μητρώου τοῦ ὑπαλλήλου, ἐάν οὗτος οὐκ ἐπιτιμωρηθῇ ἐκ νέου, κατὰ τὴν οἰαβάθμησιν, ἣν ἐπακριβῶς χρονικῶς ὁρίσκει τὸ ἄρθρ. 134 τοῦ Ν. 1011/51.

Ὑπὸ τῆς οἰατάξεως ταύτης καθιερώθησαν μικρότερα χρονικά ὅρια, προκειμένου περὶ οἰαγραφῆς τῶν ἐλαφροτέρων πειθαρχικῶν ποινῶν, ἡτοι τῆς ἐπιπλήξεως καὶ τοῦ προστίμου, διότι ἄλλως θὰ ἀπειτέλει ἀνασχετικὸν παράγοντα τῆς ὁμαλῆς ὑπηρεσιακῆς ἐξελέξεως πλεόστων ὑπαλλήλων, τοὺς ὁποίους οὐκ εἶναι ὁρῶν νὰ μαρῶνουν, καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν των, ἐλαφραὶ πειθαρχικαὶ ποιναί.

Ἐάν ὁ ὑπάλληλος τιμωρηθῇ καὶ πάλιν πρὸς τῆς οἰαγραφῆς τῆς ἑπόμενης ἐπιπληθείσεως πειθαρχικῆς ποινῆς, οἷα τὴν οἰαγραφὴν αὐτῆς ἀρχεται νέα ἀντίστοιχος προθεσμία, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῆς νέας ποινῆς (ΑΣΔΥ 1470/1971).

Ὁ ἐκτός ὑπηρεσίας χρόνος οὐκ συνυπολογίζεται διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτούμενου χρόνου διὰ τὴν οἰαγραφὴν τῶν πειθαρχικῶν ποινῶν, διότι τὸ μέτρον τοῦτο ἀπορρέει ἐκ τῆς ἀρσίν τῶν συνεπειῶν τῆς πειθαρχικῆς ποινῆς τοῦ ὑπαλλήλου, ἐφ' ὅσον οὗτος οὐκ ἐπιτρέπεται ἐντός τοῦ προβλεπομένου χρόνου, προὑποθέτει διὰ τὴν τιμωρηθεὶς ἐξοικειώσθαι ἐμπράκτως κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐν τῇ ἐνεργῇ ὑπηρεσίᾳ (Σ. τ. Β. 1065/66).

Τὸ ΑΣΔΥ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4014 π. ε. 20-1-71 ἐγγράφου, τοῦ Προέδρου του, ἐκ τοῦ εἰρημένου θέματος, διευκρίνησεν τὸν τρόπον τῆς ἀφαίρεσεως ἐκ τοῦ φακέλλου τῶν στοιχείων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν οἰαγραφεῖσιν ἐκ τοῦ νόμου ποινῆς.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἰδίᾳ εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς αἱ οἰαγραφεῖσιν ποινῶν οὐκ ἀντιστοιχοῦν νὰ ἐπιβιβασθῶν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν χρόνου ὑπηρεσίας ἢ οἷα τὴν κρίσιν πρὸς χορήγησιν ἐπιδόματος ἐξοικίσμου παραμονῆς (τριετιῶν), κατὰ τὴν ἀντίστοιχον περίοδον, καθ' ἣν ἐπεβλήθη ἡ ποινὴ, οὐκ ἀποσυρόμενα ἐκ τοῦ κατὰ τὰς ὡς ἐνω οἰκέλου ὑποφάκελλου νὰ τίθενται εἰς τὸν ὑποφάκελλον "Ἑλληνικὴ σταδιοδρομία". Τοῦτο οὐκ ἀντίκειται εἰς τὰς οἰατάξεις τοῦ ἄρθρ. 134 τοῦ Ν. 1011/51, διότι οὐκ ἐπὶ ἀποτελεῖ οὐσμενέας κριτήριον, ἀλλὰ θὰ χρησιμεύουν διὰ τὴν βεβαίωσιν ἐνδόμων συνεπειῶν (τριετιῶν καὶ ὑπολογισμὸν χρόνου συνολικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου), μὴ δυναμένων νὰ ἀφαιρῶν συνεπεῖς οἰαγραφῆς. Εἶναι σφύρες ὅτι ἐάν μετὰ τὴν οἰαγραφὴν, μνημονευθῇ εἰς οἰανδήποτε πρῶτον κρίσεως, ὡς στοιχεῖον ἐπηρεάζον τὴν κρίσιν τοῦ ὑπαλλήλου ἢ ἀπλῶς ὡς ἀφαιρῶν ὑπ' ὅτιν ἀπὸ τοῦ κρίνεντος, ἡ πρῶτος αὕτη θὰ εἶναι μὴ σύννομος.

ως στηριζομένη επί στοιχείων κρίσεως, ατινα έχουν απωλέσει την αξίαν των.

Διά την διαγραφήν των ποινών ἐκ τοῦ δελτίου τοῦ ὑπαλλήλου, ὑπαγορευομένων ἐκ τοῦ Νόμου, δέν ἀπαιτεῖται πρῶξις τις τῆς διοικήσεως. Ἀπλῶς εἰς τὰ ἐκδιδόμενα ἀντίγραφα ἢ ἀποσπάσματα τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου τοῦ ὑπαλλήλου, δέν θά περιλαμβάνεται ἡ διαγραφείσα ὑπὸ τὰς προγοθεσεις τοῦ εἰρημένου Νόμου ποινῇ.

Τῆς οὕτω ἐκ τοῦ Νόμου ἐπερχομένης διαγραφῆς δέν ἀπαιτεῖται διαδικασία παρεμφερῆς ἢ ἀνάλογος πρὸς τὴν καταλήξασαν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ποινῆς. Ἐπιβάλλεται ὅμως, πρὸς τήρησιν ἐνημερότητος καὶ πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων, ὅπως γίνεται ἐπὶ τοῦ δελτίου καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Προϊσταμένου, Προσωπικοῦ, εἰς τῷ τὴν ἀρμοδιότητα ἀνήκει ἡ τήρησις καὶ ἐνημέρωσις τῶν ἀτομικῶν δελτίων μητρώου, βεβαίωσις περὶ τῆς διαγραφῆς τῆς ποινῆς. Τέλος ἡ διαγραφὴ δέν ὑπόκειται ὡς ἐνωτέρω ἐτονίσθη εἰς τὴν δικαιοδικὴν ἐξουσίαν τῆς ὑπηρεσίας (τοῦ Προϊσταμένου τοῦ ὑπαλλήλου), ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Συνεπῶς ὁ ὑπάλληλος δύναται νὰ ἀξιῶσθαι αὐτὴν καὶ ἐν ἀρνήσει τῆς ὑπηρεσίας νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ Σ.τ.Ε.

Ἐναρξις καὶ λήξις τῆς πειθαρχικῆς διώξεως

Ἡ ἐναρξις τῆς πειθαρχικῆς διώξεως, ὅταν αὕτη ἀσκεῖται ὑπὸ μονομελοῦς πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας (πειθαρχικῶς Προϊσταμένου), ἀρχεται διὰ τῆς κλήσεως εἰς ἀπολογίαν τοῦ διωκόμενου ὑπαλλήλου, ὁσάνκις δὲ ἀσκεῖται ὑπὸ πειθαρχικοῦ Συμβουλίου διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς τὸ πειθαρχικὸν Συμβόλιον ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἱπουργοῦ ἢ τῶν καθ' ὅλην ἀρμοδίαν πρὸς τοῦτο πειθαρχικῶν Προϊσταμένων. Διὰ τοὺς Ἐκπ/κοὺς Γεν. Ἐκπ/σεως οἱ ἀρμόδιοι διὰ τὴν παραπομπὴν Ἐκπ/κοῦ εἰς πειθαρχικὸν Συμβόλιον πλὴν τοῦ ἀρμοδίου Ἱπουργοῦ, ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀρρ. 64 τοῦ ἀπὸ 12 - 25 Ἰουνίου 1958 Β.Δ/τος.

Ἐάν, μετὰ τὴν ἀσκήσιν πειθαρχικῆς διώξεως διὰ κλήσεως αὐτοῦ εἰς ἀπολογίαν ἢ τῆς παραπομπῆς τοῦ εἰς πειθαρχικὸν Συμβόλιον ἐπὶ λθε λύσις τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως τοῦ διωκόμενου ὑπαλλήλου, ἡ πειθαρχικὴ δίκη, ἀρξαμένη διὰ τῆς πειθαρχικῆς ἀγωγῆς, δέον νὰ συνεχισθῇ μέχρι οὗ ἀπολήξῃ εἰς ὀριστικὴν ἀπόφασιν, προκειμένου νὰ διασαφινισθῇ ἡ θέσις τοῦ ὑπαλλήλου. Ἐξαιρέσιν τῆς περιπτώσεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ διὰ θανάτου λύσις τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως.

Πειθαρχικὴ Δίκη

Ὁ Νόμος καθιεροῖ ρητῶς τὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ πειθαρχικὴ δίκη εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς ποινικῆς κυρίως, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης π.χ. τῆς ἀστικῆς. Ἐνεκα τῆς ὡς ἀνω ἀρχῆς τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πειθαρχικῆς δίκης ἐκ τῆς ποινικῆς δεχόμεθα τὰς ἐξῆς συνεπελάς :

• // •

α) Ἡ Προϊσταμένη ἀρχὴ δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀνομείνῃ τὴν ἐναρξιν τῆς ποινικῆς δίκης, διὰ νὰ κινήσῃ τὴν κατὰ τοῦ Ὑπαλλήλου πειθαρχικὴν δίκην.

β) Ἐάν ἤρχισεν ἡ ποινικὴ δίκης, τὸ πειθαρχικὸν ὄργανον δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀναστέλλῃ τὴν πειθαρχικὴν δίκην, μέχρις οὗ ἀποφανθῇ ὁ ποινικὸς δικαστής.

γ) Ἐάν ἐξεδόθῃ ποινικὴ ἀπόφασις, δεσμεύει αὕτη τὸ πειθαρχικὸν ὄργανον μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐξακριβώσιν τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς πρὸς τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτῶν, ἢ ὡς πρὸς τὰ συμπεράσματά της περὶ τοῦ ἀνὸς κατηγορουμένου εἶναι ἢ οὐκ ἀπαλακτέος. Εἰδικότερον, ἐάν ὑπάλληλος ἠθωθῇ ἐπὶ ποινικῆς διώξεως διὰ κλοπὴν, ὑπὸ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, διότι τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ δὲν συνιστῶσιν τὸ ἄδίκημα τοῦτο, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τὸ πειθαρχικὸν ὄργανον ὡς συνιστῶντα, κατ'ἐαυτὰ, ἀσχέτως πρὸς τὴν ποινικὴν αὐτῶν φύσιν, πειθαρχικὸν ἄδίκημα π.χ. ἀναξιοπρεποῦς διαγωγῆς. Ἐάν ἠθωθῇ λόγῳ ἀμφιβολιῶν ἢ ἀπηλάνθη λόγῳ συγχύσεως, ὁ πειθαρχικὸς δικαστής δύναται διὰ τὰ αὐτὰ περιστατικὰ νὰ ἐπιβάλῃ πειθαρχικὴν ποινὴν καὶ τοῦτο, διότι ὁ ὑπάλληλος ἔχει καθήκον, ὅταν ἐκτελῇ ὑπηρεσίαν, νὰ μὴ παραφέρεται οὔτε νὰ ὀργίζεται ἵνα μὴ οὕτω ὑποκρίνῃ εἰς κατὰστασιν συγχύσεως, μὲ φυσικὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπακόλουθον τὴν ἀπρεπὴ πρὸς ἰδιώτας κ.λ.π. συμπεριφορὰν.

Διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ παρεχομένου δικαιώματος πρὸς ἐπανάληφιν τῆς δίκης ἡ ὁποία εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν διοίκησιν, ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ τῶν ἐξῆς προϋποθέσεων :

α) Ἡ πειθαρχικὴ δίκης νὰ ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ποινῆς τῆς ὀριστικῆς παύσεως ἢ τοῦ ὑποβιβασμοῦ, ^{πρὸς τὸν 1/32/57} προκειμένου περὶ ἐπαναλήψεως προκαλουμένης ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου, διὰ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του. Τοῦτο ἀποκλείει τὴν ἐπανεξέτασιν ἐάν ἔχῃ ἐπιβληθῇ ἡπιωτέρα ποινὴ ἢ ἐάν ὁ ὑπάλληλος ἔχῃ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ πάσης πειθαρχικῆς ἐνδόνης, ἢ καὶ ὅταν ἡ ἀπόλυσις τοῦ ὑπαλλήλου δὲν ἔχει γίνῃ διὰ πειθαρχικοὺς λόγους.

β) Προκειμένου περὶ τῆς προκαλουμένης οἰκοθεν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, κατὰ καθήκον ἐπιβαλλόμενον ἐν τοῦ Νόμου, ἐπαναλήψεως τῆς πειθαρχικῆς δίκης ἀπαραίτητος προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὕπαρξις εἴτε ἀπαλλακτικῆς ἀποφάσεως διὰ τὸν πειθαρχικῶς διωχθέντα, εἴτε ἀποφάσεως ἐπιβαλοῦσης ποινὴν ἡπιωτέραν τῆς ἐσχάτης τῶν πειθαρχικῶν ποινῶν.

• // ••

Δέν δικαιούται, δθεν, ή διοίκησις νά προβή εις τήν επανεξέτασιν υπαλλήλου απολυθέντος της υπηρεσίας διά λόγους πειθαρχικούς αὐτεπαγγέλτως.

Όταν της πειθαρχικής δέλης προηγηθῇ ή ποινική τοιαύτη, εἶναι ἐφικτός οἱ ἐπηρεασμός της πρώτης, ἐν περιπτώσει διαπιστώσεως ὑπό ποινικοῦ δικαστοῦ τοῦ ἀντικειμενικῆς ὑποστατοῦ ή ἀνυποστάτου τῶν πραγματικῶν περιστάτικῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθη ή στοιχειοθέτησις τοῦ πειθαρχικοῦ παραπτώματος.

Ἡ δικαστική ἀπόφασις νά προέρχεται ἐκ Ποινικοῦ Δικαστηρίου καί νά εἶναι ἀμετάκλητος ἥτοι νά μή ὑπόκειται εἰς τακτικόν τι ἐνδίκιον μέσον.

Ο Υ.Κ. καί τό ἰσχύον πειθαρχικόν δίκαιον ρητῶς ἀναφέρουν ποινικήν ἀπόφασιν. Τό Σ.τ.Ε. ὁμῶς διά της ὑπ' ἀριθμ. 1347/57 ἀποφάσεως του ἐδέχθη, ὅτι δέν ἀποκλείεται ή ἐπαναλήψις καί όταν πρόκειται περὶ ἀποφάσεως πολιτικοῦ δικαστηρίου, ἐχούσης σχέσιν πρός τήν ὑπὸ της πειθαρχικής δέλης κριθέντα γεγονότα καί αἰροῦσης τὰ ἀποτελέσματα τήν βάσιν της πειθαρχικής ἀποφάσεως πραγματικά περιστάτικα ἐν ὅλῃ ή ἐν μέρει. Σημειωθῆτω, ὅτι ή ἐν λόγω πολιτική ἀπόφασις ἔχει ἐκδοθῇ ἐπὶ διαφορᾷ τρίτων πρός τόν ὑπάλληλον προσώπων.

γ) Ἡ τελεσίδικος καταδικαστική ἀπόφασις νά ἐξεδῇ ή τοῦλάχιστον νά κατέστη τελεσίδικος εἰς χρόνον μεταγενέστερον της ἐπιβολῆς της πειθαρχικής ποινῆς. Ο Νόμος καθορίζει τοῦτο ρητῶς, προκειμένου περὶ ἐπαναλήψεως προκαλουμένης ὑπό της Διοικήσεως λόγω καταδικαστικῆς διά τόν ὑπάλληλον ἀποφάσεως. Λόγος ἐπαναλήψεως δέν συντρέχει κατὰ τήν Νομολογίαν ὁσῶτις τό πειθαρχικόν ὄργανον, ἔστω καί κατὰ τόν τελευταῖον βαθμόν της πειθαρχικής δικαιοδοσίας, ἐπιληφθέν της κατ' οὐσίαν ἐξετάσεως της ἐκθέσεως ἐλαβεν ὑπ' ὄψιν καί ἐξετίμησε τὰ ἐκ της μεσολαβησάσης ποινικής δέλης προκύψαντα πραγματικά περιστάτικα.

Εφ' ὅσον οὕτω συντρέχουν αἱ νόμιμοι προϋποθέσεις καί ή σχετική περὶ ἐπαναλήψεως αἰτήσις εἶναι τύποις δεκτή, τό πειθαρχικόν Συμβούλιον ὑποχρεοῦται νά ἐξετάσῃ ἐκ νέου τήν οὐσίαν της πειθαρχικής ὑποθέσεως, ὥς αὕτη ἐπηρεάσθη κατόπιν της ποινικής κρίσεως χωρίς νά ἰσχύει νά ἐπετείνῃ τήν ἐρευνάν του ἐπὶ παραπτώματων, μή ἀποτελεσάντων ἀντικείμενον της ἐπαναλαμβανομένης πειθαρχικής δέλης (Σ.τ.Ε. 577/59).

Τό πειθαρχικόν Συμβούλιον, όταν ἐπιλαμβάνεται μετὰ ἀπό καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου, δύναται ή νά ἐπιβεβαιώσῃ ἀπλῶς τήν ἐπιβληθεῖσαν ποινήν, ή νά ἐπιβάλῃ βαρυτέραν

• // ••

ή και να επαυξήση την επιβληθείσαν, χωρίς να παύση οριστικώς τον τιμωρηθέντα, εἴτε όταν επιλαμβάνεται μετά από αθωωτικήν απόφασιν δύναται ή να ἐμμελῇ εἰς τήν επιβληθείσαν ποινήν, ή να ἀπαλλάξῃ τόν υπάλληλον, ή να ἐπιβάλῃ εἰς αὐτόν ἡπιωτέραν ποινήν.

Ἡ δυνατότης ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος εἴτε ὑπό τῆς Διοικήσεως, εἴτε ὑπό τοῦ ἐνδιαφερομένου πρὸς ἐπανάληψιν τῆς δίκης δέν εἶναι χρονικῶς ἀπεριόριστος.

Ἡ σχετική αἰτησις δέον, ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου, νά ἐπιβληθῇ ἐντός διετίας ἀπό τῆς τελεσιδικίας τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως.

Ἡ νομολογία τοῦ Σ.τ.Ε. ἐπὶ τοῦ εἰρημένου θέματος καί ἐπὶ διαφόρων περιπτώσεων ἔχει δεχθῇ τὰ ἀκόλουθα :

Πειθαρχικῇ δίκῃ ἀπολαμβάνουσα εἰς οριστικήν παύσιν τοῦ υπαλλήλου ἐπιλαμβάνεται ὅμα τῇ ἐκδόσει ἀμετακλήτῃ αθωωτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν αθωωτικῶν ἀποφάσεων περιλαμβάνονται οὐχὶ μόνον αἱ αθωωτικαὶ τοιαῦται, ἀλλὰ καί αἱ ἀπαλλακτικαὶ λόγῳ τοῦ ἀκαταλόγιστου, κατὰ τὸ ἀρθρ. 34 Ποιν.Κώδ. (871/1966).

Ὅσοις ὁ ποινικὸς δικαστὴς ἐδέχθη τήν ἐπαρῆν ὁρισμένων γεγνησάντων ή ἀπεφάνετο περὶ τοῦ ἀντικειμένου δυνιστοῦ ὁρισμένων πραγματικῶν περιστάσεων, δεσμεύεται τὸ πειθαρχικόν ὄργανον, τῆς δεσμεύσεως του ταύτης περιοριζομένης εἰς μόνην τήν ἐξακριβωσιν τοῦ πραγματικοῦ ὅλικοῦ τῆς πειθαρχικῆς υποθέσεως καί μή ἐπεντεινομένης εἰς τήν γενομένην ὑπό τοῦ ποινικοῦ δικαστοῦ ἐκτίμησιν ή τόν δοθέντα νομικόν χαρακτηρισμόν ή τήν κρίσιν περὶ τῆς υπάρξεως ποινικῆς εὐθύνης (2913/1970).

Δέν ὀφίσταται δέσμευσις τοῦ πειθαρχικοῦ δικαστοῦ ἐξ ἀποφάσεως ποινικῶν δικαστηρίων, ἐάν ή ἀπόφασις τοῦ ποινικῶς κατηγορηθέντος ἀπαγγελθῇ κατὰ τήν διὰ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων υἱοθετουμένην ἐκαστοτε διατύπωσιν, λόγῳ ἀμφιβολιῶν ή λόγῳ ἀρσεως τοῦ ἀξιολογοῦντος ή τοῦ καταλογισμοῦ τῆς πράξεως, κατὰ τὰς οἰκείας διατάξεις τοῦ ποινικοῦ Κώδου (749/1971, 3530/1972).

Ἡ νομολογία τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. ἔχει δεχθῇ τὰ ἀκόλουθα :

Κατὰ γενικήν ἀρχήν τοῦ πειθαρχικοῦ δικαίου ή ποινική εὐθύνη δέν συμπίπτει κατ'ἀνάγκην μέ τήν πειθαρχικήν, τῆς δευτέρας οὐσης ἐννοιολογικῶς εἰδυτέρας καί ἐνδεχομένως διαφόρου, ὁποσδήποτε δέ ἀπορροεῖται ἐκ τῆς υπαλληλικῆς ἰδιότητος. Ὅφειλει ή διοίκησις ἀξιολογοῦσα τὸ σύνολον τῶν ὡς δεδικασμένου ή ἀνακριτικῶς προκύπτόντων στοιχείων, νά προσδιορίσῃ σαφῶς τήν πειθαρχικήν εὐθύνην καί νά αἰτιολογήσῃ ἀρκούντως τήν ἐπιβαλλομένην πειθαρχικήν ποινήν (ἀπ. 22/66, 28/66).

Ἡ ποινική ἀπόφασις δεσμεύει τόν πειθαρχικόν δικαστήν μόνον ὡς

πρός τό ὅτι ὀφείλει νά δεχθῇ ὡς ὑφιστάμενα πραγματικά πρῶτα, ἐκεῖνα ἅτινα ἐκρίθησαν ὑπό τοῦ Δικαστηρίου ὡς ἀντικειμενικῶς ὑπαρκτά, καί δέν δύναται νά θεμελιώσῃ πειθαρχικόν ἄδίκημα ἐπὶ περιστατικῶν, διὰ τὰ ὅποια τό Δικαστήριον ἀπεφάνθη ὅτι δέν συνέβησαν (Α, 28/66).

Ἡ Νομολογία τοῦ Σ.τ.Ε. τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. ἀλλά καί τό ἱσχυρόν πειθαρχικόν δίκαιον ρητῶς ἀναφέρουν, ὅτι ἐν περιπτώσει ἀμνηστίας, ἀποκαταστάσεως, χάριτος ἢ κατὰ οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἀρσεως τοῦ ποινικῶς κολασμοῦ ἢ ἀρσεως ἢ μεταβολῆς τῶν συνεπειῶν τῆς καταδίκης, δέν αἰρεται καί τό πειθαρχικῶς κολάσιμον τῆς πράξεως.

Αὐτεπαγγέλτος καί ὑποχρεωτική ἡ πειθαρχική δίκαιος.

Μέχρι τῆς ἱσχύος τοῦ Υ.Κ. ἐκράτει ἡ ἀρχή, ὅτι ἡ πειθαρχική δίκαιος ὑπόκειται εἰς τήν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῆς Διοικήσεως. Τήν ἀρχήν ταύτην ἐθραυσεν ὁ Υ.Κ. διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθρ. 141 καί ἀνευρίσκεται εἰς τό ἱσχυρόν πειθαρχικόν δίκαιον ἀρθρ. 9. Κατά τήν ἀρχήν αὐτήν ἡ δίκαιος καί τιμωρησις τοῦ πειθαρχικοῦ ἀδικήματος εἶναι καθήκον τοῦ πειθαρχικοῦ Προϊσταμένου, ἡ παράλειψις τοῦ ὁποίου συνιστᾷ μόνον πειθαρχικόν αὐτοῦ ἄδίκημα. Ἡ ἀρχή αὕτη ἐφαρμόζεται προκειμένου περί τῶν βαρέων πειθαρχικῶν ἀδικημάτων. Διὰ τὰ ἐλαφρά τοιαῦτα, ἅτινα δικαιολογοῦν ποινὴν ἐπιπλήξεως, ἡ Διοίκησις ἔχει διακριτικὴν εὐχέρειαν διὰ τήν ἀποκρίσιν ἢ μὴ πειθαρχικῆς δίκαιος.

Τοῦτο λαμβάνει χώραν κατόπιν ἀντικειμενικῆς ἐκτιμήσεως:

- α) Τοῦ συμφέροντος τῆς ὑπηρεσίας, καί
- β) Τῆς ἐν γένει διαγωγῆς τοῦ ὑπαλλήλου.

Τήν πειθαρχικὴν δικαιοδοσίαν ἀσκοῦν :

- α) Οἱ πειθαρχικῶς Προϊστάμενοι τοῦ ὑπαλλήλου,
- β) Τὰ πειθαρχικά Συμβόδια, καί
- γ) Τό Συμβόδιον τῆς Ἐπικρατείας.

Αἱ μονομελεῖς δικαιοδοσίαι δίδουν αὐτεπαγγέλτως, ἐνῶ αἱ πολυμελεῖς κατόπιν παραπομπῆς ἢ ἐφέσεως ἐκ μέρους τιμωρηθέντος ὑπαλλήλου ἐπὶ μονομελοῦς δικαιοδοσίας.

Ἐπὶ τῆς ἐφέσεως καί ἐπὶ τῶν ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε. προσφυγῶν θά ὁμιλήσωμεν κατωτέρω :

Μονομελεῖς πειθαρχικῶς Προϊστάμενοι.

α) Βασιική ἀρμοδιότης τοῦ ἱεραρχικῶς ἀνωτέρου ὀργάνου, ἡ ὁποία θπορρεῖ ἐκ τῆς ἱεραρχικῆς σχέσεως, ἥτις συνδέει αὐτό πρὸς τὰ ὑπ' αὐτό κατώτερα ὄργανα, εἶναι ἡ ἀρμοδιότης τοῦ δίδειν πειθαρχικῶς, δι' ἧς ἐπιβάλλεται ὁ ἐξαναγκασμός τῶν ὑπαλλήλων διὰ τήν πιστήν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπηρεσιακῶν καθηκόντων κατὰ τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπο-

χρεώσεων αὐτῶν, ἀνευ τοῦ ὁποίου δὲν νοεῖται ἡ δύναμις τῆς ἱεραρχικῆς σχέσεως ὡς συνεκτικοῦ δεσμοῦ, ἀπαραιτήτου πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ ἔργου τῆς Διοικήσεως (Α.Σ.Δ.Υ. Α 2198/57).

β) Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν, προκύπτουσιν ἐκ τῶν περὶ πειθαρχικοῦ δικαίου διατάξεων, ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία τοῦ πειθαρχικῶς Προϊσταμένου δύναται νὰ ἀσκηθῇ ἐπὶ ὑπαλλήλων, ἐχόντων κατώτερον τοῦ ὃν οὗτος φέρει βαθμόν (Α. 1682/56).

γ) Ἡ πειθαρχικὴ ἀρμοδιότης εἶναι ἀμεταβίβαστος.

Ἐφ' ὅσον ἐπιληφθῇ, ὡς μονομελὴς πειθαρχικὴ δικαιοδοσία, τῆς διόξεως ὑπαλλήλου εἰς τῶν πειθαρχικῶν τοῦ Προϊσταμένου, ὀφείλει οὗτος νὰ περατώσῃ τὴν ὑπόθεσιν δι' ἀποφάσεως εἴτε κατ' οὐσίαν· εἴτε παραπεμπτικῶς εἰς μείζονος ἀρμοδιότητα δικαιοδοσίαν, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀσκηθεῖσαν πειθαρχικὴν ἀρμοδιότητα εἰς ἀνώτερον.

Ἐπὶ αἰτήσεως ἀκυρότητος τῆς οὕτω πασχούσης πράξεως, τὸ Σ.τ.Ε. ἐξετάζει αὐτεπαγγέλτως τὴν νομιμότητα τῆς προσβαλλομένης πράξεως (Α.Σ.Δ.Υ. 33/67, 19/67, 37/67 καὶ Π. 38/67).

Πολυμελεῖς πειθαρχικῶς Προϊστάμενοι (Πειθαρχικὰ Συμβολία).

Συγκρότησις

α/ Διὰ τὴν νόμιμον συγκρότησιν συλλογικοῦ διοικητικοῦ ὀργάνου ἀπαιτεῖται ὅπως κατ' ἀρχάς ἔχουν διορισθῇ πάντα τὰ συγκροτοῦντα αὐτὸ τακτικὰ μέλη (Σ.τ.Ε. 1037/66) ἢ δὲ παράλειψις διορισμοῦ ἀναπληρωματικῶν μελῶν ἢ ὁ μὴ νόμιμος διορισμὸς αὐτῶν δὲν ὡς οὐκ ἐπὶ τὴν συγκρότησιν καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων αὐτῶν, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἐκδοσὶν τούτων δὲν παρέστη ἀνάγκη συμμετοχῆς ἀναπληρωματικῶν μελῶν (Σ.τ.Ε. 3036/71).

β/ Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀπωλείας τῆς ιδιότητος τοῦ τακτικοῦ μέλους συλλογικοῦ ὀργάνου ὀφίσταται, ἐλλείψει ρητῆς ἀντιθέτου διατάξεως, ἡ δύναμις συγκροτήσεως τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου, μὴ δυνάμενη νὰ θεραπευθῇ, εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς συμπληρώσεως τούτου κατὰ τὸ ἐλλείπον τακτικὸν μέλος. Συμμετοχὴ τοῦ ἀναπληρωματικοῦ, ἀντὶ τοῦ ὅς ἐνω ὀριστικῶς ἀποχωρήσαντος τακτικοῦ μέλους, ἐπάγεται παράνομον συγκρότησιν τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου 537/1962. Σ.τ.Ε

Σύνθεσις: Ἡ Νομολογία τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους δέχεται τὰ ἀκόλουθα:

✓ Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου διὰ τὴν νόμιμον σύνθεσιν συλλογικοῦ ὀργάνου δεόν νὰ καλῶνται ἐγγράφως καὶ ἐγκαίρως ἀπαντᾶ τὰ μέλη αὐτοῦ, ὅπως προσέρχονται κατὰ τὰς συνεδριάσεις, ἐκτός ἂν αὐταὶ γίνωνται εἰς τακτὰς καὶ ἐκ τῶν προτέρων γνωστὰς εἰς τὰ μὴλη ἡμέρας (513, 604/62).

ΙΒ/ 'Η συμμετοχή τῶν ἀναπληρωματικῶν μελῶν εἶναι νόμιμος μόνον ἐφ' ὅσον τὰ τακτικά μέλη δέν προσήλθον, καίτοι ἐκλητεθῶσαν νομίμως, ἢ ἐδήλωσαν κώλυμα συμμετοχῆς εἰς τήν συνεδρίασιν ἢ εὗρισκοντο μακρὰν τοῦ τόπου συνεδριάσεως ἀποδεδειγμένως, ποιοῦμενα χρήσιν ἀδείας (513, 604/62).

ΙΓ/ 'Εάν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου προσεκλήθησαν δι' ὠρισμένην συνεδρίαν, δέν ἀπαιτεῖται νέα αὐτῶν πρόσκλησις, ὁσάκις ἡ ἀρξαμένη κατὰ τήν συνεδρίαν συζήτησις ἐπὶ ὠρισμένου θέματος διακοπῇ, ἵνα συνεχισθῇ εἰς ἄλλην ὠρισμένην συνεδρίασιν, ἀποτελοῦσαν ἐνιαίαν συνεδρίασιν μετὰ τῆς πρώτης. 'Απαιτεῖται ὁμως νέα πρόσκλησις, ἐάν δέν πρόκειται περὶ διακοπῆς, ἀλλὰ περὶ ἀναβολῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως (497/62).

ΙΔ/ Κατὰ τὰς διαποδύσας τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τῶν συλλογικῶν ὀργάνων ἀρχάς, ἀπαντα τὰ λαμβάνοντα τήν ἀπόφασιν τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου μέλη δέον νά ἔχουν παραστῇ καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς διαδικασίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἢ ὅπωςδήποτε νά ἔχουν λάβῃ πλήρη γνῶσιν ταύτης, ἵνα οὕτω ἐξασφαλίζεται ἡ κατ' ἐλάχιστον μέλους γνῶσις καὶ στάθμισις ἀπάντων τῶν κατὰ τήν διαδικασίαν προκύπτόντων στοιχείων, ὑφισταμένης, ἐν ἀντιθέτῳ περιπτώσει, κακῆς συνθέσεως τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου (93/62).

ΙΕ/ 'Η ὑπὸ τῆς Διοικήσεως διαπίστωσις κωλύματος μέλους τινὸς συλλογικοῦ ὀργάνου καὶ πειθαρχικοῦ Συμβουλίου, ὅπως προσέλθῃ καὶ παραστῇ εἰς συνεδρίασιν τοῦ ὡς ἄνω Συμβουλίου, τότε μόνον αἶρει τήν ἐπιβαλλομένην εἰς τήν Διοίκησιν ὑποχρέωσιν, ὅπως τὸ μέλος προσκληθῇ εἰς τήν συνεδρίασιν, ὅταν γίνῃ ἐπικλήσις ὠρισμένου λόγου συνεπάγοντος ἐξ ἀντικειμένου ἀπόλυτον ἀδυναμίαν προσελεύσεως εἰς τήν συνεδρίασιν. 'Η ἐκτίμησις οἰουδήποτε ἄλλου ὡς κωλύματος, ὅπως εἶναι ἡ εἰς τὰ κύρια ἢ ἕτερα καθήκοντα ἀπασχόλησις, ἀνήκει εἰς τὸν προσκαλούμενον καὶ συνεπῶς ἡ πρόσκλησις αὐτοῦ εἶναι ὑποχρεωτική.

ΙΣ/ 'Ο Εἰσηγητής - μέλος τοῦ πειθαρχικοῦ Συμβουλίου πλην τῆς μελέτης καὶ εἰσηγήσεως τῆς ὅλης ὑποθέσεως εἰς τὸ Συμβούλιον ἔχει καθήκον νά εἰσηγηθῇ τήν κατὰ τήν κρίσιν του ἐπιβλητέαν τυχόν ποινὴν, ἐφ' ὅσον ἄλλωστε ὑπὸ τήν ὡς ἄνω ἰδιότητα κέκτηται τήν ἐξουσίαν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ πειθαρχικοῦ Συμβουλίου, τοῦ καθορισμοῦ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἐπιμετρήσεως τῆς ποινῆς, ἀναλόγως τῶν συντρεχουσῶν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν συνθημῶν (Α.Ε.Δ.Υ. Α 2692/67).

Γενικά

Α/ 'Η πειθαρχικὴ τιμωρία ἑπαλλήλου τινὸς δέν δύναται νά ἐξαρτηθῇ

. //..

ἐξ ἐνδεχομένης παραλείψεως τῆς Διοικήσεως νά ἀσκήσῃ τόν προσήκοντα πειθαρχικόν ἔλεγχον εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις ἐτέρων ὑπαλλήλων (Ἰ.Α.Π. 4/67).

β) Ἐφ' ὅσον ἐν δεδομένη περιπτώσει τό πειθαρχικόν συμβούλιον κρίνει ὡς προσήκουσαν τήν ποινήν τῆς ἐγγράφου ἐπιπλήξεως, ὀφείλει νά παραπέμψῃ τήν ὑπόθεσιν ἐνώπιον τοῦ πειθαρχικοῦ προΐσταμένου τοῦ ἐγκαλουμένου (Σ.τ.Ε. 326/71).

γ) Κατά γενικήν ἀρχήν τοῦ δικαίου τά μέλη τῶν συλλογικῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως καί ἰδιαιτέρως, κατά τήν ἡμετέραν κρίσιν, τά μέλη τῶν πειθαρχικῶν συμβουλίων οἷον ὅπως παρέχουν ἐχέγγυα ἀμερολήπτου κρίσεως. Οὕτω ὁσάκις ὑφίσταται ἰδιαίτερος ὁρισμός ἢ ἰσχυρὰ σχέση, ἢ ἐξ ἑχθρας ὀξεῖα ἀντίθεσις πρὸς τά πρόσωπα εἰς ἃ ἀφορᾷ ἡ τιθεμένη πρὸς κρίσιν ὑπόθεσις, ἢ καί συμφέρον εἰς τήν ἔκφασιν τῆς ὑποθέσεως καί ἐφ' ὅσον ταῦτα προκύπτουν σαφῶς καί ἀνεοσιδίστως ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ φακέλλου, δημιουργεῖται τεκμήριον ἀθελήτου ἐπιηρεασμοῦ τοῦ ὀργάνου, οἷα τόν λόγον οὗ τοῦτον ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένην πρᾶξιν τυγχάνει πλημμελίας (Σ.τ.Ε. 2068/66, 1646/67 ὁλομέλεια).

Τό Σ.τ.Ε. (ἀρθ. 12) κρίνει ἐπὶ τῶν προσφυγῶν αἵτινες ἀσκοῦνται κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν πειθαρχικῶν συμβουλίων ἐπιβαλλουσῶν εἰς πρῶτον βαθμόν οἷανόποτε πειθαρχικήν ποινήν, εἰς δεύτερον οὗ βαθμόν ἐάν ἐπερλήθῃ μία τῶν κάτωθι περιοριστικῶς ἠναφερομένων ποινῶν:

α) Διakoπή τοῦ πρὸς προαγωγήν δικαιώματος.

β) Ὑποβιβασμός καί

γ) Ὁριστική παῦσις.

Τό ΑΣΔΥ ἔχει δεχθῆ, ὅτι διὰ τῆς ἀσκήσεως προσφυγῆς ἡ πειθαρχική ὑπόθεσις μεταβιβάζεται εἰς τό Σ.τ.Ε. καί ἐπανεξετάζεται κατ' οὐσίαν ὑπ' αὐτοῦ, ἀσκοῦν δικαιοδοσίαν δευτεροβαθμοῦ Δικαστηρίου οὐσίας. Ἐν προκειμένῳ τό Σ.τ.Ε. δύναται ἢ νά ἐπικυρώσῃ τήν ἐπιβαλλουσαν τήν ποινήν ἀπόφασιν τοῦ πειθαρχικοῦ συμβουλίου καί νά ἀπορρίψῃ τήν προσφυγήν, ἢ νά ἀκυρώσῃ τήν καταδικαστικήν πειθαρχικήν ἀπόφασιν καί νά ἀπαλλάξῃ τόν ὑπάλληλον, ἢ νά μετριάσῃ τήν ἐπιληθεῖσαν ποινήν, ἢ τέλος νά ἀναπέμψῃ μετ' ἀκύρωσιν τῆς προσληθείσης ἀποφάσεως τήν πειθαρχικήν ὑπόθεσιν πρὸς νέαν κατά πρῶτον βαθμόν ἔρευναν καί κρίσιν (315/72).

Συνεκδικασίς πειθαρχικῶν διοικημάτων (ἀρθ. 148 Ν. 1011/51 - 1945/56)

Ὁ νόμος ἐπιτρέπει, ὅπως συνεκδικάζονται τά πειθαρχικά διοικήματα τοῦ αὐτοῦ ὑπαλλήλου, ἐάν ἤρχισεν πειθαρχική διώξις οἱ ἑτέρον.

Ἡ συνεκδικασίς δύναται νά ἀποφασισθῇ ἐάν συντρέχουν αἱ ἐξῆς προϋποθέσεις καί συνθήκαι:

.../...

α) Νά μή έκοοθῇ όριστική απόφασις δι'έν έκ τών οικωκομένων πειθαρχικών διοικήματων.

β) Νά ανάγωνται πάντα τά υπό όλώξιν τελούντα πειθαρχικά διοικήματα εις καθήκοντα υπηρεσιών του αὐτοῦ Υπουργείου.

γ) Ο πειθαρχικός οικαστής είναι αρμόδιος νά κρίνῃ περί του αν ενδεκνυται η οὐ η συνεκοίκασις.

δ) Εάν έπελήφθη ταύτοχρόνως μονομελής δικαιοδοσία καί πολυμελής (πειθαρχικόν συμβούλιον), η συνεκοίκασις ενεργεῖται από τήν πολυμελή δικαιοδοσίαν, αἱ δέ λοιπαί όφείλουν νά εγκαταλείπουν πῶσαν ενεργειαν.

ε) Εάν έπελήφθησαν πλείονα πειθαρχικά συμβούλια, τήν συνεκοίκασιν ενεργεῖ έκεῖνο τό όποῖον έπελήφθη πρῶτον καί

ς) Εάν έπελήφθησαν ταύτοχρόνως πλείονες πειθαρχικοί προϊστάμενοι, τήν συνεκοίκασιν ενεργεῖ ό κατά βαθμόν ανώτερος. Εἰς περίπτωσιν καθ'ήν είναι ισόβαθοι ό πρότερον έπιληφθείς.

Διάφορος είναι η περίπτωση, κατά τήν όποιαν πλείονες υπάλληλοι οικωνονται δια τό αὐτό διοίκημα, ενώπιον τῆς αὐτῆς πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας η δι' διοικήματα συναρῇ. Τότε η πειθαρχική δικαιοδοσία δύναται νά αποφασίσῃ δια τούτους ταυτοχρόνως, προς καλυτέραν διερεύνησιν τῆς υποθέσεως.

Πειθαρχική διαδικασία

Τό πειθαρχικόν δικαίον είναι κεκορεσμένον από διαδικαστικούς τύπους καί αν έθεωροῦντο άπαντες τεταγμένοι, επί ποινῇ άκυρότητος, όέν θα περιεσώζοντο έγκυροι παλαιά πειθαρχικά άποφάσεις.

Ένεκα τούτου αἱ γενικάί άρχαί του δικαίου καί η νομολογία διακρίνουν τούτους εις ούσιώδεις καί έκουσιώδεις, σταθμίζοντες παντοτε τόν βαθμόν έγγύθησως τόν όποῖον έκαστος τών τύπων παρέχει εις τόν οικωκόμενον υπάλληλον καί τήν συμβολήν του εις τήν διαλεύκανσιν καί όρθήν κρίσιν τῆς υποθέσεως. Σε αὐτήν τήν άρχήν θα προχωρήσωμεν εις τό διαδικαστικόν μέρος του πειθαρχικοῦ δικαίου.

Παραπομπή

Παραπομπή κατά τόν Υ.Κ. (άρθρ. Ι49) καί κατά τās διατάξεις του άρθρου Ι4 του Ισχύοντος πειθαρχικοῦ δικαίου είναι η πειθαρχική άγωγή ενώπιον του καθ' ύλην αρμοδίου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, προκειμένου τό συμβούλιον τούτο νά έπιληφθῇ τῆς οικώσεως του πειθαρχικοῦ διοικήματος.

Η παραπομπή όέον νά περιέχῃ τά εξῆς άπαραίτητα στοιχεία:

α) Τά πραγματικά περιστατικά, άτινα συνιστοῦν τό οικωκόμενον άδ-

././.

κημα. και

β/Τά υπάρχοντα στοιχεία ατινα πιθανολογοϋν την ένοχήν του υπαλλήλου ταϋτα είναι ούσιώδη στοιχεία. Έάν ταϋτα δέν περιέχονται εις αϋτήν, ή παραπομπή είναι άκυρος και άκυρος συνεπώς και ή περαιτέρω διαδικασία, ως τουτο συνάγεται και εκ της ύπαρχούσης Νομολογίας τόσον του Σ.τ.Ε., όσον και του Α.Σ.Δ.Υ. Αποφάσεις του ως ειρηται Διοικητικού Δικαστηρίου παραθέτομεν:

α/Έν τή πειθαρχική άγωγή (παραπομπή) δέον νά όρίζονται τά συνιστώντα τό άδίκημα πραγματικά περιστατικά, ως και τά υπάρχοντα στοιχεία ένοχής (Σ.τ.Ε. 817/70).

β/ Κατά την παγίαν Νομολογίαν του Σ.τ.Ε. ήν καθιεροϋ και τό ίσχυον πειθαρχικόν δίκαιον τών Δημοσίων Υπαλλήλων, τό έγκλητήριο, αποτελοϋν ούσιώδη τύπον της πειθαρχικής διαδικασίας, δέον νά περιλαμβάνη έν έναστον τών αποδοδεομένων εις τόν έγκαλοδμενον υπάλληλον πειθαρχικόν άδίκημάτων, διά συγκεκριμένης μνείας τών πραγματικόν περιστατικόν ένάστου τούτων, ούσης άκρόρου της καταγνωστικής αποφάσεως δι' άδικήματα μή περιληφθέντα εις τό έγκλητήριο (Α.Σ.Δ.Ε. 93/71).

γ/Έν τή παραπεμπτηρίω δέον νά μνημονεύονται τά πραγματικά περιστατικά, ατινα συνιστώσιν τό διωκόμενον πειθαρχικόν άδίκημα, ως και τά υπάρχοντα στοιχεία, ατινα πιθανολογοϋν την ένοχήν του υπαλλήλου. Ταϋτα δέ αποτελοϋν ούσιώδη συστατικά ταύτης στοιχεΐα, έν έλλείπει ή έν άορίστω άναφορᾷ τών όποίων αϋτη είναι άκυρος και ως εκ τούτου άκυρος αποβαίνει και ή επί ταύτης στηριζομένη περαιτέρω πειθαρχική διαδικασία (Σ.τ.Ε. 2281/70).

δ/Έάν τά έν τή παραπεμπτηρίω άναφερόμενα πραγματικά περιστατικά άναφέρονται άορίστως, ή τε πειθαρχική άγωγή και ή εκ' αϋτης έδραζομένη πειθαρχική διαδικασία είναι άκυροι (Σ.τ.Ε. 2280/55, 1559/57).

Έάν υπάρχουν ή όχι τά κατά τόν Νόμον απαιτούμενα ούσιωστικά στοιχεία, ως ταϋτα άνωτέρω έλέχθησαν, είναι ζήτημα ούχι πραγματικόν αλλά νομικόν, επί του όποίου δύναται νά άσκήση έλεγchon και ό άκυρωτικός δικαστής, ήτοι τό Συμβούλιον της Έπικρατείας.

Ο παραπέμπων δέον νά συντάσση ειδικόν παραπεμπτήριο έγγραφον, περιέχων τά έν άρθρῳ 50 παρ. 4 του Ν. 1211/71 στοιχεία, μή περιοριζόμενος μόνον εις την άπλην άποστολήν της σχετικής υπόθέσεως (Α.Σ.Δ.Υ. 50/72).

Ο Νομικός χαρακτηριςμός του παραπτώματος άνήκει αποκλειστικώς εις την αρμοδιότητα του πειθαρχικού Συμβουλίου (Σ.τ.Ε. 2845/68).

Η παραπομπή κοινοποιείται εις τόν έγκαλοδμενον. Η κοινοποίη-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΕΣΕΒΡΙΝΟΥ: «Τό πρώτο αναγνωστικό μου»
Λευκωσία — Luud — Σουηδίας 1374
σελ. 126

Η έκδοση ενός αναγνωστικού, είναι πολύ σοβαρή υπόθεση. Τό περιεχόμενό του, θά πρέπει νά εκπληρώνει ορισμένες προϋποθέσεις: νά είναι συνοπτικό, εύχρηστο, διδαχτικό, κι' ελκυστικό στό μικρό αναγνώστη. Αύτά, πού κυκλοφόρησαν κατά καιρούς, σχεδόν ποτέ, δέ μπόρεσαν νά συνδυάσουν τίς παραπάνω προϋποθέσεις. Γιαυτό τό λόγο, παρατηρούμε στήν τάξη, μεγάλη απροθυμία τών μαθητῶν μας, στήν έπαφή τους μέ τ' αναγνωστικά. Τό σύνολο τών μαθητῶν, δέν έλκεται, αλλά, αντίθετα, άπωθείται άπ' αύτά. Τί νά αίστανθεί άραγε ό μαθητής, όταν φτάνουμε στήν ένότητα «Μιά νέα Ιστορία γιά τόν άνθρωπο», πού άπλώνεται σέ 24 σελίδες, στήν έκδοση τοῦ '66, πού έχω πρόχειρη, λές κι' είναι τηλεοπτικό σήριαλ;

Στή λύση τοῦ δύσκολου αύτοῦ προβλήματος, μποροῦν νά μᾶς βοηθήσουν, τό αναγνωστικό τοῦ Παπαντωνίου «Τά Ψηλά Βουνά» καί τό σύγχρονο «Τό πρώτο αναγνωστικό μου» τοῦ Μεσεβρινού, πανεπιστημιακοῦ δάσκαλου, πού διαπρέπει στό Μαλμό της Σουηδίας, καί τιμάει τήν Ἑλλάδα. Τό βιβλίο του, γραμμένο μέ τό μοναστικό σύστημα γραφῆς, είναι ένας καλίσθητος τόμος, μέ αρκετά καλή εικονογράφηση. Περιλαμβάνει: παροιμίες, αινίγμα-

τα, ποιήματα, μύθους τοῦ Αἰώπου, λαογραφικά, κι' Ιστορικά κείμενα σέ 39 συνολικά ένότητες. Όλα τά κείμενα είναι δοσμένα μέ γλαφυρό τρόπο. Παντοῦ σύντομες προτάσεις, μεστές άπό νόημα, κι' όχι προτάσεις—σαλίγκαροι. Τά θέματα είναι διαλεγμένα γιά νά μιλοῦν στήν παιδική ψυχή. Συναντοῦμε καί κείμενα, πού καταχωρήθηκαν καί σ' έπίσημα, αναγνωστικά, τά όποια, όμως, υπερέχουν αίσθητά άπ' αύτά.

Σχετικά μέ τήν έκδοσή του, ό συγγραφέας γράφει: «Τό βιβλίο αυτό, βγαίνει μέσα απο ειδικές συνθήκες καί ανάγκες της Παιδείας μας, τις συνθήκες καί τις επείγουσες ανάγκες, που τα τελευταία δύο δεκάχρονα γεννήθηκαν στο χώρο της ευρωπαϊκής, ιδίως, μεταπολεμικής αποδημίας των Νεοελλήνων... Το βιβλίο αυτό, αποτελεί έκδοση με χαρακτήρα καθαρά πειραματικό. Μακριά απο τον εκδότη η ιδέα, ότι η προσφορά του είναι άμοιρη απο αδυναμίες η κενά». Θαυμάστε τή μετριοφροσύνη ενός Δάσκαλου!

«Τό πρώτο αναγνωστικό μου», παρόλο, πού γράφτηκε γιά τά ελληνόπουλα της Σουηδίας, πιστεύουμε πώς πρέπει νά γίνει ό οδηγός γιά τή συγγραφή τών αναγνωστικῶν τών Σχολειῶν μας. Μιά έπαφή μαζί του, θά μᾶς έδινε μεγάλο κέρδος.

M. le Prolesseur
Antonis Mystakidis
Falumansgata 5A IV
S - 21862 MALMO - Suéde
Κώστας Β. Σπανός

ΕΝΑ ΩΡΑΙΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Πρόσφατα κυκλοφόρησε στήν Πάτρα ένα άληθινά θαυμάσιο βιβλίο, τοῦ θεολόγου καθηγητῆ κ. Σωκράτη Νίκα, μέ τίτλο, «Συντροφιά μέ τό Χριστό καί τους άγίους της έκκλησίας». Προορίζεται βασικά γιά παιδιά τών Α' καί Β' τάξεων τοῦ Δημοτικού, αλλά—σάν ελεύθερο ανάγνωσμα είναι κιτάλληλο καί γιά τίς άλλες τάξεις τοῦ Δημοτι-

κοῦ. Είναι χωρισμένη ή ὕλη του σέ τρία μέρη: Στό πρώτο, περιέχει προσευχούλες συνοδευμένες μέ άπλές χαριτωμένες ιστοριοῦλες, σχετικές μέ τά θιώματα τοῦ παιδιοῦ, έτσι πού ν' αγγίζουν τήν άθώα παιδική ψυχή. Στό δεύτερο περιέχει ιστοριοῦλες άπό τή ζωή της Παναγίας καί τοῦ Χριστοῦ μας, δοσμένες έπίσης μέ άπλό καί εύληπτο τρόπο καί στό τρίτο διογραφίες άγίων της έκκλησίας.

Θά παραθέσουμε μιά τέτοια ιστοριού-

λα, τήν πρώτη, γιά νά δώσoμε τήν εύκαιρία στόν άναγνώστη νά έκτιμήσει ό ίδιος τά πνευματικό καί ήθικό κάλλος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ

Η ΠΙΟ ΟΜΟΡΦΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

«Μιά μέρα άνοιξιάνικη ήταν ό Χριστός μέ τούς μαθητές Του στήν ήσυχη Γαλιλαία. Κάθεται άνάμεσά τους καί τούς μιλάει γιά τήν άγάπη τοῦ Θεοῦ. Πόσο γλυκά είναι τά λόγια του! Πόση παρηγοριά κι έλπίδα δίνουν! Καθώς ό ήλιος πάει νά βασιλέψει, οι 'Απόστολοι περακαλοῦν τόν Κύριο. - Κύριε, μάθε μας πώς νά κάνουμε τήν προσευχή μας. Πές μας, εσύ, μία προσευχή, γιά νά τή λέμε πάντα, νά σέ θαυμάζουμε καί νά δοξάζουμε τό Θεό καί πατέρα μας. Τότε ό Χριστός σηκώνεται όρθιος. Τά χωριουδάκια τής Γαλιλαίας φαντάζουν σά ζωγραφιά. 'Απλώνει, λοιπόν, ό 'Ιησούς τά χέρια Του

καί λέει στους μαθητές Του:

«Όταν προσευχόμαστε, νά λέμε τούτη τήν προσευχή: Πάτερ ήμῶν ό έν τοίς ούρανοίς... 'Ακολουθεί όλόκληρη ή Κυριακή προσευχή καί στή συνέχεια μέ άπλά καί εύληπτα λόγια ή Εξήγησή της.

Τό βιβλίο τοῦ κ. Νίκα άνήκει άληθινά στό έκλεκτά καί τό συστήνομε θερμά στους γονείς καί τούς συναδέλφους δ)λους. Βάζοντας στό σπιτι μας τό βιβλίο αὐτό, άνοίγομε τή θύρα νά εισέλθει ό Χριστός στήν οίκογένειά μας. Καί όν ΕΚΕΙΝΟΣ είναι μαζί μας, άνάμεσα στό παιδιά μας, ποιός, άλήθεια, θά μπορούσε νά είναι έναντίον μας;

ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΟΝΔΡΑΛΗΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΒΑΡΕΛΛΑ

Τοῦ κ. Γεωργίου Ν. Δημητριάδη, δ)λου

Είναι γνωστό ότι από τήν άρχή τής φετεινής σχολικής χρονίδς, τά παιδιά τής τρίτης τάξεως, έχουν γιά άναγνωστικό τους τό: «'Αναγνωστικό Γ' Δημοτικού, τής κ. 'Αγγελικής Βαρελλά. 'Αριθμεί 280 σελίδες καί είναι έκδοση τοῦ «Ο.Ε.Δ.Β.», 1978.

Λιθογραφική έκτύπωση «Χρυσ. Παπαχρυσάνθου» Α.Ε., Βιβλιοδεσία: «Ιω. Καμπανός» Α.Ε., Εικονογράφηση: Π. Βαλασάκη.

...

Είναι πείρα γενική ότι τό 'Αναγνωστικό τοῦ Δημοτικού Σχολείου, είναι μεγάλη υπόθεση. 'Υπόθεση άνθρωπιστική άλλά καί έθνική.

Τό υπό κρίση 'Αναγνωστικό, πληροί, κατά τή γνώμη μου, τίς άρχές συντάξεως 'Αναγνωστικών βιβλίων. 'Αναφέρεται στό διαφέροντα τής ηλικίας τῶν μαθητῶν τής τάξεως γιά τήν όποία προορίζεται, ανταποκρίνεται στίς πνευ-

ματικές άνησυχίες των καί τά βιωμάτα των από τόν οίκογενειακό, σχολικό, κοινωνικό καί εκκλησιαστικό βίο.

Ακόμη παρουσιάζει συνοχή καί ενότητα. διδάσκει δέ καί τέρπει τούς μαθητές τής υπαίθρου χώρας, άλλά καί τούς κατοικοῦντες στί αστικά κέντρα.

Η γλώσσα είναι άντίστοιχη μέ τίς γλωσσικές ικανότητες τῶν μαθητῶν τής Γ' τάξεως, πράγμα πού τούς διευκολύνει νά διεισδύουν στό περιεχόμενο τής άναγνωστικής ὕλης καί νά άναβιώνουν αὐτό.

Περιέχει τό κυριώτερα είδη τοῦ γραπτοῦ λόγου καί γενικά διαβάζεται μέ εύχαρίστηση κι' ένδιαφέρον από τούς μαθητές. Οι τελευταίοι έχουν τήν έντύπωση πώς δέν διδάσκονται, άλλά ανταλλάσσουν άπόψεις μέ τούς ήρωες τῶν έπεισοδίων τῶν διαφόρων ένότητων.

Η έκτύπωση είναι καθαρή καί τά τυπογραφικά στοιχεία μεγάλα καί ζωηρά. Τά διαστήματα, όσον άφορᾷ τήν πυκνότητά τους, κανονικά.

Τά άναγνωστικά τεμάχια έχουν παρράφοι. «'Αναπνέουν», καθώς λέγουν οι τυπογράφοι.

Κατορθώνουν μέ τό περιεχόμενο τους, ώστε ή φαντασία τοῦ παιδιοῦ νά κινείται μέσα στό περιβάλλον τους ή

νά έχουν άφορμή αυτό. Γενικά έχει χαρακτήρα πατριδογνωστικό, χωρίς νά παραλείπει καί τά ούσιώδη έπιτεύγματα τής συγχρόνου τεχνικής.

Ξεχωριστά εύχαριστεί τά παιδιά, γιατί οί ήρωες έπεισοδίων ή τών άπλών συμβάντων, είναι παιδιά. Έτσι οί μαθητές κινούνται στό δικό τους κόσμο, έχουν τή δική τους άτμόσφαιρα, άκούνε τέλος τή δική τους γλώσσα.

Θά προσθέσω ότι παράλληλα μαθαίνουν μέ τρόπο έπαγωγικό κι εύχάριστο.

Η είκονογράφηση, σέ γενικές γραμμές, είναι πετυχημένη.

Οί περατιθέμενες τέλος άσκήσεις, διευκολύνουν τήν οικεία εργασία τού σχολείου καί συντελοούν στήν έμπέδωση άσων πρόκειται νά διδασχθούν.

Γενικά ή εργασία είναι έπιμελημένη κι άξιέπαινη.

Βασ. Βλαχοπούλου — Διον. Κουτσο-
βέλη: ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ
ΩΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 6-12 ΧΡΟ-
ΝΩΝ-, σελ. 112, έκδ. 1977.

Οί δύο νέοι καί άνήσυχτοι συνά-
δελφοί Β. Βλαχόπουλος καί Διον.
Κουτσοβέλης, παράλληλα μέ τίς υπο-
δές τους στή μετεκπαίδευση, καταπιά-
στηκαν κι έρευνήσαν ένα πολύ σπου-
δαίο κι επίκαιρο θέμα: «Τίς ελεύθερες
ώρες κι άσχολίες τού παιδιού τού Δη-
μοτικού Σχολείου. Θέμα μέ τό όποίο
ελάχιστα έχουν άσχοληθεί οί ειδικοί
στή χώρα μας. Έστειλαν σχετικό έ-
ρωτηματολόγιο σέ μαθητές Δημοτ. Σχο-
λείων τών Ίωαννίνων, Ζακύνθου καί
Αθηνών, γιά τό πώς διαθέτουν τίς έ-
λεύθερες ώρες τους. Έλαβαν άπαντή-
σεις άπό 450 παιδιά, τίς όποιες κατέ-
ταξαν, μελέτησαν κι έβγαλαν πολύ
χρήσιμα συμπεράσματα.

Προλογίζουν ό Καθηγητής στό Μα-
ράολειο Διδασκαλείο Κ. Τσιμπούκης
καί ό Νέστορας Μάτσας. Άκολουθεί
σύντομο ταξίδι στό ιστορικό παρελθόν
τού παιδιού καί τά δεινά του. Η καλή
δψη τής ζωής τού παιδιού καί τό παι-
γνίδι. Ανοφέρονται θέσεις παιδαγωγών

καί ψυχολόγων πάνω στό θέμα. Άκο-
λουθεί κοινωνική — παιδαγωγική καί
ψυχολογική θεμελίωση τής έρευνας.
Μετά κατατοπίζεται ό άναγνώστης πάλι
στήν έρευνα τών συγγραφέων.
Παρουσιάζονται καί αναλύονται οί ά-
πατήσεις τών μαθητών. Άκολουθούν
συμπεράσματα, σκέψεις καί στατιστικοί
πίνακες. Τό βιβλίο είναι διανθισμένο
μέ φωτογραφίες. Πρόκειται γιά μιά
άξιόλογη καί πρωτότυπη έρευνα, πού
στηρίζεται σέ άμεσα δεδομένα. Έρευ-
να ή όποία θά μας βοηθήσει νά πετύ-
χουμε τό σωστό προγραμματισμό τού
ελεύθερου χρόνου τού παιδιού, γιά τή
δημιουργία ήθικο-κοινωνικού υπόβα-
θρου, πλαισιωμένου μέ ώριμες παιδικές
έμπειρίες, πού θά κάνουν άργότερα τίς
παιδικές του άναμνήσεις εύχάριστες.
Η έρευνα μας κατατοπίζει καί στό έ-
ρώτημα: πόσες ώρες διαθέτουν τά
παιδιά γιά νά παρακολουθήσουν τηλε-
όραση καί ν' άσχοληθούν μέ τό ποδό-
σφαιρο. Έπαινετικές κριτικές έχουν
γραφεί σέ έφημερίδες τών Αθηνών
καί τής έπαρχίας. Εύχόμαστε στούς
συγγραφείς νά συνεχίσουν τίς προ-
σάθειές τους πάνω στήν έρευνα ζωτι-
κών προβλημάτων τής άγωγής.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΝΑΓΛΙΩΤΗΣ

